

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Kozlová

Vztah německé císařské rodiny k nacismu

The Reference of German Imperial Family to Nazism

Praha 2013

vedoucí práce: Doc. PhDr. František Stellner, Ph.D.

Chtěla bych poděkovat všem, kteří mě psychicky podporovali během psaní práce, a v neposlední řadě děkuji doc. PhDr. Františkovi Stellnerovi, Ph.D. za vedení bakalářské práce a cenné rady.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Unhošti dne

podpis

Abstrakt

Bakalářská práce analyzovala vztah německé císařské rodiny k nacismu ve 30. a 40. letech 20. století. Soustředila se na otázky, proč konzervativní dynastie Hohenzollernů spolupracovala s radikální pravicovou stranou a na jakých principech se shodly. V první kapitole se práce zaměřila na vztah mezi bývalým císařem Vilémem II. a NSDAP. Další kapitoly se zabývaly vztahy národně-socialistické vlády k dalším členům dynastie – mimo jiné korunním princem Vilémem a princem Augustem Vilémem. Autorka došla k závěru, že spojení bylo založeno na „parazitující“ formě – císař chtěl hnutí využít pro znovuzískání trůnu a NSDAP využila politického kapitálu císaře u konzervativních občanů a monarchistů. Ze spojení jednoznačně profitovali nacisté, kterým monarchisté napomohli k převzetí moci. Dynastii naopak spojení s NSDAP kompromitovalo.

Klíčová slova

Hohenzollerni, nacismus, Adolf Hitler, Vilém II., Hermann Göring, výmarská republika, obnovení monarchie

Abstract

The bachelor thesis discussed the attitude of the German imperial family towards Nazism in the 1930s and 1940s. It aimed to answer why the conservative Hohenzollern dynasty collaborated with the radical right wing party and in which areas they seemed to reach the common ground. The first chapter focussed on the relations between the former emperor, Wilhelm II, and the Nazi Party. The following chapters discussed relations between the national socialist government and other dynasty members, including the crown prince Wilhelm and prince August Wilhelm. The author concluded that the relations were of a parasite-like nature, where the emperor tried to use the movement to regain the throne, while the Nazi Party made use of the political capital that the emperor enjoyed with conservative citizens and royalists. The relations were clearly to the Nazi's benefit, who took over the power with the help of the royalists. On the other hand, the links with the Nazi Party disgraced the dynasty.

Keywords

Hohenzollern, Nazism, Adolf Hitler, Wilhelm II., Hermann Göring, Weimar Republic, restoration of monarchy

Obsah

Úvod	7
1. Naděje dynastie Hohenzollernů – Císař Vilém II. (1859–1941)	12
1.1. Císař – situace po válce	12
1.2. Císařský pár a NSDAP do 30. ledna 1933	13
1.3. Císařský pár a NSDAP po 30. lednu 1933	22
2. Naděje dynastie Hohenzollernů – Korunní princ Vilém (1882–1951)	29
2.1. Korunní princ po válce a vztah s NDSAP do 30. ledna 1933	29
2.2. Korunní princ a vztah s NDSAP po 30. lednu 1933	33
3. Naděje dynastie Hohenzollernů – Princ August Vilém (1887–1949)	38
3.1. Princ August Vilém po válce a vztah s NDSAP do 30. ledna 1933	38
3.2. Princ August Vilém a vztah s NDSAP po 30. lednu 1933	42
4. Hohenzollerni a protinacistický odboj – Princ Ludvík Ferdinand (1907–1994)	47
4.1. Protinacistický odboj a dynastie Hohenzollernů	47
5. „Krutá pravda“ o NSDAP	52
5.1. NSDAP před 30. lednem 1933	52
5.2. NSDAP po 30. lednu 1933	62
Závěr	70
Seznam pramenů a použité literatury	73

Úvod

„*To staré a ztrouchnivělé – monarchie – se zhroutilo. Ať žije to nové. Ať žije německá republika!*“¹ Těmito slovy provolal Philipp Scheidemann² nový státní útvar dne 9. listopadu. Datum, které poznamenalo vícekrát německé dějiny, ať se jednalo o „Křišťálovou noc“ roku 1938, nebo pád berlínské zdi roku 1989. Ovšem v roce 1918 znamenalo toto datum konec jedné epochy a začátek nové; především znamenalo skončení císařské éry a na troskách monarchie vznikla republika, která se později podle místa schválení ústavy nazývala výmarská. Republika nestála od počátku na dobrých základech. Silně ji ovlivnila prohra Německa v první světové válce. Právě republika byla hlavním zdrojem nenávisti bývalé císařské dynastie Hohenzollernů a pravicové strany NSDAP. Představitelé obou stran – císař Vilém II. a předseda NSDAP Adolf Hitler patřili k nejvýznamnějším osobnostem dvou světových válek. I když se nikdy osobně nesetkali, měli společný zájem, a to zbavit se výmarské republiky.

Jak vyplývá z názvu práce, analyzovala jsem vztah mezi bývalou císařskou rodinou a národní socialistickou stranou, která se 30. ledna 1933 v Německu dostala k moci. Hlavní otázku, kterou jsem si položila, byla ta, jakým způsobem císařská rodina spolupracovala s nacisty. Pokud dynastie Hohenzollernů doopravdy spojila své vize s nacisty, zajímá mě především to, proč konzervativně tradičně smýšlející rodina skloubila své naděje s extrémistickou pravicovou stranou.

V této práci jsem se celkově nezaměřila na poválečnou a meziválečnou situaci Německa, ale primárně jsem analyzovala vztahy mezi císařskou rodinou a NSDAP.

Domnívám se, že důležitou roli sehrály okolnosti ukončení první světové války a to nedobrovolná abdikace císaře Viléma II. Proto si pokládám také otázku, pokud Hohenzollerni byli v kontaktu s hnutím, jednali pouze kvůli tomu, aby dosáhli znovuoobnovení monarchie, nebo zda tam sehrál roli i jiný faktor. Hrála důležitou otázku císařova abdikace? Chtěl znovu nastoupit na trůn, nebo chtěl trůn přenechat svému synovi, korunnímu princí?

Při zpracovávání dané tematiky budu vycházet z analýzy rozboru historických pramenů a literatury, které mi pomohou získat ucelený pohled na spojení mezi nacistickou stranou a císařskou rodinou. Celkově při analyzování vztahu obou stran budu vycházet z předpokladu, že ze strany dynastie Hohenzollernů šlo v tomto spojení s pravicovou stranou o to, že s její

---

¹ Provolání nové německé republiky dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=MUQxTYWxmDE> (19. 4. 2013).

² Philipp Scheidemann (1865–1939) byl německý sociálnědemokratický politik. V éře výmarské republiky působil jako říšský kancléř.

pomocí dosáhne znovuoobnovení monarchie, a tedy opětovný návrat císaře jeho na trůn. Ze strany NSDAP očekávám, že tímto spojením potřebovala zvýšit svůj vliv v politice a jméno císaře jistě přitáhlo konzervativně a monarchisticky smýšlející občany.

Na základě analýzy pramenů a konfrontací s názory jiných historiků bych chtěla zjistit, proč se rodina spojila s nacistickou stranou. Budu se snažit vyvrátit, nebo potvrdit hypotézu, že dynastie Hohenzollernů především stála o znovuoobnovení monarchie, zatímco NSDAP chtěla využít jistého sentimentu po monarchii ke svému pozdějšímu politickému prospěchu. Vystává i otázka a to, zda celá dynastie Hohenzollernů souhlasila s tímto spojením? Byli zde nějakí kritici režimu? Držela rodina pohromadě, co se týkalo prvotního zájmu, a to zničení výmarského režimu a návrat císaře na trůn?

Z hlediska metodologie se jedná o typ analýzy, zde v konkrétním případě politických dějin prostřednictvím pramenů a další literatury. Právě z pramenů a literatury chci udělat konečnou syntézu této problematiky, ze které budu právě vycházet již zanalyzovaných zdrojů a vytvořit ucelený komplet práce.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, vždy podle konkrétní osoby nebo v případě NSDAP strany. Z dynastie Hohenzollernů jsem vybrala hlavní představitele císařské rodiny a to císaře Viléma II., jako nástupce hlavy rodiny jsem nemohla opomenout korunního prince Viléma. Z dalších členů rodiny reprezentuje výběr princ August Vilém a syn korunního prince Ludvík Ferdinand, který se stal pozdější hlavou rodu po smrti svého otce. Aktivity a názory hlavního jádra NSDAP zastoupí Adolf Hitler kvůli jeho hlavní úloze ve straně. Budu vycházet z názorů a aktivit dalších důležitých mužů pozdější Třetí říše, a to Hermanna Göringa nebo Josepha Goebbelse. Na pravou míru uvedu příčiny a důsledky jednání obou stran.

Ohledně shromáždění nevydaných pramenů jsem předpokládala, že berlínský Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz mi poskytne dokumenty, korespondenci a jiné materiály k této tématice. Bohužel tento archiv měl pouze materiály do „listopadové revoluce“ a všechny prameny pozdějšího data se nacházejí v místě exilu císaře, a tím je Nizozemsko, konkrétně archiv v Utrechtu.

Důležitou oporou v práci sehrály tzv. písemné prameny osobní povahy³. Musí se ovšem vzít na vědomí, že tyto prameny, které jsem využila pro svou tezi, jsou dvojího typu – první, které nebyly určeny k vydání a sloužily k soukromým záležitostem. Mezi tento první typ

---

³ Např. ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland. Aufzeichnungen des letzten Flügeladjutanten Kaiser Wilhelms II.: Amerongen und Doorn 1918–1923*, München 1967; ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971; HANFSTAENGL, E., *Hitler: The missing years*, New York 1994; DELMER, S., *'Trail Sinister': An Autobiography*, Volume One, London 1961; BRÜNING, H., *Memoiren 1918–1934*, Stuttgart 1970; WILHELM II., *The Kaiser's memoirs*, New York and London 1922; PAPAN, F. von, *Memoirs*, New York 1953.

pramenů patří např. deníky Josepha Goebbelse⁴. Ostatně pokud otevřeme každou česky vydanou knihu jeho deníku, nalezneme tuto ediční poznámku: „Záznamy v deníku, které původně nebyly určeny ke zveřejnění a měly sloužit pouze jako sbírka materiálu k pozdějšímu zpracování, umožňují pohled do vnitřního okruhu moci a patří k nejdůležitějším zdrojům historie a událostí předcházejících vzniku Třetí říše.“ Druhým typem těchto pramenů jsou memoáry, životopisy, které právě byly prvotně vytvořeny nebo spíše napsány k vydání. Nesmíme však zapomínat, že oba typy písemných pramenů osobní povahy jsou otiskem subjektivních názorů konkrétního pisatele, a proto jsem brala tento historický pramen s rezervou.

Co se týkalo deníků ministra propagandy, vyskytly se zde velké nesrovnalosti ohledně záznamů. Na tento problém jsem narazila při psaní kapitoly pojednávající o princí Augustu Vilémovi. V knize od Lothara Machtana⁵ citoval autor záznam z Goebbelsova deníku vyjadřující se k událostem týkající se požáru Říšského sněmu a účasti prince při jeho založení. Autor citoval Goebbelse, kde bylo v německém znění dne 28. února 1933 toto: „*Doma práce. V 9 hodin přišli Hitler a Auwi.*“ V českém vydání⁶ se ovšem ke stejnému dni dozvíme, že pouze Hitler přišel v 9 hodin. Pro ověření jsem si půjčila německý výtisk⁷ Goebbelsova deníku, kde se též nacházelo pouze znění, že jediný Hitler přišel v 9 hodin ke Goebbelsovi. Německý autor ve své publikaci, jak jsem si ověřila, vycházel z novějšího vydání, respektive ze svazků, které začaly vycházet od roku 1993 do roku 2008, celkově čítajícího 29 svazků. Mělo by se jednat už o kompletní deníky, kde by nic nemělo chybět.⁸ Pro doplnění důležitých informací, které se skrývaly v těchto denících, jsem též použila toto nové zpracování.⁹

---

⁴ GOEBBELS, J., *Deníky 1930–1934*, svazek 2, Praha 2009; GOEBBELS, J., *Deníky 1935–1939*, svazek 3, Praha 2009; GOEBBELS, J., *Deníky 1940–1942*, svazek 4, Praha 2010; GOEBBELS, J., *Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil I – Aufzeichnungen 1923–1941, Band 2/II – Juni 1931 – September 1932*, ed. HERMANN, A., München 2004; GOEBBELS, J., *Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil I – Aufzeichnungen 1923–1941, Band 2/III – Oktober 1932 – März 1934*, ed. HERMANN, A., München 2006.

⁵ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006.

⁶ GOEBBELS, J., *Deníky 1930–1934*, svazek 2, Praha 2009.

⁷ GOEBBELS, J., *Vom Kaiserhof zur Reichskanzlei: eine historische Darstellung in Tagebuchblättern: (vom 1. Januar 1932 bis zum 1. Mai 1933)*, München 1939.

⁸ Dostupné z: http://www.degruyter.com/view/supplement/s35670_Brochure_en.pdf (9. 4. 2013).

⁹ GOEBBELS, J., *Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil I – Aufzeichnungen 1923–1941, Band 2/II – Juni 1931 – September 1932*, ed. HERMANN, A., München 2004; GOEBBELS, J., *Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil I – Aufzeichnungen 1923–1941, Band 2/III – Oktober 1932 – März 1934*, ed. HERMANN, A., München 2006.

Jako zdroj cenných informací o činnostech císaře v exilu mi posloužily záznamy jeho křídelního pobočníka Sigurda von Ilsemanna¹⁰, který věrně popsal všechny události, ať se již jednalo o návštěvy Hermanna Göringa v Doornu či císařovy proměny v názorech.

Mezi další hodnotné prameny patřily přepsané rozhovory amerického advokáta Roberta W. Kempnera¹¹, který se zúčastnil Norimberského procesu, s korunním princem a princem Augustem Vilémem. I tyto výpovědi z procesu jsem brala s rezervou, neboť informace obou členů dynastie Hohenzollernů byly občas zkreslené, co se týkalo buď konkrétních dat, nebo zlehčování jejich úlohy v nacistickém režimu. Existují různé publikace o nacistické diktatuře, kde se vyskytují jména členů dynastie. Bohužel pro jejich nepřesné informace, např. že August Vilém byl korunním princem a přijal kandidaturu na říšského prezidenta, jsem je ve své práci nepoužila.

Častým tématem historiků je dodnes postava císaře Viléma II. Vyšlo několik publikací, z nichž každý autor pojal otázku vztahu císaře, respektive dynastie Hohenzollernů k NSDAP jinak. Britský spisovatel a historik Giles MacDonogh¹² této problematice věnoval celou kapitolu, zatímco jiní autoři¹³ probírají tuto otázku v kapitolách pojednávajících o císařově aktivitě v exilu.

Klíčová kniha o korunním princovi pochází od profesora germanistiky Klause W. Jonase¹⁴. Zde se vyskytl problém, a to, že autor na určité výjimky¹⁵ nepoužíval poznámkový aparát a všechny zdroje zmiňuje teprve na konci knihy, neměla jsem šanci poznat, z jaké určité knihy či jiného zdroje autor čerpal pro tu kterou pasáž kapitoly.

Velmi rozsáhle pojatá kniha o čtvrtém synovi Viléma II., Augustovi Vilémovi, je od brémského profesora moderní a soudobé historie Lothara Machtana¹⁶. Jak se píše v internetových článcích¹⁷, Machtan sesbíral cenné informace, dokumenty, které mění pohled na císařova syna. Publikace o dynastii Hohenzollernů¹⁸ je precizně rozložena na kapitoly pojednávající o počátcích kontaktu mezi rodinou a stranou, dále jejich „rozkmotření“ a také o úloze Hohenzollernů v odboji. Profesor bývalého Ústředního institutu pro historii na

---

¹⁰ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971; ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland. Aufzeichnungen des letzten Flügeladjutanten Kaiser Wilhelms II.: Amerongen und Doorn 1918–1923*, München 1967.

¹¹ KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969.

¹² MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000.

¹³ Např. CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 - Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996; RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. - Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008; CLARK, C. M., *Wilhelm II.: die Herrschaft des letzten deutschen Kaisers*, München 2008; PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982.

¹⁴ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961.

¹⁵ Např. projev korunního prince, který měl pronést po úspěšném puči na Hitlera.

¹⁶ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006.

¹⁷ Např. <http://www.zeit.de/2006/26/P-Machtan> (9. 4. 2013).

¹⁸ PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003.

Akademii věd v Německé demokratické republice Willibald Gutsche, jehož několik knih¹⁹ se věnovalo císařské rodině, přispěl svým článkem²⁰ o strategii monarchistické politiky restaurace a fašismu²¹, kde se též zamýšlel o roli císaře po válce a proč si vybral nakonec nacistickou stranu.

Pro ukázky smýšlení nacistů k monarchii a celkově k císařské rodině mi pro ilustraci posloužily publikace Adolfa Hitlera²² a zvláště deníky Josepha Goebbelse²³.

O vztahu nacistů a vyšší vrstvy pojednává kniha od francouzského historika Fabrice D'Almerdy²⁴, v níž se vyskytovaly pasáže i o členech Hohenzollernů a o jejich roli ve straně. Ostatně zkoumání vztahů šlechty, respektive vyšší vrstvy k národnímu socialismu, je novodobý fenomén, kterým se zabývá zmiňovaná kniha a dále např. Stephan Malinkowski v knize *Vom König zum Führer: Deutscher Adel und Nationalsozialismus*.

I kniha od amerického profesora evropské historie Jonathana Petropoulose²⁵, i když předně rozebírá příbuzného dynastie Hohenzollernů, a to Filipa Hesenského²⁶, který též působil v řadách NSDAP, oplývá informacemi potřebnými k mému tématu práce.

Mezi českými pracemi, které popisují osobu Viléma II., nesmím opomenout knihu docenta Františka Stellnera²⁷, který též nastínil vztah císaře k nacistické straně ve svém příspěvku²⁸ ve sborníku k počtě profesoru Janu Kuklíkovi.

---

¹⁹ Např. GUTSCHE, W., *Ein Kaiser im Exil: der letzte deutsche Kaiser Wilhelm II. in Holland; eine kritische Biographie*, Marburg 1991.

²⁰ GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: *Schriften des Historischen Kollegs*, München 1991.

²¹ Autor použil pojem „fašismus“, volila bych spíše pojem „nacismus“.

²² HITLER, A., *Mein Kampf*, München 1943; HITLER, A., *Monology ve Vůdcově hlavním staně 1941–1944*, Praha 1995.

²³ GOEBBELS, J., *Deníky 1930–1934*, svazek 2, Praha 2009; GOEBBELS, J., *Deníky 1935–1939*, svazek 3, Praha 2009; GOEBBELS, J., *Deníky 1940–1942*, svazek 4, Praha 2010.

²⁴ D'ALMEIDA, F., *High society in the Third reich*, Cambridge 2008.

²⁵ PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006.

²⁶ Filip Hesenský (1896–1980) byl princ z hesensko-kaselské dynastie. V roce 1930 se přidal k NSDAP a o rok později k SA. Po převzetí moci nacisty byl jmenován tzv. Oberpräsidentem provincie Hessensko-Nasavsko.

²⁷ STELLNER, F., *Poslední německý císař. Z německých dějin v epoše Viléma II.*, Praha 1995.

²⁸ STELLNER, F., *Německý císař Vilém II. a nacismus*, in: *Pocta profesoru Janu Kuklíkovi*, AUC, Philosophica et Historica 1, 1998, *Studia historica XLVIII.*, Praha 2000.

1. Naděje dynastie Hohenzollernů – Císař Vilém II. (1859–1941)

V této kapitole se věnuji osobě císaře Viléma II. Především se zaměřím na jeho osud po skončení první světové války a konkrétně na moment, kdy poprvé přišel do styku se stranou NSDAP.

1.1. Císař – situace po válce

Po ohlášení Vilémovy abdikace dne 9. listopadu 1918 posledním císařským říšským kancléřem Maxem Bádenským, se poslední německý císař z dynastie Hohenzollernů uchýlil do exilu. Pro svůj pobyt si vybral neutrální Nizozemí²⁹, kde přechodně pobýval v Amerongenu³⁰ a rok poté zakoupil zámek v Doornu nedaleko Utrechtu, kde se usadil.

Později byly vydány jeho paměti, ve kterých psal o své abdikaci, otázce viny z prohrané války a též byl zklamaný, jak se k němu německý lid zachoval, ale přesto neztrácel v něj víru: *„Trpké věci, které slyším o sobě z domova, mě zklamaly. Bůh je mi svědkem, že jsem si vždy přál to nejlepší pro mou zemi a můj lid a věřil jsem, že každý Němec to rozpoznal a ocenil. Snažil jsem se chránit mé činy. Vše, co jsem udělal jako vládce a člověk, bylo v souladu s božími příkázáními. Mnoho se obrátilo k jinému, než jsem toužil, ale mé svědomí je čisté. Blahobyt mého lidu a mé říše byl cílem mých skutků. (...) Všechny vrstvy obyvatel se musí spojit s národním smýšlením, bez ohledu na to pokud zvyklosti leží zvláště v jiných odvětvích národního života. (...) Pokud se to stane, pocit solidarity se všemi spoluobčany národa, uvědomění si důstojnosti naší vznešené země, pýchy býti Němcem a ryze německého pojetí mravů, který byl jeden z tajných zdrojů síly, která dělala Německo tak skvělé, se znovu vrátí k nám. Zamíří znovu do společnosti vzdělaných národů, tak jak činila před válkou, role národa s největší kapacitou práce a ještě jednou bude vítězně pochodovat v čele v poklidném závodě nenabízející pouze pro sebe, ale všem národům na Zemi, všechno to nejlepší v oblasti technického pokroku, vědy, umění. (...) Věřím v německý lid a v pokračování poklidné činnosti ve světě, která byla přerušena strašlivou válkou, kvůli které Německo, ač si to nepřálo, neslo vinu.“*³¹

---

²⁹ Vilém II. měl být po skončení války vydán nizozemskou vládou a souzen mocnostmi Dohody podle článku 227 Versailleské smlouvy. Nizozemská vláda i přes naléhání britské a francouzské strany neustoupila a císaře nevydala. Pro mocnosti Dohody nakonec stačilo, že císař zůstane v nizozemském exilu a nikdy se do Německa nevrátí. Viz STELLNER, F., *Poslední německý císař. Z německých dějin v epoše Viléma II.*, Praha 1995, s. 390.

³⁰ STELLNER, F., *Poslední německý císař. Z německých dějin v epoše Viléma II.*, Praha 1995, s. 390.

³¹ WILHELM II., *The Kaiser's memoirs*, New York and London 1922, s. 342.

I když by se chtělo předpokládat, že po odchodu do exilu přestane být císař politicky činný, bylo tomu právě naopak. Nemohl se sice vyjadřovat veřejně, to byla jedna z podmínek, za kterých mu povolila nizozemská vláda pobyt, ale jeho aktivita se odrážela v pravidelném čtení novin a také ve skoro denní korespondenci s mnoha politickými a vojenskými osobnostmi, stejně jako se stranami a svazy.³² Pro upřesnění se jednalo o strany vojenského nebo paramilitaristického typu – např. vojenské námořní spolky, které mezi léty 1933 a 1939 psaly dopisy dokazující věrnost a vděčnost císařské osobě.³³ Právě tato bohatá korespondence utvrdila císaře v přesvědčení, že se jednoho dne vrátí na trůn. Domníval se, že „chaotické poměry v politice“ výmarské republiky jednoho dne dojdou ke kolapsu, a tím pádem zde bude i snazší cesta k obnovení monarchie.³⁴ Právě touha znovuzískat trůn se projevovala v úsilí císaře navázat silné spojení s úspěšnou politickou stranou v Německu, která by mu dopomohla k vysněnému cíli.

V té době se tyto monarchistické složky ve výmarské republice nedokázaly seskupit do jednotné strany obhajující společné zájmy ve prospěch monarchie. Počáteční neshody a rozdíly mezi těmito „silami“ způsobily, že idea spočívající ve sjednocení spolků nebyla nikdy zrealizována, a císař neskrýval rozhořčení. Poukazoval na to, že hlavní příčinu selhání způsobila aristokracie, a též neviděl žádného „vůdce“, který by dokázal tuto situaci v dohledné době změnit.³⁵

Tyto události dosáhly toho, že se od roku 1927 začala projevovat orientace císaře a jeho poradců na radikální pravicovou stranu, a tou byla NSDAP.³⁶

1.2. Císařský pár a NSDAP do 30. ledna 1933

Pokud by se vztah císaře a nacistické strany měl shrnout, byl by proměnlivý – císař jej posuzoval podle toho, jak zhodnotil stanovisko NSDAP ohledně konceptu restaurace monarchie.

---

³² ANDLER, S. „...ein neues Deutsches Reich unter mir erobern“ *Politische Verbindungen und Verbündete des Kaisers im Exil*, in: *Der letzte Kaiser. Wilhelm II. im Exil*, München 1991, s. 143.

³³ Tamtéž, s. 143.

³⁴ Tamtéž, s. 143. Další faktory, které sehrály svou roli u císaře, byly jeho nerealistické představy, iluze a izolovanost okolí od Německa. Vilém se zabýval pouze pozitivními zprávami a též jeho okolí před ním zamlčovalo špatné zprávy z domova a nedělalo si iluzi, že by se někdy císař do Německa vrátil. Viz STELLNER, F., *Poslední německý císař. Z německých dějin v epoše Viléma II.*, Praha 1995, s. 392.

³⁵ GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: *Schriften des Historischen Kollegs*, München 1991, s. 288. Mohlo za to i velké množství ostatních monarchií, kdy se mimo pruskou objevovala např. bavorská, saská atd.

³⁶ Tamtéž, s. 290.

Poprvé, když se císař dozvěděl o této straně³⁷, nepředpokládal, že by právě ji využil k obnově monarchie. První zpráva o Hitlerovi, kterou se doslechl, svědčila o tom, že s ním nechtěl spojit svá politická očekávání.³⁸ Na nepovedený puč v Mnichově vedený Adolfem Hitlerem a generálem Erichem Ludendorffem dne 10. listopadu 1923 reagoval císař s úlevou: „*No zaplat' pánbů, že tahle nesmyslná akce skončila.*“³⁹ I tento nezdar vnímal jako další náznak toho, že se musí vrátit zpátky. Podle něj se akce nemohla povést, neboť „*každý počin Mnichova je k odsouzení, protože Bavorsko má prvotně za cíl postupovat proti Prusku a svého korunního prince chce dosadit jako německého císaře.*“⁴⁰ Z logického hlediska tím naznačoval, že jedině z Pruska měl přijít prvotný podnět k obnovení monarchie.

Co vedlo císaře k tomu, že kolem roku 1927 změnil názor na toto „hulvátské hnutí“? Na první pohled obě dvě hlavní osobnosti, císař a předseda strany Adolf Hitler, neměly na první pohled nic společného.⁴¹ Každý vyznával jiné myšlenkové priority – pro císaře to byla dynastie, říše, hierarchie a Bůh a pro Hitlera revoluce, strana, národní pospolitost a rasa.⁴²

Rozhodující motivy, proč císař obrátil pozornost na tuto stranu, by se daly shrnout následovně – monarchistické spolky neměly šanci samy provést rozvrat v republice, a proto se musí císař pojistit silným spojencem, a především zde byla samotná iluze Viléma, že pomocí Hitlera nastolí znovu v Německu monarchii. Odkazoval se přímo na vyjádření v Hitlerově „*Mein Kampf*“⁴³, kde Hitler nechal otázku ohledně budoucí formy vlády otevřenou.⁴⁴

Napojení na císaře bylo pro Adolfa Hitlera a jeho stranu výhodné. Od roku 1928 začala NSDAP posilovat ve volbách do Říšského sněmu⁴⁵. Nebylo divu – monarchistické

---

³⁷ NSDAP neboli Nationalsozialistische Deutsche Arbeitspartei (Národněsocialistická německá dělnická strana). Založena roku 1919 původně jako Deutsche Arbeitspartei (Německá dělnická strana), přejmenována po vstupu Adolfa Hitlera v říjnu téhož roku. Pod jeho vlivem jako předsedy se strana změnila na radikální pravicovou stranu, vystupující proti republice a celkově výmarským stranám.

³⁸ PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 52.

³⁹ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland. Aufzeichnungen des letzten Flügeladjutanten Kaiser Wilhelms II.: Amerongen und Doorn 1918–1923*, München 1967, s. 298.

⁴⁰ Tamtéž, s. 302.

⁴¹ Historik František Bauer (1897–1967), který ve třicátých letech analyzoval knihu „*Mein Kampf*“, napsal, že mezi revolucionářem Adolfem Hitlerem a císařem Vilémem II. byl rozdíl jen nepatrný. Ačkoliv navenek se zdál rozdíl být přímo nehorázný. Jediný rozdíl tkvěl v tom, že nový vojenský režim ve své národní masce byl daleko nebezpečnější než režim dřívější, tj. císařský, který vystupoval otevřeně a přímo. Viz BAUER, F., SVÁTEK, F., ARNOT, M., *Mein Kampf očima historiků*, Praha 2005, s. 29.

⁴² LEHNERT, E., *Der Kaiser in der Kritik: Wilhelm II. und der Nationalsozialismus*, dostupné z: http://www.wilhelm-der-zweite.de/kaiser/kritik_ns.php (1. 12. 2012).

⁴³ V té době vydaná roku 1925. Zajímavé je i to, že císař nikdy nečetl *Mein Kampf*. Viz CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 331.

⁴⁴ GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: *Schriften des Historischen Kollegs*, München 1991, s. 290.

⁴⁵ V roce 1928 získala ve volbách 12 mandátů a o dva roky později již 107. Dostupné z:

<http://www.bundestag.de/kulturundgeschichte/geschichte/infoblatt/reichstagswahlergebnisse.pdf> (1. 12. 2012).

a nacionalistické kruhy si předcházely toto nacistické hnutí.⁴⁶ Za každou cenu chtěly rozvrátit tolik nenáviděný republikánský režim.

Po volbách do sněmu v roce 1928 pověřil císař kontradmirála Magnuse von Levetzowa⁴⁷, aby jeho jménem spolupracoval s nacionalistickými skupinami a hnutími, a nechal ho, aby zejména navázal těsné kontakty s NSDAP a jejich vůdcem.⁴⁸ Impulsem pro tuto spolupráci byla i císařova choť, princezna Hermina von Schönaich-Carolath⁴⁹, sama velká příznivkyně Hitlera.⁵⁰ Na rozdíl od svého muže mohla Hermina cestovat do Německa, kde se snažila ovlivnit co největší okruh socialistů ohledně otázky restaurace monarchie.⁵¹ Osobně se setkala s Hitlerem roku 1929, když se neohlášená objevila na „Norimberském dnu strany“ a snažila se agitovat ve prospěch svého chotě.⁵² Na otázku, zda by Hitler nepřivedl císaře a ji zpátky do Německa, dostala pouze zamítavou odpověď.⁵³

Po úspěšných volbách do Říšského sněmu v roce 1930, kdy strana národních socialistů získala 107 mandátů⁵⁴, nastala doba, kdy příznivci nacistického smýšlení v okolí císaře dospěli k závěru naplánovat návštěvu vedoucích špiček strany s císařem. Výsledkem tohoto úsilí byla návštěva Hermanna Göringa v Doornu.

Zásľuhu na tom měli Levetzow a „ministr dvora“ Leopold von Kleist⁵⁵, kteří právě po nacistické výhře ve volbách z roku 1930 naléhali na realizaci onoho setkání.⁵⁶ To proběhlo ve dnech 18. ledna a 19. ledna 1931. I datum bylo vybráno symbolicky – na 18. leden 1931 připadalo výročí prohlášení německého císařství ve Versailles. Pro císaře nebyl Göring,

---

⁴⁶ GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: Schriften des Historischen Kollegs, München 1991, s. 291. V originálním textu autor píše o „fašistickém hnutí“, které pochopitelně existovalo v Itálii, ale ne v Německu.

⁴⁷ Magnus von Levetzow (1871–1939) byl za první světové války námořní důstojník. Po válce byl povýšen na kontraadmirála. Od roku 1928 se angažoval v politice podporující návrat monarchie. Od roku 1931 byl členem NSDAP.

⁴⁸ GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: Schriften des Historischen Kollegs, München 1991, s. 291.

⁴⁹ Princeznu Herminu si císař vzal v roce 1922, rok po smrti své první ženy, Augusty Viktorie, německé císařovny a pruské královny, rozené šlesvicko – holštýnsko – sondersbursko – augustenburské princezny.

⁵⁰ Sama císařovna byla vtažena do ideologie nacistů prostřednictvím svých dvou synů, kteří se spojili s nacistickým hnutím. Viz CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 335.

⁵¹ RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008, s. 1303.

⁵² Tamtéž, s. 1304.

⁵³ Tamtéž, s. 1304.

⁵⁴ Výsledky voleb z roku 1930 dostupné z:

<http://www.bundestag.de/kulturundgeschichte/geschichte/infoblatt/reichstagswahlergebnisse.pdf> (1. 12. 2012).

⁵⁵ Leopold von Kleist (1872–1946) byl německý plukovník a křídelní pobočník císaře Viléma II. V letech 1927–1932 zastával funkci správce císařského majetku.

⁵⁶ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 336.

„vůdce číslo dvě“, neznámou osobou.⁵⁷ Do císařova zámku v Doornu dorazil se svou švédskou manželkou Carin, rozenou von Fock. Aby tato návštěva nacistického pohlavára zůstala v tajnosti, ohlásil se Göring jako „Dr. Döhring“.⁵⁸ Císařova choť a jeho okolí se upínalo na Göringa v naději na uskutečnění snu o znovuoobnovení monarchie. Z deníku císařova křídelního pobočníka Sigurda von Ilsemanna se dozvíme, že návštěva dopadla uspokojivě. Už jen proto, že „se císař snažil toho muže zaujmout a Göring naproti tomu se slunil ve své ješitnosti. Ale na první pohled udělal na císaře dojem.“⁵⁹

I když diskutovali vždy do noci, na hlavní bod debaty, a to otázku monarchie, na kterou císař očekával od Göringa přímou odpověď, nedošlo. Vilém dostal sice ujištění, že NSDAP bude zastávat koncept obnovení monarchie, ale s tím souviselo i to, aby se císař a jeho okolí orientovali v následujících měsících silněji než dosud na nacistickou stranu.⁶⁰ I během přípitku, kdy si císař připsal na „příští říši“, jeho nacistický návštěvník odpověděl „na příštího krále“.⁶¹ Göring se snažil nejmenovat konkrétní osobu, neboť v té době uvažoval o jiných uchazečích na německý trůn.⁶²

Císař byl celou dobu návštěvy ke Göringovi rezervovaný a snažil se nedat najevo nadšení jako jeho okolí. Po odjezdu se Viléma zeptala Hermína, zda by Göring při obnovení monarchie obdržel nějaký vysoký úřad. Na to jí císař odvětil, že není připraven mu slíbit více než lelectvo.⁶³ Podle Ilsemanna to ovšem jeho choť rozladilo, neboť předpokládala, že její favorit obdrží alespoň ministerský post.⁶⁴

Ve vztazích císaře a NSDAP byla vidět určitá změna kurzu. Zatímco ve dvacátých letech si císař nedokázal představit, že by své cíle spojil s touto radikální stranou, ve třicátých letech změnil názor. Jak trefně Ilsemann poznamenal: „V Doornu se několik měsíců slyší jen to, že národní socialisté znovu dosadí císaře na trůn; všechny naděje, všechny myšlenky, debaty

---

⁵⁷ Ještě před koncem první světové války obdržel velitel 27. stíhací letky Hermann Göring dne 2. června 1918 nejvyšší německý řád za mimořádnou statečnost, Pour le Mérite. Vyznamenání mu tehdy předal císař Vilém II. osobně. Viz KNOPP, G., *Göring: biografie*, Praha 2008, s. 25. Srov. PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 287.

⁵⁸ MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 447. Srov. MASER, W., *Hermann Göring: Hitlerův paladýn s janusovskou tváří: politická biografie*, Praha 2004, s. 75.

⁵⁹ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 199.

⁶⁰ GUTSCHE, W., *Ein Kaiser im Exil: der letzte deutsche Kaiser Wilhelm II. in Holland; eine kritische Biographie*, Marburg 1991, s. 131.

⁶¹ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 203.

⁶² MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 447.

⁶³ Tamtéž, s. 447. Srov. ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 200.

⁶⁴ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 200.

a korespondence se zakládaly na tomto přesvědčení“.⁶⁵ Mohla za to jednak ujistění Hermanna Göringa, že nacisté stojí o monarchii, stejně tak i aktivity členů rodiny císaře, kterým se věnují v dalších kapitolách. Svůj podíl na tom také měla vzrůstající popularita této strany a neschopnost stran preferovaných císařem zrealizovat plán jeho návratu, za což je císař i zkritizoval.⁶⁶ Nemohl tedy proti NSDAP říct křivé slovo, protože o ní byl přesvědčen, že s její pomocí dosáhne znovu na německý trůn.⁶⁷

Nadějně to vypadalo v roce 1932, kdy se „ministr dvora“ Kleist setkal s Hitlerem a jednali o konceptu monarchie. Pro ministra už nebylo dobré to, že sice Hitler upřednostňoval restauraci, ale již ne s císařem nebo korunním princem v čele.⁶⁸ Důvodem bylo, že oba dva byli nepopulární a národ by je nepřijal.⁶⁹ Kleist tuto skutečnost císaři zamlčel a jen mu sdělil Hitlerovo kladné stanovisko ohledně restaurace.⁷⁰ Sám Vilém neústupně trval na tom, že nikdo jiný neusedne na trůn než on.⁷¹ Proto své potomky varoval prostřednictvím korespondence se synem Oskarem, že pokud někdo z nich pomyslí na kandidaturu uchazeče o trůn, bude vyloučen z rodiny.⁷²

Jediný problém, který v té době císaře tížil, byla aktivita jeho prvorozeného potomka, korunního prince Viléma. Také on se snažil docílit obnovení monarchie, ale jiným způsobem, než zamýšlel jeho otec.⁷³ Po „zkrocení neposlušného syna“ proběhla druhá návštěva Hermanna Göringa v Doornu, která se uskutečnila v květnu 1932. I tentokrát mělo setkání úspěch. Císař byl znovu ujistěn o Göringově slibu o nastolení monarchie. Přesněji pověděl císaři, že znovudosazení hohenzollernské dynastie na trůn bude poslední cíl strany.⁷⁴ Císařův věrný pobočník měl jiný názor na celou situaci: „*Nebyl hezký pohled na to, jak starý důstojný císař sešel z dobré cesty pod vlivem nějakého bažanta.*“⁷⁵ Nejen Ilsemanna, ale i více lidí

---

⁶⁵ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 207.

⁶⁶ Císař v dopise svému synovi Oskarovi psal, že Německá nacionální strana a Stahlhelm nedostatečně pracují pro návrat císaře na trůn na rozdíl od národních socialistů a z té by si tyto strany měly brát příklad. Viz ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 210.

⁶⁷ ANDLER, S. „...ein neues Deutsches Reich unter mir erobern“ *Politische Verbindungen und Verbündete des Kaisers im Exil*, in: *Der letzte Kaiser. Wilhelm II. im Exil*, München 1991, s. 148.

⁶⁸ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 337.

⁶⁹ Tamtéž, s. 337. Srov. ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 209.

⁷⁰ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 209.

⁷¹ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 337.

⁷² Tamtéž, s. 337.

⁷³ Této události se více věnují v kapitole 2 Korunní princ.

⁷⁴ GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: *Schriften des Historischen Kollegs*, München 1991, s. 293.

⁷⁵ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 214.

z císařova okruhu pobouřilo Göringovo nevhodné chování, nošení pumpek k obědu nevyjímaje.⁷⁶ Celkově se nacistický pohlavár choval jako na veřejném mítinku a odříkával propagandistická hesla. Nebylo divu – překypoval sebevědomím, protože nacisté v posledních volbách dosáhli skvělého výsledku.⁷⁷ Císař si reakce okolí nevšímal, neboť jak si poznamenal Ilseman Kleistova slova: „*Do této chvíle nevěděl císař, na koho, nebo na co se může přilnout, nyní měl v Göringovi opěrný bod, na kterém si vybuduje cíl – návrat na trůn. Zda se shodnou, je věc druhá.*“⁷⁸

Pokud se nebudeme zabývat rivalitou, která panovala v rodině ohledně uchazečství na trůn, vládla v létě roku 1932 v Doornu shoda v přesvědčení, že NSDAP patří mezi hlavní opory „národního hnutí“. Též ji pokládali za silnou stranu, která by dokázala vybudovat diktaturu a umožnit pozdější přechod k monarchii.⁷⁹

Po volbách do Říšského sněmu se NSDAP stala nejsilnější stranou v Německu.⁸⁰ Po Hitlerově odmítavém gestu⁸¹ nešetřil Vilém na předsedu nacistické strany kritikou. Podle císaře nebyl Hitler zatvrzelý Němec, který by upřednostnil nejdříve národ, ale člověk s enormním egem, který se zajímal pouze o sebe a ne o monarchii.⁸² Ke konci roku 1932 můžeme zaznamenat již upadající zanícení u císaře. Dá se to doložit na konkrétních událostech. V císařově okolí se začal rozšiřovat růst okruh odpůrců nacistické strany, mezi nejvýraznější osobnosti se řadil svobodný pán Ulrich von Sell⁸³. Tato skupina protinacistického smýšlení stála do té doby v pozadí, neboť předtím hráli hlavní roli sympatizanti, mezi které patřila císařova choť, Levetzow, Kleist a Alexandr von Senarclens-Grancy⁸⁴.

---

⁷⁶ Göring si též postěžoval císaři na chování korunního prince Viléma, který prováděl štvavou kampaň proti nacistům a samotnému vůdci. Císařova odpověď zněla, že příště nechá svého potomka na holičkách a plně dal za pravdu Göringovi. Viz ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 214.

⁷⁷ Myšleny volby z roku 1930. Dostupné z:

<http://www.bundestag.de/kulturundgeschichte/geschichte/infoblatt/reichstagswahlergebnisse.pdf> (2. 10. 2012).

⁷⁸ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 215.

⁷⁹ GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: *Schriften des Historischen Kollegs*, München 1991, s. 293.

⁸⁰ NSDAP získala celkem 207 mandátů. Dostupné z:

<http://www.bundestag.de/kulturundgeschichte/geschichte/infoblatt/reichstagswahlergebnisse.pdf> (2. 10. 2012).

⁸¹ Říšský prezident Hindenburg určil jako kancléře Franze von Papena. Hitler odmítl nabídku na místo vicekancléře. Požadoval od říšského prezidenta, aby ho, Hitlera, pověřil sestavením vlády. To Hindenburg dne 13. srpna 1932 odmítl.

⁸² CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 339.

⁸³ Svobodný pán Ulrich von Sell (1884–1945) byl německý důstojník německé armády za císařství tzv. Deutsches Heere a později německé branné moci tzv. wehrmachtu.

⁸⁴ Svobodný pán Alexandr von Senarclens-Grancy (1880–1940) byl německý námořník a poté pobočník císaře Viléma II.

Právě Sella se Vilém zastal při hádce se svou ženou se slovy, že „ona Sella a další jeho pány vždy podezírala. Ovšem Sell je hoden jeho plné důvěry.“⁸⁵ Dopadem tohoto sporu byla prohra pronacistického směru a později v prosinci roku 1932 získal funkci správce hohenzollernského majetku generál Wilhelm von Dommés⁸⁶, který nahradil Kleista.⁸⁷ Další událostí, která otřásla v císařově okolí nadšením pro nacisty, byla bouřlivá politická situace po rozpuštění Říšského sněmu, v níž začaly v ulicích po odmítnutí Hitlera jako kancléře vzrůstat nepokoje způsobené SA. Později jim toto chování připomněli voliči ve volbách do sněmu v listopadu 1932.⁸⁸ I tato eskapáda způsobila, aby císař promyslel své další kroky vůči nacistické straně, jak dokládá Ilsemannův záznam, podle kterého dvorní maršálek hrabě Detlof von Schwerin⁸⁹ konstatoval, že císař byl zcela jinak naladěn vůči nacistům.⁹⁰ Nejdůležitější poznatek rozhovoru Ilsemanna se Schwerinem zněl: Schwerin „byl zděšený, jak rychle císař dokáže změnit své politické názory.“⁹¹

Co považuji za nejpůsobivější důkaz změny naladění císaře k národním socialistům, je dopis, který dne 17. září 1932 napsal z nizozemského Zandvoortu svému synovi, korunnímu princovi Vilémovi. V něm shrnuje srpnový rozhovor říšského prezidenta a Hitlera, který žádal po Hindenburgovi křeslo kancléře. „Při rozhovoru s H. [Hitlerem] dne 13. srpna udělal P. M. [polní maršál] neuvěřitelnou chybu, když mu vysvětloval: 'Nedokážu jednat se svědomím, že bych nacistům svěřil celou moc!' To byla urážka. Na to se mu dostalo odpovědi: 'Vaší excelenci svědomí dovolilo, aby dobrovolně přenechal moc po mnoho let Centru sjednocující říšské a protihohenzollernské nepřátele spolu s rudými socialisty, radikály, židy a bolševiky a snášel, aby tito zločinci zemi zničili v pozemkovém vlastnictví a každé národní hnutí potlačili nebo zlikvidovali! Nyní se může vaše svědomí obrátit na národní hnutí, které vítězně vyšlo z voleb!'“⁹² Ovšem nešetřil i kritikou na Hitlera, když následně odmítl pozici vicekancléře. „Naplňuje mě hluboký zármutek a starost, jak nesvědomití přitom jsou demagogičtí nacističtí vůdci⁹³, kteří ve svých národních hnutí bezcenně prohodí ziskáný

⁸⁵ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 207.

⁸⁶ Wilhelm von Dommés (1867–1959) byl německý generál a politik, od roku 1932 do císařovy smrti roku 1941 byl správce hohenzollernského majetku.

⁸⁷ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 221.

⁸⁸ I když NSDAP ztratila kolem 4 milionů hlasů, pořád zůstávala nejsilnější stranou v Říšském sněmu s mandátem 196 poslanců.

⁸⁹ Hrabě Wilhelm Moritz Detlof von Schwerin (1869–1940) byl německý dvorní maršál stejně tak generálmajor.

⁹⁰ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 218.

⁹¹ Tamtéž, s. 218.

⁹² Cit. dle: PREUßEN, F. V. von, „Gott helfe unserem Vaterland“ – das Haus Hohenzollern 1918–1945, München 2003, s. 97.

⁹³ Myšlen i Hermann Göring.

*kapitál! Existující silné národní síly v nacistické straně se musí vymanit z nezodpovědného demagogického přerodu v jediného vůdce a řečníka. Zdráhání Hitlera bylo hroznou chybou a velkým zklamáním pro okruh vlastenecky smýšlejících v národě. Nemá historické povědomí, jinak by musel vědět – 'Kdo má Prusko, má říši! Teprve Prusové nastolí právo, pořádek, poslušnost, disciplínu a brannost, potom říši!' (...) Není žádný státník, proto podléhá tlaku extrémistů v jeho družině a promeškal tím vhodný okamžik.*⁹⁴

Z toho dopisu je možno poznat, že císař nezavrhoval nacistickou stranu, jen naznačoval, že by hnutí prospělo, kdyby se zbavilo demagogického elementu, tedy Hitlera, a podle císaře by nebránilo nic v cestě ve „spolčení“ Hohenzollernů a NSDAP.⁹⁵ Tento dopis, který psal zklamaný císař, získali nacisté a zmařily se tak naděje, které nebyly příliš rozšířené, že by byla restaurace hohenzollernské monarchie možná díky Hitlerovu milosrdenství.⁹⁶

V císařově okolí, přesněji řečeno v kruhu nacistických sympatizantů vypukla panika. Dokládá to i záznam pobočníka Ilsemanna: „*Na to zavládl u I. M.*⁹⁷, *Kleista, Levetzowa a Grancyho největší rozruch. 'Jak se mohl dostat dopis do Göringových rukou, je nyní bezvýznamné, ale skutečnost je zdrcující.'*“⁹⁸ Jak se dozvídáme z Kleistovy výpovědi, dopis se padl do rukou Hermanna Göringa. Jeho reakce na něj naznačovala, že to byla „poslední kapka“ ohledně spolupráce dynastie Hohenzollernů a NSDAP. Proto nastalo pozdvižení u čtyř zmiňovaných lidí. Göring se měl podle Schwerina vyjádřit při čtení dopisu, „*že právě měl v úmyslu jet za Hitlerem, aby s ním vyjasnil otázku monarchie v zájmu císaře, ale nyní už to nepřichází v úvahu*“⁹⁹ Byl učiněn pokus změnit názor císaře, aby jeho „vrtoch“ nepoškodil reputaci u nacistů, ale nezdařil se. „*Trvám na svém dopise,*“ stál si císař na svém stanovisku.¹⁰⁰ Že k restauraci monarchie nedojde, se císař utvrdil i podle dalšího dopisu od svého prvorozeného syna, který mu přeposlal odpověď Hitlera na dopis korunního prince.¹⁰¹

---

⁹⁴ Cit. dle: PREUßEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 98.

⁹⁵ GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: *Schriften des Historischen Kollegs*, München 1991, s. 293.

⁹⁶ RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008, s. 1307.

⁹⁷ Ihre Majestät (Její Veličenstvo). Označení císařovny Hermíny.

⁹⁸ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 218.

⁹⁹ Tamtéž, s. 218.

¹⁰⁰ Císař tuto větu pronesl anglicky: „I stick to my letter.“ Viz ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 218.

¹⁰¹ Dopisem se zabývám v kapitole pojednávající o korunním princí. Ve zkratce – princí se dostala Hitlerova negativní odpověď na jeho návrh.

Vilém z toho usoudil, že Hitler propadl megalomanství, myslel pouze na sebe a duševně to přehnal jako jemu podobný Ludendorff. Ani zmínku o monarchii v dopise nenašel.¹⁰²

Po debatě se svými pány¹⁰³ dospěl k názoru, že se na nacisty již nelze spolehnout a obrátil pozornost znovu k Alfredu Hugenbergovi¹⁰⁴. Přítomným debatérům byla nastíněna myšlenka: „*Hugenberg musí využít tento okamžik, aby vztyčil císařský prapor. Ted' přišla jeho hodina. Měl by nyní říct všem lidem, kteří dříve odevzdali Hitlerovi svůj hlas, že musí volit německy nacionálně.*“¹⁰⁵ Nad celou situací se později ve svých záznamech zamyslel i Ilsemann, který byl této diskusi přítomen a došel k názoru, že „*to, co jednou muselo nastat, se nyní stalo - císař poznal, že u nacistů vsadil na špatného koně a že Kleist, Levetzow a Grancy mu špatně radili.*“¹⁰⁶ Po hořkém zklamání též císař požadoval, aby jeho syn August Vilém¹⁰⁷, vnuk Alexandr a Herminin syn Jiří vystoupili z nacistické strany.¹⁰⁸

Shrnu-li celkově situaci do převzetí moci nacisty roku 1933, tak od roku 1932 se již nedala očekávat možná spolupráce císařského dvora v Doornu a stranou NSDAP. Císaři „zlomil vaz“ již zmiňovaný dopis jeho synovi ze 17. září 1932. Jakým způsobem dopis připutoval do Göringových rukou, je dodnes záhadou.¹⁰⁹

Politická situace se mezi léty 1932 a 1933 razantně změnila. Jak jsem psala, i když si v listopadových volbách NSDAP pohoršila, stále byla nejsilnější politickou stranou. V lednu 1933 po nátlaku ostatních pravicových stran v čele s bývalým kancléřem Franzem von Papenem v Říšském sněmu jmenoval následně dne 30. ledna 1933 prezident Hindenburg Adolfa Hitlera říšským kancléřem. Od této události začalo postupné převzetí moci nacisty¹¹⁰ a nastolení diktátorského režimu, který se nevyhnul ani císařské rodině¹¹¹.

---

¹⁰² ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 218.

¹⁰³ Schwerin, Grancy, Moltke, Dr. Huebener a Ilsemann.

¹⁰⁴ Alfred Hugenberg (1865–1951) byl předsedou strany DNVP od roku 1928 (Deutschnationale Volkspartei, česky Německá národně lidová strana). S tehdejšími nadšením souhlasil císař roku 1930 se spojením stran DNVP a NSDAP ve prospěch monarchie. Viz MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 446.

¹⁰⁵ PREUßEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München, s. 106.

¹⁰⁶ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 219.

¹⁰⁷ Princ August Vilém vstoupil do NSDAP dne 1. dubna 1930. Samotnému princovi se věnuji v kapitole 3 Princ August Vilém.

¹⁰⁸ MACDONOGH, G., *The last Kaiser - Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 449.

¹⁰⁹ PREUßEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München, s. 106.

¹¹⁰ V němčině existují speciální podstatná jména vztahující se pouze k této události. Převzetí moci nacisty = die Machtübergabe, die Machtübernahme nebo též die Machtübergabe.

¹¹¹ Tím, co znamenal nacistický režim pro dynastii Hohenzollernů, se věnuji v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

1.3. Císařský pár a NSDAP po 30. lednu 1933

V lednu 1933 oslavil císař své 75. narozeniny. Znovu se otevřela otázka restaurace monarchie. Tato naděje byla zmařena požárem Říšského sněmu dne 27. února 1933 a pozdějšími změnami.¹¹²

Když se vytvořila vláda „národního soustředění“ s Adolfem Hitlerem jako kancléřem a Franzem von Papenem jako vicekancléřem, byl císař opět nadšený. Již jsem uvedla, vztah císaře vůči NSDAP byl hodně proměnlivý. Nyní byl zase na straně nacistů, chtěl využít znovu jejich silného vlivu. Jak zachytil Ilsemann: „*Vytvořením vlády v Německu vstoupila otázka návratu císaře na trůnu znovu do popředí. Ze všech stran se v Doornu dotazují, zda a kdy císař se navrátí do Německa.*“¹¹³ Tato myšlenka se rozplynula v okamžiku, kdy pronesl Hitler projev v Říšském sněmu dne 23. března 1933. Naznačil v něm, že otázka monarchie je v tuto chvíli diskutabilní.¹¹⁴

Slabou nadějí pro císaře byla zpráva o možné abdikaci prezidenta Hindenburga. Vilém pověřil svého „dvorního ministra“, aby ověřil toto oznámení a zjistil současnou situaci. K smůle císaře se Hindenburg těšil výbornému zdraví. Jinak sám říšský prezident byl zastáncem monarchie a osobně se nebránil převzetí moci prostřednictvím císaře, ale poměry v domovině nebyly ještě tak daleko, aby císař mohl nastoupit.¹¹⁵

Důležitější setkání dvorního ministra Dommese se uskutečnilo s Hansem Lammersem¹¹⁶, „pravou rukou Hitlera“, se kterým řešil otázku monarchie. Spolupracovník říšského kancléře prohlásil návrat císaře za nemožný z několika důvodů. Hitler je monarchistou, ale ne legitimistou. Nesouhlasil s rozdělením Německa na několik států. V dynastii Hohenzollernů nevládl soulad ohledně uchazeče na trůn. Celkově nebylo Německo podle Hitlera zralé na monarchii. Navíc by zahraničí nesouhlasilo s restaurací.¹¹⁷ Lammers a poté i Hitler ještě během roku 1933 několikrát zopakovali Dommesevi názor, že Německo zatím není připraveno na obnovení monarchie.¹¹⁸

---

¹¹² Do zapálení Říšského sněmu měl být zapojen i princ August Vilém. Touto události se zabývám v kapitole 3 Princ August Vilém a v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

¹¹³ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 224.

¹¹⁴ PREUBEN, F. V. von, *„Gott helfe unserem Vaterland“ – das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München, s. 264.

¹¹⁵ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 235.

¹¹⁶ Hans Heinrich Lammers (1879–1962) byl od 30. ledna 1933 čelním spolupracovníkem kancléře.

¹¹⁷ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 235.

¹¹⁸ Jaké byly další důvody, proč není vhodný čas na obnovení monarchie, se zabývám v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

Od požáru v Říšském sněmu a od následných událostí začalo císaři docházet, že na nacisty se nedá spolehnout v otázce monarchie. Jediný, kdo pořád slepě věřil Hitlerovi, byla jeho choť. Ta se stále snažila nadbíhat nacistům v naději, že znovu bude císař na trůně a ona po jeho boku.¹¹⁹

I když císař nesouhlasil s některými změnami, či událostmi¹²⁰, měl s nacisty „obchodní vztah“, neboť ve svých porcelánkách povolil výrobu Hitlerových bust s vidinou zisku.¹²¹ Neodpustil si však poznámku roku 1934, kdy byly v Německu nastoleny změny ohledně jeho oslav narozenin a zrušení monarchistických spolků, že to bylo „vyhlášení války dynastií Hohenzollernů“.¹²²

Po nastolení nacistického režimu musel císař změnit svůj odpor vůči straně, neboť by svým chováním ohrozil životy své rodiny, protože část dynastie Hohenzollernů pobývala v Německu. Doslova se z „Viléma mluky“ stal „tichý Vilém“.¹²³ Ovšem nejen kvůli rodině zachovával císař s nacisty korektní vztahy. Roku 1935 byla podepsána smlouva mezi pruským ministerským předsedou Hermannem Göringem a císařským reprezentantem Friedrichem von Bergem¹²⁴, pojednávající o pevně stanovené částce vyplácené císaři a jeho rodině.¹²⁵ Od té doby císařská rodina¹²⁶ dostávala roční „apanáž“ od pruského státu. K této smlouvě se přidal jeden důležitý dodatek, a to slib zdržet se jakýkoliv kritických poznámek k nacistickému režimu, jinak se platba měla okamžitě přerušit.¹²⁷

Plán na dosazení Hohenzollerna na trůn měli i konzervativci, ve kterém figuroval císařův syn August Vilém.¹²⁸ Nestihli ho ale včas uskutečnit, neboť došlo k události zapsané do historie jako „Noc dlouhých nožů“.¹²⁹ Zpočátku si císař myslel, že tato akce byla namířená na homosexuály. Když se dozvěděl, že toto krveprolití postihlo i lidi mimo SA, byl rozrušen,

---

¹¹⁹ MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 450.

¹²⁰ Konkrétními událostmi se věnuji v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

¹²¹ PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006, s. 105.

¹²² CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 343. Srov. ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland - Aufzeichnungen aus den Jahren 1918-1941*, München 1971, s. 250-251.

¹²³ KÜRENBERG, J. von, *The Kaiser: a life of Wilhelm II., last emperor of Germany*, New York 1955, s. 420.

¹²⁴ Friedrich von Berg (1866–1939) byl německý politik a v době výmarské republiky působil jako císařův zplnomocněnec.

¹²⁵ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 182.

¹²⁶ Myšleni císař, korunní princ a zbývající princové.

¹²⁷ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 182.

¹²⁸ Podrobněji v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

¹²⁹ Samotná akce byla záminkou Adolfa Hitlera zbavit se nepohodlných členů SA, kteří měli provést puč. „Noc dlouhých nožů“ proběhla v noci z 29. na 30. června 1934, při které byl zlikvidován velitelský sbor SA včetně jejich velitele Ernsta Röhma.

zvláště když uslyšel, co předcházelo smrti ženy Kurta von Schleichera¹³⁰. Choť bývalého kancléře zastřelili spolu s manželem v jejich domě v Neubabelsbergu.¹³¹ U ostatních členů rodiny začal klesat zájem o nacisty a jejich obdiv. Jediná, která pořád vůdce obdivovala, byla Hermína, dokonce schvalovala akci „Noc dlouhých nožů“ a neopomněla dodat, že „*Hitler oné noci jednal s obdivuhodnou energií a rázností, a mnoho důstojníků – v čele s Hindenburgem – může po 9. listopadu 1918 leda mlčet a vzít si z vůdce příklad.*“¹³² Císaři ještě sdělila, že té noci měli zabít více lidí.¹³³

Dne 1. srpna 1934 zemřel říšský prezident Hindenburg. Císař a jeho choť kondolovali jeho synovi, Oskarovi. Ten jim telegraficky odpověděl, že „*poslední myšlenky otce náležely císařskému vládci.*“¹³⁴ Nacisté začali rychle jednat – Adolf Hitler nechal sloučit funkce říšského kancléře a říšského prezidenta, zatímco monarchisté uvnitř důstojnického sboru ještě diskutovali, jakým způsobem by měla být monarchie obnovena.¹³⁵

Císař už pár let byl proti nacistickému režimu, pouze jeho choť, Hermína, stála pevně za vůdcem a vždy se snažila svého muže dostat znovu do nacistického vlivu. Jakým překvapením proto bylo, když velká nadšenkyně Hermína v dubnu roku 1937 zpřetrhala své berlínské kontakty v této straně a sama se stala nesmiřitelnou odpůrkyní režimu, dokonce ještě horlivější než její muž.¹³⁶ Později měla Hermína dodat, že ačkoliv Adolf Hitler udělal pár dobrých věcí pro Německo, jeho strana byla sama o sobě „zlotřilá“ a nebyla dobře reprezentována Himmlerem a dalšími.¹³⁷ Samozřejmě, že si to nacistická strana nenechala líbit a učinila všemožné prostředky, aby se na císaře v exilu zapomnělo.¹³⁸

V noci z 9. na 10. listopadu proběhla „Křišťálová noc“. I když si císař sám v mládí stěžoval na vliv Židů v Německu a po válce na jejich spolčení s bolševiky¹³⁹, odsoudil Hitlerovu akci směřovanou na židovské obyvatelstvo. „*Je ostuda, co se nyní děje doma. Nejvyšší čas, aby to vzala do rukou armáda, nechala dopustit tolik věcí, ale v tomto případě nesmí spolupracovat, všichni staří důstojníci a všichni pořádní Němci musí protestovat.*

---

¹³⁰ Kurt von Schleicher (1882–1934) byl poslední říšský kancléř výmarské republiky v letech 1932–1933. Bývalého kancléře a jeho ženu v „Noci dlouhých nožů“ zastřelili proto, že se též měl Schleicher podílet na puči proti Adolfu Hitlerovi.

¹³¹ MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 452.

¹³² ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 251.

¹³³ MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 453.

¹³⁴ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 253.

¹³⁵ PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 288.

¹³⁶ CLARK, C. M., *Wilhelm II.: die Herrschaft des letzten deutschen Kaisers*, München 2008, s. 331. Srov. CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 346.

¹³⁷ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 346.

¹³⁸ Podrobněji v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

¹³⁹ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 345.

*Dosud byl celý nacismus jen skrytým bolševismem, nyní se však projevil. Státy by měly odvolat své vyslance a zastoupení, pak by nacisté ustoupili. Němci v zahraničí by se měli zprostit všech závazků vůči nacismu a Němci doma by je měli také následovat.*¹⁴⁰ Jediný „Němec“, který nic nepodnikl, byl jeho syn August Vilém, jenž dokonce schvaloval postup proti Židům.¹⁴¹

V prosinci 1938 byla zveřejněna císařova kritika mířená na Hitlera.¹⁴² V ní popisoval vůdce takto: *„Je zde osamělý muž, bez rodiny, bez dětí, bez Boha. Proč by měl být člověkem? Bez pochyby je upřímný: ale tato velmi nepřiměřená upřímnost ho odděluje, mimo citu, s muži a reality. Buduje legie, ale nebuduje národ. Národ je tvořen rodinami, náboženstvím, tradicemi: je vytvořený srdci matek, moudrostí otců, radostí a hojností dětí. (...) vše polykající stát, pohrdavý lidských důstojností a starých struktur naší rasy, zásobuje se místem něčím jiným. A muž, který sám sebe včleňuje do celého státu, vůbec nerespektuje Boha ani dynastii, aby ji uchoval, ani minulost, aby vzal v potaz. (...) Několik měsíců jsem se přikláněl věřit v národní socialismus. Uvažoval jsem o ní jako nezbytné horečce. A byl jsem spokojený vidět, že tady byli, na čas s nimi přidružení nejmoudřejší a nejvýznačnější Němci. Ale těch se zbavil jednoho po druhém, nebo dokonce zavraždil – Papen, Schleicher, Neurath a dokonce Blomberg. Nic nenechal, jen bandu gangsterů v košilích! (...) Tento muž mohl přinést vítězství našim lidem každý rok, přinesení jim buď slávu, nebo nebezpečí. Ale z našeho Německa, které bylo národem básníků a muzikantů, umělců a vojáků, udělal národ hysteriků a poustevníků, pohlcený v davu a veden tisíci lháři nebo fanatiky.*¹⁴³ Tento čin nezůstal bez povšimnutí – z Berlína přišla rázná žádost o vysvětlení této císařovy aktivity. Vilém poslal Hitlerovi dopis, ve kterém ho ujistil, že tento rozhovor byl vymyšlený.¹⁴⁴

Když císař dne 27. ledna 1939 oslavil své 80. narozeniny, v Německu se o této události nikdo nedozvěděl.¹⁴⁵ Do Doornu, kde se oslava konala, dorazil nejvěrnější „poddaný“ svého císaře - polní maršál August von Mackensen¹⁴⁶, který přijel speciálně vypraveným vlakem.¹⁴⁷

---

¹⁴⁰ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 272.

¹⁴¹ Podrobněji v kapitole 3 Princ August Vilém.

¹⁴² PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006, s. 170.

¹⁴³ BURCKHARDT, W., *The Kaiser on Hitler*, Ken magazine, 15. prosinec 1938, s. 17. Text dostupný v internetové podobě z: http://www.oldmagazinearticles.com/what_did_Kaiser_Wilhem_think_about_Hitler_pdf (12. 12. 2012).

¹⁴⁴ PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006, s. 170.

¹⁴⁵ Podrobněji v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

¹⁴⁶ Anton Ludwig August von Mackensen (1849–1945) byl německý voják a polní maršál. Byl jeden z nejvýznamnějších vojenských velitelů v Německém císařství.

¹⁴⁷ Jedna z výjimek, kterou povolil Adolf Hitler na oslavu císaře.

Vypuknutí druhé světové války v císaři znovu probudilo zájem o nacisty, v tomto konkrétním případě o vojenské úspěchy a manévry a počáteční vítězství. Bohužel se tyto válečné bitvy neobešly bez ztrát na životech a nevyhnulo se to ani císařské rodině, a to hned na začátku bojů.¹⁴⁸

Protože bylo Nizozemí i v této válce neutrální, nemohl císař dát veřejně najevo své nadšení ohledně německých úspěchů. Proto pověřil svého ministra dvora Dommese, aby napsal sdělení císaře a poslal ho Lammersovi.¹⁴⁹

Pro jistotu, kdyby se otevřela další fronta na západě, nebo by byl ohrožen jeho život, nechal Vilém mezi říjnem 1939 a lednem 1940 převést $\frac{2}{3}$ svého jmění tajně do Švýcarska.¹⁵⁰ Když byla válka v plném proudu, obdržel císař nabídky k exilu. Sám Hitler mu poslal dopis, v němž Viléma a jeho choť žádal, aby přijeli do Německa na místo, které si sami zvolí. Tento návrh je potěšil, ale nepřímou jej odmítl.¹⁵¹ Další země, které mu byly doporučeny nebo nabídnuty, bylo Švédsko nebo Dánsko a jako poslední východisko – Spojené království.¹⁵² Britský azyl Vilém ostře odmítl, i když si vyprosil pár dní na rozmyšlenou, protože se jednalo o závažné rozhodnutí jako ve Spa.¹⁵³ Odmítnutí vysvětlil tím, že by se radši nechal zastřelit v Holandsku, než by utekl do Anglie, kde by byl nucen se vyfotit se starým protivníkem Churchillem.¹⁵⁴

Dne 14. května 1940 dorazila německá armáda do Doornu. Císaři doručili poselství od Hitlera, které mu přečetl jeden z nadporučíků a ve kterém stálo, že bývalý císař a celá jeho domácnost požívá ochranu armády jako každý jiný německý občan. Zámek Doorn a jeho nejbližší okolí neměl být obsazen a jakkoli rušen německými jednotkami. Zajištění bezpečnosti a ochrany všech obyvatel v zámku okamžitě převzala tajná polní policie.¹⁵⁵

---

¹⁴⁸ První vnuk, který položil život za Německo dne 5. září 1939, byl princ Oskar, syn císařova syna prince Oskara. Viz PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 291. Srov. CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 350.

¹⁴⁹ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 350.

¹⁵⁰ PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 290.

¹⁵¹ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 351.

¹⁵² PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 291.

¹⁵³ Císař se radil se svými generály v belgickém městě Spa o osudu Říše. Když zpráva ze Spa pořad nepřicházela, rozhodl se říšský kancléř Max Bádenský veřejně oznámit císařovu abdikaci, jejíž oficiální potvrzení dorazilo o pár hodin později. PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 292.

¹⁵⁴ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 351. Srov. GUTSCHE, W., *Ein Kaiser im Exil: der letzte deutsche Kaiser Wilhelm II. in Holland; eine kritische Biographie*, Marburg 1991, s. 200.; RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008, s. 1319.

¹⁵⁵ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 297.

Skutečností bylo, že nacisté císaře internovali, neboť vojáky a tajnou policii později nahradili příslušníci SS.¹⁵⁶

Každé další německé vítězství prožíval císař víc a víc. Největší zadostiučinění za „všechny krivdy“ pocíťoval z obležení a kapitulace Francie. Bohužel i zde padl potomek Hohenzollernů.¹⁵⁷ Jeho pohřeb v Postupimi se stal demonstrací monarchie, zúčastnilo se přes 50 000 truchlících ze všech sociálních vrstev, i když jeho smrt nebyla v Německu „zprávou dne“.¹⁵⁸ Tato událost donutila nacisty jednat.¹⁵⁹ I přes ztrátu vnuka byl císař nadšený z událostí ve Francii. Sám gratuloval dne 17. června 1940 Hitlerovi v telegramu: „*Pod pronikavým dojmem složení francouzských zbraní blahopřeji Vám a celé německé armádě k Bohem darovanému mocnému vítězství, řečeno slovy císaře Viléma Velkého, které je obratem podrobení se Bohu – 'Ve všech německých srdcích zaznívá chorál od Leuthenu, jež zanotovali vítězové velkému králi - Nyní děkujte Bohu.'*“¹⁶⁰ Pár dní na to Hitler císaři odpověděl, i když si ve skutečnosti myslel o Vilémovi své.¹⁶¹ Sám císař byl přesvědčen, že se jedná o „jeho vítězství“, protože brilantní vedení generálů v této válce pocházelo z jeho školy, bojovali pod císařovým vedením ve světové válce jako poručíci, kapitáni nebo mladí majorové.¹⁶²

Na začátku roku 1941 se císařovo zdraví zhoršilo, o tom nacisté byli informováni. Narychlo byli přivoláni jeho potomci¹⁶³. Protože se jeho stav zlepšil, část jeho rodiny se vrátila zpátky do Německa. Dne 3. června 1941 utrpěl další mrtvici. Své choti Hermině pověděl, že je připravený zemřít, poté upadl do bezvědomí a následující den, 4. června, skonal.

I když měl Adolf Hitler své představy o pohřbu posledního německého císaře¹⁶⁴, musel se podřídit pokynům ve Vilémově závěti. Ten k ní v roce 1933 přidal dodatek ve své závěti – kdyby byla restaurace monarchie v době jeho smrti obnovena, přál si, aby byl pohřben v Postupimi mezi svými dvěma manželkami. Kdyby ovšem Německo nebylo do té doby

---

¹⁵⁶ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 299.

¹⁵⁷ Zemřel princ Vilém, syn korunního prince Viléma, dne 26. května 1940. Původně měl být uchazečem o trůn, avšak oženil se s Dorotheou von Salviati. Císař tento sňatek nepodporoval, neboť Dorothea byla dcerou württemberského komořího. Princ se zřekl svého následovnictví a morganaticky se oženil. Viz STELLNER, F., *Poslední německý císař. Z německých dějin v epoše Viléma II.*, Praha 1995, s. 402.

¹⁵⁸ MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 458.

¹⁵⁹ Podrobněji v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

¹⁶⁰ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 298.

¹⁶¹ Podrobněji v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

¹⁶² GUTSCHE, W., *Ein Kaiser im Exil: der letzte deutsche Kaiser Wilhelm II. in Holland; eine kritische Biographie*, Marburg 1991, s. 205.

¹⁶³ Korunní princ Vilém, princ August Vilém, princ Oskar a princezna Viktoria Luise.

¹⁶⁴ Podrobněji v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

císařské, chtěl být pochován na „provizorním místě odpočinku“, a to v Doornu. V každém případě bez náznaků nacistických praktik – zakázání praporů s hákovým křížem a jiné.¹⁶⁵ Rodina chtěla dodržet pokyny v závěti, zároveň si nechtěla znepřátelit nacisty, neboť většina rodiny bydlela v Německu. Dohodl se tedy mezi oběma stranami „kompromis“ – pohřeb se konal v Doornu, ale za účasti delegace ministerstva obrany v čele s vrchním komisařem v Nizozemsku, Arthurem Seyß-Inquartem.¹⁶⁶

Uzavřela se jedna kapitola vztahů mezi císařem a nacisty. Pokud bychom chtěli pochopit chování císaře k NSDAP, museli bychom se vžít do jeho role. Do role muže, který nechtěl abdikovat a toužil se vrátit na trůn i za cenu „paktování s ďáblem“.

---

¹⁶⁵ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 353. Srov. PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 294. Pro představu jak vypadal pohřeb císaře Viléma II. v nizozemském Doornu dostupný z: http://www.youtube.com/watch?v=a5Cki5_gMdE (12. 2. 2013).

¹⁶⁶ Arthur Seyß-Inquart (1892–1946) byl rakouský spolkový kancléř. V roce 1940 byl jmenován říšským komisařem pro obsazené Nizozemsko. CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 353.

2. Naděje dynastie Hohenzollernů – Korunní princ Vilém (1882–1951)

V této kapitole se věnuji osobě korunního prince Viléma¹⁶⁷. Zvláště se zaměřím na jeho příchod do Německa a seznámení se se stranou NSDAP.

2.1. Korunní princ po válce a vztah s NDSAP do 30. ledna 1933

Kdyby nikdy nedošlo k první světové válce, měl by korunní princ zajištěno, že po smrti svého otce, císaře Viléma II., nastoupí na trůn. Osud tomu chtěl jinak. Po skončení první světové války odešel Vilém do neutrálního Nizozemí. Na rozdíl od císaře musel bývalý korunní princ pobývat na ostrově Wieringen.¹⁶⁸ Do své rodné vlasti se vrátil až roku 1923, a to ještě za slib německému ministru zahraničí Gustavu Stresemannovi¹⁶⁹, že se v Německu zdrží jakékoliv politické angažovanosti.¹⁷⁰

Poprvé korunní princ zaznamenal nacistickou stranu v roce 1928.¹⁷¹ Tehdy nacisté získali ve volbách do Říšského sněmu 12 mandátů. Tak se dostali do parlamentu i lidé sloužící pod velením korunního prince v první světové válce – generál rytíř Franz von Epp a Hermann Göring. Samotnému Göringovi poslal princ telegram v tomto znění: „*Ve vašem novém postavení zástupce lidu v Říšském sněmu by měly nalézt uplatnění vaše nevšední nadání a schopnosti řečníka, stejně jako vaše fyzická síla*“.¹⁷² Pokud jde o vztahy s dynastií Hohenzollernů, byla postava Hermanna Göringa pozoruhodná.¹⁷³ Sám dával k dobru historku

---

¹⁶⁷ V některých publikacích se vyskytuje „korunní princ Fridrich Vilém“. Protože v oficiálních dokumentech, spisech se podepisoval jako „korunní princ Vilém“, vzala jsem spíše tuto variantu.

¹⁶⁸ STELLNER, F., *Poslední německý císař. Z německých dějin v epoše Viléma II.*, Praha 1995, s. 387. Na události z 9. listopadu 1918, kdy musel abdikovat jeho otec, vzpomínal korunní princ ve svých pamětech hořce: „*Vzdání se [trůnu]! – Proč? – K čemu to? – pánové v Berlíně, kteří drželi moc v rukou a kteří, podle jejich vlastního prohlášení, reprezentují vůli většiny německého lidu, nebyli až dosud tak puntičkářští a štrobení v jednání s právy Hohenzollernů. Nebyli to ti, kteří dne 9. listopadu, oznámili abdikaci jeho výsosti a mé vlastní vzdání bez čekání na rozhodnutí císaře nebo dokonce radící se se mnou? A nebyly to stejné rty, které před pár týdny přísahali věrnost k jeho výsosti, vyhlásili bez zábran Německou republiku?*“ Viz WILLIAM, CROWN PRINCE OF GEMANY, *Memoirs of the Crown prince of Germany*, New York 1922, s. 359–360. Korunní princ se otázkou viny ve válce zabýval i v knize *Ich suche die Wahrheit! – Ein Buch zur Kriegsschuldfrage*.

¹⁶⁹ Gustav Stresemann (1878–1929) byl německý politik. V roce 1923 byl říšským kancléřem a zároveň ministrem zahraničních věcí.

¹⁷⁰ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 154. Ovšem od historika Františka Bauera se dozvíme, že o návrat korunního prince se postaral pozdější poslední kancléř výmarské republiky Kurt von Schleicher, který poté v roce 1932 v době prezidentských voleb věřil v návrat monarchie, ale jiného typu – monarchie, která by neztratila spojení se širokými lidovými vrstvami, tedy zřízení monarchie nejen autoritativní, ale i sociální. Viz BAUER, F., SVÁTEK, F., ARNOT, M., *Mein Kampf očima historiků*, Praha 2005, s. 155.

¹⁷¹ Pokud bychom měli věřit výpovědi sestry korunního prince, Viktorii Luise, měl se Vilém setkat osobně s Hitlerem již v roce 1926, a tedy se jednalo o první setkání mezi nacistickým vůdcem a členem císařské dynastie. Zároveň korunní princ měl vědět o Hitlerovi již v roce 1923 po neúspěšném Mnichovském puči, kdy Hitler měl „být pověstným monarchistou“ a cílem jeho práce bude obnova monarchie. Viz PREUßEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 53.

¹⁷² FRAENKEL, H., MANVELL, R., *Göring*, Praha 2007, s. 56.

¹⁷³ V předešlé kapitole jsem vysvětlila vztah Hermanna Göringa s císařem Vilémem II. a i v třetí kapitole Princ August Vilém se zaměřím na postavu Göringa s dalším princem z dynastie Hohenzollernů.

z dob první světové války, kdy měl zachránit korunní princeznu Cecílii, která navštívila svého muže ve Stenay.¹⁷⁴

Již jsem zmínila, že proto, aby mu byl povolen návrat do vlasti, slíbil korunní princ Stresemannovi, že se zdrží jakýkoliv politických aktivit. V roce 1929, kdy bývalý ministr zahraničí zemřel, oslovili korunního prince pravíkoví radikálové, aby se začal více veřejně angažovat. Ze všech stran a hnutí se Vilém nejvíce klonil k hnutí Stahlhelm¹⁷⁵. Co se týkalo celkově života v Německu, nemohl si princ stěžovat na nouzi. Žil způsobem, který se protivil jeho otci, jenž ho za to několikrát kritizoval. Navštěvoval několik salonů, mezi které patřil i berlínský salon hraběnky Viktorie Augusty von Dirksen, velké obdivovatelky Hitlera.¹⁷⁶

Princ nechtěl být zavlečen do nacistické politiky a nadále žil jako soukromá osoba.¹⁷⁷ Se samotným vůdcem strany Adolfem Hitlerem, jak sám princ později vzpomínal¹⁷⁸, se setkal ještě před „převzetím moci“, ale během rozhovoru se vůbec nedotkli tématu znovunastolení monarchie.¹⁷⁹

Nejdůležitější rok byl 1932, protože v té době potřebovali nacisté získat na svou stranu korunního prince. Blížily se prezidentské volby, nacisté hledali protikandidáta tehdejšího úřadujícího říšského prezidenta Hindenburga a princ byl u veřejnosti oblíbený. I Vilémovi se myšlenka role říšského prezidenta zamlouvala, neboť díky této pozici chtěl nastolit poměry jako Napoleon III. a zavést znovu monarchii. Dne 29. března 1932 poslal Adolfu Hitlerovi dopis, ve kterém mu psal, že *„žádost přišla od mnoha skupin ze všech částí Německa, abych se postavil v druhé volbě jako kandidát společné národní fronty. Po dlouhém rozhodování jsem se rozhodl přijmout tuto kandidaturu a apeluji na vás na prvním místě jako na vůdce největšího národního hnutí a prosím vás v této záležitosti o podpoření této*

---

¹⁷⁴ Návštěva princezny se neutajila před Francouzi a ti zahájili nálety. I když nedostal Göring svolení, usedl do letadla a začal bojovat proti nepříteli. Údajně prý jedno nepřátelské letadlo pistolí sestřelil, ovšem neexistují žádné důkazy nasvědčující výpovědi Göringa. Doložitelné je, že Göring byl od té doby u Hohenzollernů jako „zachránce princezny Cecílie“ vždy vítaným hostem. Viz MASER, W., *Hermann Göring: Hitlerův paladýn s janusovskou tváří: politická biografie*, Praha 2004, s. 20.

¹⁷⁵ Celým názvem Stahlhelm - Bund der Frontsoldaten (Ocelová přilba - svaz frontových vojáků). Jednalo se o militaristickou organizaci založenou v listopadu roku 1918. Programem organizace bylo ustanovení vojenské diktatury v Německu a příprava války, vedla vytrvalou kampaň za návrat císařského režimu, za nějž její členové bojovali. Organizovala militaristické demonstrace, podílela se na zločinech vedených freikorpsy a ve spolupráci s nacisty dělala přepady na dělnických shromážděních. Politicky se později po roce 1932 orientovala na NSDAP. V roce 1933 byla začleněna do SA a roku 1935 rozpuštěna.

¹⁷⁶ Hraběnka Viktoria Augusta von Dirksen (1874–1946) byla manželkou německého diplomata. Byla nadšenou přívrženkyní Adolfa Hitlera. Poprvé se s ním setkala v roce 1922. Jako zanícená národní socialistka nosila velký odznak strany osázený brilianty na své hrudi, přezdívalo se jí „Matka strany“. Jejím snem byla restaurace monarchie Hitlerem, který by dosadil korunního prince na trůn. Viz JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 171. Srov. D'ALMEIDA, F., *High society in the Third Reich*, Cambridge 2008, s. 39.

¹⁷⁷ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 171.

¹⁷⁸ Roku 1947 byl korunní princ požádán, aby vypovídal jako svědek u soudu v Norimberku.

¹⁷⁹ KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 113.

kandidatury vaší osobou a vaším hnutím“.¹⁸⁰ Další dopis adresoval svému otci, kterého žádal o podporu a svolení se zdůvodněním „*aby spojil dohromady ještě víc národních sil, přišel lid s žádostí o vstup do volební kampaně jako kandidát na prezidenta*“.¹⁸¹ Císaře nenadchla kandidatura syna. Nezůstala ušetřena ani princova choť, korunní princezna Cecilie, kterou Vilém II. nazval „*Ruskou a Dánkou, která nic necítila k Prusku nebo k Německu*“, její samotný cíl je trůn a aby dosáhla svého cíle, „*tak špatně poradila korunnímu princovi, když se chtěl postavit jako prezidentský kandidát*“.¹⁸²

Korunnímu princovi sdělil, že pokud se stane prezidentem, bude muset složit přísahu věrnosti republice. Pokud to učiní a dodrží přísahu, zřekne se ho. Pokud přísahu pouze pro to, aby přísahu porušil, stane se křivopřísežníkem a přestane být gentlemanem.¹⁸³ Korunní princ se snažil obhájit své rozhodnutí tím, že „*přísaha nemá vliv na zachování republiky, nýbrž jen na uchování ústavy, kterou také Hindenburg už opakovaně porušil*“.¹⁸⁴ Tento ani další argumenty nezměnily názor císaře a korunní princ, jako poslušný syn, se své kandidatury vzdal.¹⁸⁵ Nezapomněl však napsat, koho bude volit ve druhé volbě prezidenta: „*Jelikož jsem blížě shledal národní frontu absolutně nezbytnou, budu volit Adolfa Hitlera v druhé volbě*“.¹⁸⁶

Po této krátké politické aktivitě nadále korunní princ zastával korektní vztahy s nacistickou stranou. Se „svým Göringem“¹⁸⁷, jak jednou korunní princ označil svého bývalého podřízeného, se stýkal častěji, protože ho potřeboval k cestě na trůn, pokud by se obnovila monarchie. Dokonce ho korunní princ pozval na své padesáté narozeniny do svého zámku Cecilienhof v Postupimi.¹⁸⁸

V době, kdy byl vydán zákaz SS a SA, pobýval korunní princ s chotí u Göringa. Jak se Ilsemann dozvěděl později od Kleista, měl se korunní pár snažit zalichotit nejen Göringovi,

---

¹⁸⁰ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 173-174.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 174.

¹⁸² Cit. dle: PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 89.

¹⁸³ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 216.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 217.

¹⁸⁵ Mezi otcem a synem panovala rivalita ohledně toho, kdo měl eventuálně nastoupit na trůn. Císař sám viděl sebe znovu na trůně, zatímco silné národní síly chtěli pověřit korunního prince nejvyšším úřadem v Německu, a proto favorizovali kandidaturu korunního prince na úřad říšského prezidenta a i samotného korunního prince těšila přízeň veřejnosti. Těž zde existovaly zákony dynastie, kdy nikdo z členů rodiny nesměl nic činit bez souhlasu císaře. Protože císař nesouhlasil s kandidaturou syna, jednoduše jeho nápad odmítnul. Viz PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 86-87.

¹⁸⁶ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 177. Důvody, které vedly prince k tomu, aby podpořil Hitlera, se budu věnovat v kapitole 5 „*Krutá pravda*“ o NSDAP.

¹⁸⁷ „*Znám přece svého Göringa. Ten vždycky notně přehání*“. Tak popsal korunní princ svého podřízeného svému otci, když se uskutečnilo první setkání císaře a Göringa v Doornu roku 1931. Tím výrokem měl korunní princ na mysli řeči ohledně restaurace monarchie, které přednášel Göring císaři. Viz MASER, W., *Hermann Göring: Hitlerův paladýn s janusovskou tváří: politická biografie*, Praha 2004, s. 75.

¹⁸⁸ MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 448.

ale také Hitlerovi, který se později k nim připojil. Hrála v tom určitá kalkulace zalíbit se nacistickým pohlavárům z důvodu, že pokud NSDAP obnoví monarchii, jak několikrát naznačoval Hitler, tak aby první na řadě nástupu na trůn byl korunní princ a ne jeho otec. Korunní princ jim vysvětloval, že kvůli událostem 9. listopadu 1918 byla ztracena legitimita monarchie. Na to měl Göring odpovědět, že jedině cestou legitimacy lze znovu zavést monarchii. Ohledně nástupce měl korunní princ jasno – jeho otec byl nevhodný kandidát, aby ještě jednou uchopil vládu do svých rukou. Podle prince vedla cesta k monarchii pouze přes prezidentské křeslo.¹⁸⁹ Debata měla být několikrát přerušena telefonickými rozhovory kvůli blížícímu se zákazu SA. Tomu chtěl korunní princ zabránit, a proto zavolał kancléři Schleicherovi a Groenerovi, ale ani jednoho nezastihl.¹⁹⁰

Když po této události došlo k setkání otce a syna, panovala mezi nimi napjatá atmosféra. Po rozhovoru s císařem měl korunní princ jasno: „*S papá se nedají politické věci projednávat, nechce vidět věci, jaké doopravdy jsou.*“¹⁹¹ Otcí naznačoval, že ho nechtěl vytlačit, ale že by se nechal vést jeho cíli a myšlenkami. Připodobnil se k žolíkovi, který by sloužil otcí a vystupoval do jisté míry jako říšský správce. Též se měl kriticky vyjádřit k osobě nevlastní matky, která dle názoru prince, otce obelhávala.

Podle vyjádření Viléma měla Hermína otce balamutit tím, že Hitler využíval císaře pro návrat jako monarchu, zatímco jemu, korunnímu princí, měl vůdce NSDAP podat vyjádření, že to „nepřipadá v úvahu“.¹⁹²

Dne 14. dubna 1932 napsal korunní princ ministru vnitra Groenerovi dopis, ve kterém protestoval že „*pomáhá rozbít podivuhodný lidský materiál, který se spojil v SA¹⁹³ a SS, kde zúročili drahocennou výchovu*“.¹⁹⁴ Po pádu Brüningova kabinetu zrušil jeho nástupce, Franz von Papen, zákaz SA a SS.

Po jmenování Papena kancléřem odmítnul Adolf Hitler nabídku místa vicekancléře. Korunní princ se obrátil písemně na Hitlera dne 25. září 1932 a požadoval po něm dohodu s pravicovými stranami. Především ho žádal, aby myslel na blaho své vlasti a již nepotíral

---

¹⁸⁹ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 212. Korunní princ již v minulosti vyčítal svému otcí jeho nedostatečnou blízkost k národu. Podle prince měl žít v době Ludvíka XIV., protože v té době by se hodil se svým přesvědčením o jeho vyvolenosti Bohem, které vůbec nepatřilo do 20. století a tím si udělal mnoho nepřátel. Viz RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008, s. 1298.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 212.

¹⁹¹ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 216.

¹⁹² Tamtéž, s. 216.

¹⁹³ V té době byl bratr korunního prince, August Vilém, členem SA.

¹⁹⁴ DEUERLEIN, E. G., *Der Aufstieg der NSDAP in Augenzeugenberichten*, Düsseldorf 1968, s. 384.

organizaci Stahlhelm.¹⁹⁵ Za jejich „mluvčího“ se zvolil princ proto, že jak jsem již zmínila, ke Stahlhelmu měl ze všech svazů a spolků citově nejbliže a též tyto „národní síly“, mezi které patřil i Stahlhelm, ho nominovaly na kandidaturu říšského prezidenta. Později korunní princ referoval v dopisech otci, jaký měl úspěch. Císař Vilém vypověděl svému pobočníkovi Ilsemannovi: „*Bezpočet lidí v okruhu mých známých, kteří by ještě nedávno odevzdali hlasy jeho [Hitlerově] straně, sledovali nyní s větším znepokojením politiku nacistů a požádali ho [korunního prince], aby zasáhnul a usmířil je*“. Odpověď Hitlera, která přišla o pár dní později, 28. září 1932, šokovala nejen korunního prince, ale i císaře. Podle slov císaře zaznamenaných Ilsemannem, měl Adolf Hitler odpovědět, že „*vše čím je a čeho dosáhnul, vděčí sám sobě. Následovaly pak ostré útoky proti Hindenburgovi a jeho způsobu vládnutí. Nikdy nebude s těmito pány spolupracovat nebo s nimi společně vládnout. Touží pro sebe a svou stranu výhradně a absolutně. Jeho hlavním nepřítelem je komunismus, a pokud současná vláda ještě nějaký měsíc zůstane u moci, získá komunismus převahu. Čas nehraje pro něj žádnou roli, bude dál bojovat, dokud nedosáhne na moc*“.¹⁹⁶

2.2. Korunní princ a vztah s NDSAP po 30. lednu 1933

I když se korunní princ chtěl držet stranou politických aktivit, dosáhl přesného opaku. Začal se více objevovat na veřejnosti, ať se jednalo o akce pořádané Stahlhelmem, nebo jinými stranami a spolky.

Když se vytvořil 30. ledna kabinet „národního soustředění“, byl korunní princ zpočátku nadšený, neboť viděl, jak klesala nezaměstnanost, mizely problémy, které sužovaly německou společnost.¹⁹⁷ Dokonce se spontánně stal členem Nacionálně socialistického motoristického sboru¹⁹⁸, nosil hnědou uniformu jednotek SA.¹⁹⁹ Korunní princ byl pod vedením svého příbuzného, Carla Eduarda, vévody sasko – kobursko – gothajského. Jeho vstup do NSKK byl kompromisem, kterému se mohl vyhnout získání členství NSDAP, aniž by se uzavřel před národněsocialistickým vedením.²⁰⁰

---

¹⁹⁵ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 219.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 219.

¹⁹⁷ HERRE, P., *Kronprinz Wilhelm und seine Rolle in der deutschen Politik*, München 1954, s. 216.

¹⁹⁸ Nacionálně socialistický motoristický sbor (Nationalsozialistische Kraftfahrkorps) byla motoristická organizace Třetí říše. Vznikl roku 1930 původně jako složka SA pod zkratkou NSAK (Nationalsozialistische Automobilkorps - Nacionálně socialistický automobilový sbor), o rok později přejmenován na NSKK.

¹⁹⁹ ABSOLON, R., *Schriften des Bundesarchivs – Die Wehrmacht im Dritten Reich, Band 1 – 30. Januar 1933 bis 2. August 1934*, München 1998, s. 139.

²⁰⁰ PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 219.

Objevil se též i na tzv. Postupimském dni, který se konal 21. března 1933, ve společnosti svých bratrů - Eitela Fridricha a Oskara, kteří pochodovali v uniformě Stahlhelmu, zatímco bratr August Vilém byl v uniformě SA.²⁰¹

Avšak korunní princ byl též nestálý ve svých názorech jako jeho otec, co se týkalo vztahu s nacisty. Již v létě stejného roku si postěžoval svému příteli, spisovateli Reinholdu Schneiderovi, že má špatné svědomí kvůli známosti s nacisty. Schneider později vyprávěl, že „*velmi trpěl kvůli neodpuštělnému činu, že na přehlídce v Tempelhofu nosil ty vtipné hnědé kalhoty a pochodoval za vrchním Ernstem*“.²⁰² Zároveň korunní princ vypověděl spisovateli o rozhovoru mezi ním a Adolfem Hitlerem. Hitler se měl vyjádřit, že „*vidí jako záležitost s korunou svou práci znovunastolení německého císařství po odstranění spolkových zemí*“.²⁰³ Dodal k tomu, že na vrcholu bude stát Hohenzollern, ale nenaznačil, koho tím myslel – zda korunního prince, nebo prince Augusta Viléma, který v té době byl již členem Hitlerovy NSDAP, či syna Augusta Viléma, Alexandra.

V roce 1934 proběhla „Noc dlouhých nožů“. V rodině císaře zavládlo zděšení kvůli vztahům synů Viléma a Augusta Viléma k zastřeleným velitelům SA.²⁰⁴ U císaře se míchaly pocity starosti a rozhořčení, když se vyjadřoval k této události. Poznamenal, že „*korunní princ měl k Röhmovi tak blízko, že mu dokonce daroval koně a udržoval přátelské vztahy se zastřeleným SA Gruppenführerem Ernstem*“.²⁰⁵ Protože nedůvěřivý Hitler považoval korunního prince za nepřítele, který patřil k Röhmovi, dal prince zatknout a později byl vyslýchán.²⁰⁶ Korunní princ byl později osvobozen a došel k závěru, že Německo bylo ovládnuto kriminálníky.²⁰⁷

Celkově korunní princ od roku 1934 nijak veřejně neprotestoval proti aktivitám nacistů. Mohla za to i smlouva z roku 1935 pojednávající o částce vyplácené císaři a dalším členům rodiny včetně dodatku, ve kterém se rodina zavázala, že žádným způsobem nebude projevat nesouhlas vůči nacistům. Korunní princ jednal nejen z finančních důvodů, ale i existenčních. Kdyby se jakkoliv otevřeně vyjádřil proti NSDAP, bál se, že by nacisté mohli zabavit jeho

---

²⁰¹ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 179.

²⁰² Myšlen Karl Ernst. Karl Ernst (1904–1934) byl SA Gruppenführer. Předtím než vstoupil do SA, byl hotelovým vrátným a číšníkem. JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 181.

²⁰³ KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 113.

²⁰⁴ O vztahu Augusta Viléma k SA se věnuji v kapitole 3 Princ August Vilém.

²⁰⁵ PREUßEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 226.

²⁰⁶ MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 453. Srov. PREUßEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 226.

²⁰⁷ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 180.

majetek jako „vlastnictví nepřítele“.²⁰⁸ I když netoužil po veřejnosti, objevoval se po boku Hitlera, Göringa a dalších mužů Třetí říše.²⁰⁹

V roce 1936 došlo k roztržce mezi korunním princem a nacisty. Odstartoval to nevinný osobní telegram, který Vilém zaslal italskému ducemu, Mussolinimu dne 11. května 1936. V něm mu korunní princ pogratuloval k úspěchům, kterých dosáhl v Habeši. Tento kompromitující telegram otiskla italská média. Pro německou říši byl tento incident nepřipustný, neboť Německo zachovalo oficiálně v italsko - habešském konfliktu neutralitu. Korunní princ byl pokárán svým nadřízeným v NSKK Adolfem Hühnleinem a po tomto napomenutí Vilém z organizace NSKK vystoupil.²¹⁰ Od této události nepatřil korunní princ k žádné nacistické organizaci, dokonce ani na papíře. Stal se z něj nový nepřátelský element NSDAP. Sice dával najevo svoji nevraživost vůči straně²¹¹, ale spíše než o aktivity nacistů se zajímal o své koníčky, kterým se začal naplno věnovat.²¹²

Vztah mezi korunním princem a stranou byl velmi proměnlivý, zvláště ze strany prince, který v roce 1936 vystupoval proti politice nacistů, rok na to se ale pokusil o obrat ve vztahu. Volal do Obersalzbergu se žádostí mluvit s vůdcem, ale jeho čekání na telefonu bylo marné. Korunní princ se nevzdával a napsal dopis Hitlerovi, ve kterém naléhavě chtěl ještě jednou mluvit s vůdcem. Ani na tento dopis nedostal odpověď.²¹³ Když se o pár měsíců později „náhodně“ setkali, hráli oba dva hru na kočku a myš. Hitler se snažil korunnímu princovi namluvit, že žádný dopis neobdržel.²¹⁴ Tímto výstupem skončilo „prapodivné spojení“, které nelze nazvat vztahem, mezi vůdcem a bývalým následníkem na trůn.

Když vypukla druhá světová válka, nabídl korunní princ své služby Německu. Za žádnou cenu nechtěl zůstat nečinný a navrhl, že by převzal velení armády nebo malé jednotky. Jeho přání bylo nacisty odmítnuto a korunní princ musel jen z pozice civilisty sledovat úspěchy svých bývalých kamarádů z první světové války.²¹⁵ Ve válce přišel o svého prvorozeného syna Viléma, který podlehnul svému zranění dne 28. května 1940. Jeho pohřbem nebyli

---

²⁰⁸ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 191.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 191.

²¹⁰ PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006, s. 169. Srov. JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 191.

²¹¹ Mezi jeho přáteli koloval jeden z jeho výroků: „Chtěl bych tak rád znovu vidět hraběnkou Dohna. Tak nádherně vtipkuje a kleje proti národnímu socialismu“. Viz JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 192.

²¹² JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 193.

²¹³ HERRE, P., *Kronprinz Wilhelm und seine Rolle in der deutschen Politik*, München 1954, s. 227.

²¹⁴ Tamtéž, s. 227.

²¹⁵ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 197.

nacisté nadšení, neboť se jej zúčastnilo přes 50 000 truchlících ze všech sociálních vrstev a pro stranu se obřad stal demonstrací monarchie.²¹⁶

I když od roku 1937 neskrýval korunní princ svůj odpor k nacistickému režimu, ještě jednou šokoval své okolí. V květnu a v červnu 1940 poslal „Vůdci a říšskému kancléři“ telegramy. První byl ze dne 7. května a zněl takto: „*Co se týká vašich gratulací²¹⁷, které mě velmi potěšily, chci vám vyjádřit, můj vůdce, své nejupřímnější poděkování. Využijte příležitosti, abych vám vyjádřil můj obdiv a gratulace k dobrým provedení vojenských operací na severu. Sieg Heil, korunní princ Vilém.*“²¹⁸

Druhý telegram byl předán dne 23. června s následujícím zněním: „*Vaše dobré velení, nesrovnatelné hrdinství našich vojsk a jejich prvotřídní výstroj dosáhly úspěchu v neuvěřitelně krátké době, sotva 5 týdnů přinutilo Holandsko a Belgie, aby se vzdaly, v řízení zbytků anglických expedičních vojsk do moře a v úderném porážení statečně bojující francouzské armády v sérii velkolepých obklíčovacích bitev. Dnes zbraně na západě „odpočívají“ a cesta je volná na konečné zúčtování s podlým Albionem. V této hodině největší historické důležitosti já, jako starý voják a Němec, bych vám chtěl potřást rukou s plným obdivem. Nechť vás Bůh ochraňuje i naši německou vlast. Sieg Heil, Vilém, korunní princ.*“²¹⁹

Nabízí se otázka, proč jednal korunní princ takto, když s rodinou zažil špatné zacházení ze strany nacistů? Báł se, že by přišel o svůj majetek v Německu? Nebo jednal v zájmu své rodiny, jejíž hlavu v Německu zastupoval? Anebo pořád doufal, že vlichocením se do Hitlerovy přízně by si zajistil vojenskou pozici, aby se mohl aktivně zúčastnit války? Podle mého názoru byl korunní princ složitou osobností. Dalo by se říct, že proměnlivou povahou se velmi podobal svému otci. Míchaly se v něm pocity viny, že se vůbec kdy spojil s nacistickou stranou, které zároveň rychle vystřídaly pocity strachu, že se režimu znelíbí a hned zase pocity pýchy, co se týkalo vítězství na bitevním poli. Proto si myslím, že na každé otázce je trochu pravdy, ale protože korunní princ byl svým založením voják, nejvíce toužil po vojenské kariéře, které se musel vzdát po roce 1918. Dokládá to i dopis korunní princezny Cecilie, která psala Fedorovi von Bockovi a v něm nastínila, že „*manžel trpí od začátku války, že nemohl být 'tam venku'*“.²²⁰

Po smrti svého otce roku 1941 se stal korunní princ hlavou hohenzollernské dynastie. Vilém mohl ještě sehrát důležitou úlohu v německé historii, ale kvůli své starostlivosti a pochyb ze stran členů odboje se do odbojové činnosti nezapořil a též přemluvil svého syna

²¹⁶ Následná reakce nacistů podrobněji v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

²¹⁷ Zřejmě se jednalo o gratulace k princovým narozeninám, které měl 6. května.

²¹⁸ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 200.

²¹⁹ Tamtéž, s. 200.

²²⁰ Tamtéž, s. 201.

Ludvíka Ferdinanda, který byl vybrán jako vhodný kandidát na provedení akce vymyšlené Knebelem Doeberitzem.²²¹

Po této krátké epizodě se korunní princ v poklidu dožil konce války. Už se nepokusil navázat jakýkoliv kontakt s nacisty. Skončila éra člověka, který se snažil vystoupit ze šlépějí svého otce a chtěl se sám zapsat svými činy do historie.

---

²²¹ Odbojové činnosti v dynastii Hohenzollernů se věnuji v kapitole 4 Ludvík Ferdinand.

3. Naděje dynastie Hohenzollernů – Princ August Vilém (1887–1949)

V této kapitole se věnuji osobě prince Augusta Viléma. Především se zaměřím na jeho osud po skončení první světové války a konkrétně na moment, kdy poprvé přišel do styku se stranou NSDAP.

3.1. Princ August Vilém po válce a vztah s NDSAP do 30. ledna 1933

První světová válka a listopadová revoluce velmi poznamenaly prince Augusta Viléma. Vyprávěl svému dřívějšímu vyučujícímu z univerzity, že ho přepadl skutečný „odpor z potupy a nejvnitřnějšího studu“, že velký a trpící národ jako je ten německý, se nechal unést kvůli slepému poštvání v jednom okamžiku nervové slabosti k zbabělé sebevraždě.²²² Princ August Vilém, čtvrtý syn císaře Viléma II., byl uměnímilovný člověk a celkově se zajímal o jiné věci než jeho bratři. Se svým otcem ho nikdy nepojil bližší vztah, možná právě proto, že nebyl založením voják jako jeho ostatní synové.²²³ Princ miloval umění, po válce též maloval a byl v tomto oboru úspěšný.²²⁴

August Vilém se připojil k organizaci Stahlhelm²²⁵, ale začal být přitahován nacistickým hnutím od roku 1926, kdy se zúčastnil jejich shromáždění v Bambergu.²²⁶ Fascinovaly ho myšlenky národní pospolitosti, a proto se postupně obracel k ideologii nacistické strany.²²⁷ Také jako zbytek rodiny Hohenzollernů si přál brzký pád proklínané republiky a v NSDAP viděl možnou šanci na její odstranění. Jako známý prostředník mezi stranou a dynastií Hohenzollernů posloužil znovu Hermann Göring, kterého viděl často v domě svého bratra, korunního prince Viléma. Osobně s ním přišel do kontaktu v létě 1929.²²⁸ Později²²⁹ August Vilém vypověděl, že právě Göringovi vděčil za zprostředkování setkání s Adolfem

²²² MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006, s. 95.

²²³ PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 162.

²²⁴ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006, s. 126.

²²⁵ Oficiálně se August Vilém připojil k organizaci v roce 1927 spolu s bratry Eitelem Fridrichem a Oskarem. Viz MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006, s. 136. Zde se objevil prvek, který později princ August Vilém našel v NSDAP. Stahlhelm si zakládal na duchu kamarádství zrozený ve válce, který měl zajistit základnu pro národní jednotu, která by dokázala překonat rozpory mezi jednotlivými stranami. Též se jednal o program organizace, která usilovala o návrat císařského režimu. Viz EVANS, R. J., *Nástup Třetí říše*, Praha a Plzeň 2006, s. 88.

²²⁶ D'ALMEIDA, F., *High society in the Third reich*, Cambridge 2008, s. 29.

²²⁷ PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 163.

²²⁸ RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008, s. 1303.

²²⁹ V roce 1947 byl princ vyslýchán v tzv. ministerském procesu v Norimberku roku 1947, ve kterém nebyl odsouzen. Proces se někdy nazývá Wilhelmstrasse proces, protože ministerstvo zahraničních věcí sídlilo ve jmenované ulici v Berlíně. Prince vyslýchal, stejně jako jeho bratra Viléma, Robert Kempner. Později z výslechů s osobami, které vyslýchal Kempner, vznikla kniha *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*.

Hitlerem.²³⁰ Jeho zájem o stranu využil Hitler, který jej pozval jako čestného hosta na Den strany NSDAP konající se v Norimberku.²³¹ Prince kampaň a celkově program strany zajímal již delší dobu, ale jak uvedl Ernst Hanfstaengl²³², měl princ po sjezdu strany jasno: „*Zajímal se o stranu v zájmu Hohenzollernů a z velké části díky němu jsem se znovu usmířil s hnutím. Cítil jsem, že když člen bývalé císařské rodiny byl připraven se identifikovat s tím [nacistické hnutí], byla zde větší naděje k udržení meze*“.²³³

Už v prosinci 1929 si August Vilém podal přihlášku do nacistické strany.²³⁴ Proč se k ní chtěl princ připojit? V této době se o hnutí vědělo i v doornském exilu a sám císař se o stranu zajímal. Jak jsem již psala, po úspěšných volbách v roce 1928 do Říšského sněmu pověřil císař svým jménem kontradmirála Levetzowa ke spolupráci s monarchistickými spolky a zvláště NSDAP. Též i nejstarší bratr, korunní princ, nebyl k nacistům lhostejný. Mohlo se také jednat o možnost, že princ podlehl myšlenkám restaurace a v Hitlerovi viděl politika, který ho dosadí na trůn.²³⁵ Datum 1. dubna 1930 bylo důležité z více důvodů – toho dne se princ August Vilém stal členem NSDAP.²³⁶ Co si princ sliboval od vstupu do strany? Kromě přání pádu nenáviděné republiky to byl i strach z bolševismu. Po letech pověděl princ v procesu: „*V celkové náladě v Německu v roce 1930 a i předtím jsem měl obavy, že bolševismus zasáhne Německo, a po zkušenostech, které jsme měli s našimi příbuznými v Rusku, jsem tušil, že se postavíme vzrůstajícímu vlivu komunismu v Německu. Zejména vzhledem k událostem v Mnichově a při pletichách v Sasku s Maxem Hölzem²³⁷ a jinými, které jsem postřehl v Berlíně.*“²³⁸ Již v listopadu 1918 poslal svému otci dopis do Nizozemska, ve kterém psal o šoku „*z posledních hrozných dní*“, o „*nesmyslnosti času*“, kterému „*propadl*

²³⁰ KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 128.

²³¹ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006, s. 165.

²³² Ernst Hanfstaengl (1887–1975) byl důvěrník Adolfa Hitlera. U něj se Hitler roku 1923 schoval po nepovedeném puči. Po převzetí moci spravoval odbor pro zahraniční tisk. Od roku 1934 začal kritizovat Hitlera a jeho stranické kolegy. Vztah Hanfstaengla a Hitlera se zhoršoval a od roku 1936 se přestali osobně stýkat. O rok později emigroval.

²³³ HANFSTAENGL, E., *Hitler: The missing years*, New York 1994, s. 147.

²³⁴ Cit. dle: MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg 2006, s. 171.

²³⁵ Tamtéž, s. 173.

²³⁶ PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 164. V různých publikacích se vyskytují různé varianty dat, kdy se měl princ připojit ke straně. Sám po letech v letech 1947 vypověděl, že vstoupil do strany v prosinci 1930, což se nezakládá na pravdě. Viz KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 126. Do nacistické strany se ve stejném roce připojil i jeho bratr Oskar. Viz CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 331. Obdržel členské číslo 24, což odkazovalo na vznik strany dne 24. února 1920.

²³⁷ Max Hölz (1889–1933) byl německý komunista přezdíváný „Rudý Robin Hood“. V roce 1919 se připojil ke KPD (Komunistická strana Německa). Jako dělnický vůdce sestavil ozbrojené jednotky ve Vogtlandsku, na území dnešních spolkových zemí Durynska, Saska a Bavorska. Protože Hölzova aktivita byla v rozporu s komunistickou stranou, byl z ní vyhoštěn a povstání ve Vogtlandsku bylo zlomeno v roce 1920. Hölz byl uvězněn a v roce 1928 byl osvobozen amnestií. Viz MÜHSAM, E., *Liberating society from the State and other writings: A political reader*, Oakland 2011, s. 150.

²³⁸ KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 126.

zkáze nesprávně jdoucí, vyděšený, k smrti unavený národ“.²³⁹ „Doufejme jen, že se nechce Scheidemann vyvázat ze svazku s Ebertem, neboť by pak nastala anarchie v nejhorší formě“.²⁴⁰

Souhlasil princ s programem strany? Slíbil mu Hitler, stejně jako jeho otci a bratrovi, že nastolí znovu monarchii? V roce 1947 August Vilém vypověděl, že otázka obnovení monarchie nebyla v té době aktuální. Co prince více zajímalo, byly náboženské a církevní otázky. Doslova se měl Hitlera zeptat: „'Ve vašem programu se staví na křesťanských základech. Máte v úmyslu v tom pokračovat?' Myslel jsem si, že tam byly propagandisticky nasazeny, ale nebyly dodržovány.“²⁴¹ Tyto otázky mu ležely na srdci více než záležitost monarchie. Zvláštní bylo, že i při dalších otázkách vypověděl, že podle jeho mínění se tím program strany neřídil, a to ani v dalších věcech, např. ohledně židovské problematiky.²⁴²

Jak na synův vstup do NSDAP reagoval císař Vilém II.? Ze začátku nebyl nadšený, protože se s ním princ neporadil a nečekal na svolení. I to nakonec vydal s vysvětlením, že i když Hohenzollerni nikdy nevstupovali do politiky, nyní „zvláštní časy vyžadují zvláštní opatření“.²⁴³

Jako významný člen strany vystupoval princ na projevech v pozici stranického řečníka.²⁴⁴ Byla to součást kampaně pro nacistickou stranu, kterou chtěl Hitler a jeho okolí využít. Princ se ve společnosti Göringa snažil získat do strany i „svou vrstvu“. Aristokraté nepochybovali o kvalitách strany, protože když už byl členem bývalý příslušník císařské dynastie, nemohla být strana „hulvátská“, jak tomu bylo na počátku dvacátých let. Princ tuto agitaci nebral jako využití své oblíbenosti u monarchistických kruhů, doopravdy byl přesvědčen, že Adolf Hitler byl vyslán Bohem německému lidu.²⁴⁵ Stál za stranou, když později veřejně prohlásil, že „kam říší vede Hitler, tam ho může Hohenzollern následovat“.²⁴⁶

Kromě Adolfa Hitlera byl princ nejvíce v kontaktu s Hermannem Göringem a často se vyskytoval v jeho společnosti. I na Josepha Goebbelse udělal princ dojem. Pozdější ministr propagandy si ještě před vstupem prince do NSDAP dne 23. ledna 1930 zapsal do svého deníku: „Večer u Göringa. August Vilém vypráví: tragédie velké dynastie. Jaká bída! Tak už

²³⁹ Cit. dle: MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg 2006, s. 91.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 91.

²⁴¹ KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 129.

²⁴² August Vilém vypověděl, že co bylo v jeho silách, tak se snažil pomoci Židům. Měl prý důkaz, že v roce 1944 ochránil jednu starou paní před koncentračním táborem. Těž pro něj měl být šok z události tzv. „Křišťálové noci“. Viz KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 129. Zvláštní na jeho výpovědi bylo to, že si v odpovědích odporoval, neboť v roce 1938 zastával jiný názor.

²⁴³ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 331.

²⁴⁴ PREUßEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 165.

²⁴⁵ HAMILTON, R. F., *Who voted for Hitler?*, New Jersey 1982, s. 413.

²⁴⁶ Cit. dle: NELSON, W. H., *The soldier kings- The house of Hohenzollern*, London 1971, s. 444.

*to tedy vypadalo před válkou a od 14. do 18. století v Německu! Zkáza musela přijít. August Vilém se z toho alespoň poučil, což nelze tvrdit o jeho příbuzných. Je to dobrý chlap! Jeho čestná vůle je mimo jakoukoli pochybnost; a usiluje o poznání. Jako člověk je jistě hodný lásky.*²⁴⁷

Důležité bylo i to, že původní organizace, ke které princ předtím náležel, Stahlhelm, se pro prince stala odrazovým můstkem, z kterého přestoupil do organizace SA.²⁴⁸ August Vilém měl po zkušenosti z norimberského sjezdu strany z roku 1929 jasno – chtěl bez výhrad náležet k tomuto hnutí – nejen ke „družině“ kolem Hitlera, nýbrž také k těmto „hnědým praporům“.²⁴⁹ Jeho přestoupení bylo velmi snadné. Již od konce roku 1929 se zúčastnil slavností SA, kde mu bylo dovoleno i řečnit před tímto „hnědým vojskem“ a oficiálně byl přijat na podzim roku 1931.²⁵⁰ Dostal čestnou pozici – Standartenführer, i když, jak sám princ po letech vypověděl, „nevykonal žádnou službu“.²⁵¹ Proč byl August Vilém hned přijat v této čestné pozici, aniž by musel vykonat službu, za kterou by si normálně tuto hodnost vysloužil? I na tuto otázku dokázal princ vyšetřovateli v roce 1947 odpovědět: „*Možná si vzpomínáte, že v roce 1931 byl náčelník generálního štábu SA Ernst Röhm povolán zpět z Jižní Ameriky. Když se vrátil, řekl mi: ‚Když bych veřejně vystupoval jako řečník, pak bych musel mít nějakou uniformu.‘ Poněvadž jsem byl hned povýšen na stejnou úroveň jako důstojník a odcházel jsem jako plukovník.*“²⁵²

V době, kdy se blížila volba říšského prezidenta, sázela nacistická strana právě na „nacistického prince“. Pro ostatní pravicové strany, konkrétně pro Německou národně lidovou stranu, však byl August Vilém jako „nacista“ nevhodný kandidát, stejně jako jeho bratr Oskar.²⁵³ Jak již víme, nakonec se strana obrátila na korunního prince Viléma. Nutno podotknout, že i kdyby ostatní strany souhlasily s princem Augustem Vilémem, nepřijal by kandidaturu. Jak řekl později na návštěvě otce v Doornu jeho pobočníkovi Ilsemannovi, nacisté na něj dlouho naléhali, ale on odmítl. Pro něj to nepřicházelo v úvahu, nechtěl nic jiného do budoucna dělat než pracovat pro Hitlera, svou stranu a na obnově vlasti.²⁵⁴

²⁴⁷ GOEBBELS, J., *Deníky 1930–1934*, svazek 2, Praha 2009, s. 18.

²⁴⁸ SCHMITT, H. A., *Hitler and the Kaiser: The German restoration issue, 1919–1934*, in: *Essays in European history: Selected from the annual meetings of the Southern Historical Association 1988–1989*, vol. 2, Maryland 1996, s. 179.

²⁴⁹ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg 2006, s. 189.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 189.

²⁵¹ KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 126.

²⁵² Tamtéž, s. 126.

²⁵³ PYTA, W., *Hindenburg: Herrschaft zwischen Hohenzollern und Hitler*, München 2007, s. 674. Srov. MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg 2006, s. 256.

²⁵⁴ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 211.

Pokud bych shrnula dobu před převzetím moci, byla pro prince optimistická. Konečně někam patřil, již se nebál hrozby z bolševismu a byl přesvědčen, že Německo bylo na dobré cestě, pokud bude dál následovat stranu NSDAP. I jeho vztah s otcem, se kterým si nikdy nebyl blízký, se postupně zlepšoval. Císař mu v roce 1932 povolil kandidovat za stranu do voleb do pruského zemského sněmu. Svého syna tehdy ujistil: „*S plným uznáním velkého národního hnutí, za které se zasazuješ, uděluji Ti tímto svolení ucházet se o ušlé místo.*“²⁵⁵ Sám princ se cítil důležitý, když ho otec jmenoval za svého reprezentanta jednajícího s nacistickým hnutím. Jak poznamenal Hanfstaengl, měl mu později August Vilém říct, že „*Hitler by měl být spokojený. Můj otec mu dal docela otevřenou záruku nabízející pomoc, co bude v jeho silách a já si umím vycházet zadobře s Hitlerem, jak je to u mě možné. Přece jen jsem ten nejlepší kůň v Hohenzollernské stáji.*“²⁵⁶ August Vilém byl na vrcholu a po převzetí moci s nacisty následoval pouze strmý pád.

3.2. Princ August Vilém a vztah s NDSAP po 30. lednu 1933

„*Vůdce Adolf Hitler, jehož národu v nouzi nejvyšší seslal sám Všemohoucí, může vybudovat 'Třetí říši' jako svobodnou vlast Němců jen tehdy, když výraz 'národní společenství' nebude degradován na pouhé politické heslo. Stůjte tedy všichni věrně při sobě, ať je z nás konečně jeden národ! Heil Hitler! Vánoce 1934, August Vilém, pruský princ, Gruppenführer SA*“²⁵⁷

Dne 30. ledna, který je zapsaný do historie jako „převzetí moci nacisty“ slavil „nacistický princ“ své narozeniny, jež připadaly na 29. ledna, ve společnosti Hermanna Göringa.²⁵⁸ V této době byl princ ještě v přízni Hitlera. Dokazoval to i vstup po Hitlerovi, jenž byl nyní v pozici kancléře, jako „druhého muže po vůdci“ do berlínského Sportovního paláce dne 10. února 1933.²⁵⁹ Projev, který v paláci zazněl, byl první přednes Hitlera v pozici kancléře a též se jeho slova přenášela rozhlasovým posluchačům. Vyslovil v něm své představy o dalších postupech v blízké budoucnosti: „*Jsem skálopevně přesvědčen, že přece jen přijde hodina, kdy miliony těch, kdo nás dnes proklínají, se postaví za nás a s námi pak uvítají společně vytvořenou, pracně vybojovanou a trpce nabytou novou Německou říši. Říši velikosti, cti*

²⁵⁵ Cit. dle: RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008, s. 1306.

²⁵⁶ HANFSTAENGL, E., *Hitler: The missing years*, New York 1994, s. 158.

²⁵⁷ Cit. dle: MASER, W., *Hermann Göring: Hitlerův paladýn s janusovskou tváří: politická biografie*, Praha 2004, s. 68.

²⁵⁸ PAUL, W., *Wer war Hermann Göring*, Esslingen 1983, s. 135.

²⁵⁹ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg 2006, s. 279. Srov. Wochenschau, 10. 2. 1933. Dostupné z: <http://archive.org/details/1933-Der-Fuehrer-spricht-im-Berliner-Sportpalast> (6. 3. 2013).

a síly, říší velkoleposti a spravedlnosti.“²⁶⁰ Jeho předřečník, Joseph Goebbels, byl v projevu radikálnější než kancléř a jeho slova naznačovala pozdější události v Německu: „*Jestliže si židovský tisk myslí, že na nás může zapůsobit skrytými hrozbami, necht' se má na pozoru! Jednoho dne nám dojde trpělivost a zacpeme těm špinavým židovským lhářům hubu! Členové strany a SA, můžete být bez obav. Konec rudého teroru je za dveřmi, blíží se s každou hodinou! Páni komunisté, počítejte s porážkou, jakou jste ještě nezažili!*“²⁶¹

Večer 27. února 1933 vzplanula budova Říšského sněmu. Oficiální verzí bylo žhářství a Hitler a jeho okolí využil situaci ve svůj prospěch, aby upevnil svoji moc.²⁶² I v té době kolovaly zvěsti, že do požáru Říšského sněmu byli zapleteni nacisté. Někdo měl dokonce vidět prince Augusta Viléma v civilním oblečení ve společnosti Hitlera, když v nočních hodinách obhlížel ještě hořící sněm a vykřikoval své antikomunistické výhrůžky.²⁶³

Anglický žurnalista Sefton Delmer²⁶⁴, který se ve třicátých letech objevoval v blízkosti Hitlera, si později zaznamenal: „*Když jsem odcházel – chvíli poté, co odešel Papan – potkal jsem všechny typy nacistů snažící se dostat dovnitř. Princ August Vilém, oblečený v dlouhém zimním plášti SA, se hádal s policejní stráží, která ho odmítala pustit přes zábranu.(...) Viděl jsem ho stoupat po schodech Říšského sněmu. Již brzy poté bylo vyřčeno, že princ August Vilém byl jedním z těch nacistů, kteří zažehli požár.*“²⁶⁵ Jen pro příklad – v anglických novinách The Guardian ze dne 28. února 1933 se například psalo, že Hitler, Göring, Papan a další prominentní osoby včetně prince Augusta Viléma, vstoupili do budovy, která pořád hořela a Göring, zastávající vedoucí funkci v Říšském sněmu a na ministerstvu vnitra v Prusku, převzal velení policie a vydal rozkazy, aby policie držela davy z dohledu.²⁶⁶ Z těchto výpovědí ovšem nelze říct, že by byl princ doopravdy zapleten do Říšského sněmu. To, že Delmer viděl prince jít nahoru, anebo podle výpovědi anonymního svědka že princ říkal antikomunistická hesla, ještě neznamenalo, že princ patří mezi podezřelé nacisty, kteří zapálili Říšský sněm. Ostatně nikdy se nepřišlo na to, kdo požár založil.

---

²⁶⁰ Celý projev Adolfa Hitlera ze Sportovního paláce v Berlíně dne 10. února 1933 dostupný z: <http://archive.org/details/1933-DerFhrerSprichtImBerlinerSportpalastAm10.Februar1933> (1. 4. 2013).

²⁶¹ Celý projev Josepha Goebbelse ze Sportovního paláce v Berlíně dne 10. února 1933 dostupný z: <http://archive.org/details/1933-JosephGoebbelsSprichtAlsVorrednerAdolfHitlersAm10.Februar1933> (1. 4. 2013).

²⁶² Aktivitám NSDAP se věnuji v kapitole 5 „Krutá pravda“ o NSDAP.

²⁶³ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg 2006, s. 281.

²⁶⁴ Sefton Delmer (1904–1974) byl britský žurnalista narozený v Berlíně. Spřátelil se s Ernstem Röhmem, který mu domluvil rozhovor s Hitlerem. Později byl z obou stran, jak britské, tak i německé obviňován, že byl špion. Během druhé světové války se stal odpůrcem nacismu a měl rozhlasový pořad, ve kterém vedl „černou kampaň“ proti nacismu.

²⁶⁵ DELMER, S., *'Trail Sinister': An Autobiography*, Volume One, London 1961, s. 190.

²⁶⁶ Převzato z článku: <http://www.guardian.co.uk/world/1933/mar/28/germany.secondworldwar> (6. 3. 2013).

Princova politická kariéra stoupala. Po funkci poslance v pruském zemském sněmu z roku 1932 byl August Vilém zvolen do Říšského sněmu a dne 22. července 1933 byl povolán do nově zřízené pruské státní rady.²⁶⁷ Tyto funkce mu ale nezajistily skutečnou moc.

V roce 1934 se objevila v amerických novinách zpráva, že Adolf Hitler vybral syna Augusta Viléma, prince Alexandra²⁶⁸ jako svého nástupce, až nebude moci nést „pochodeň“.²⁶⁹ Pochopitelně se nezakládala na pravdě, když nacistická moc byla stabilní a všichni odpůrci byli umlčeni. Již nebylo potřeba uvažovat o regentství nebo dokonce o restauraci monarchie.

Od roku 1934 začal být princ stahován do pozadí. Právě zmíněného roku byla pozice nacistů neotřesitelná a již nepotřebovali „aristokratickou loutku“, která jim byla dobrá při získávání hlasů u noblesní společnosti.²⁷⁰ Také za to mohla již několikrát jmenovaná Noc dlouhých nožů. Jednalo se o neshody mezi Hitlerem a organizací SA, ve které působil i August Vilém. Právě v roce 1934 se začaly vyostřovat boje a byla zde i hrozba vypuknutí vzpoury z řad SA. Nacističtí mocnáři si všimli rizika z projevu vicekancléře Papena ze dne 17. června, někdy též nazývané Marburská řeč podle místa konání.²⁷¹ To, co zaznělo v projevu, nacisty vyděsilo a uvědomili si, jaká hrozba mohla proti jejich vládnutí vypuknout. Najednou zde existovaly dva nespokojené tábory – SA a konzervativci a jak nacisté zjistili, byly tyto tábory v kontaktu a vše poukazovalo právě na Augusta Viléma.²⁷² Právě Papenův okruh, ve kterém byli i monarchisté, byl přesvědčen, že jedině „nacistický princ“ je nejlepší nástupce říšského prezidenta Hindenburga.²⁷³ V kuloárech se povídalo o této sestavě budoucí

---

²⁶⁷ PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 184.

²⁶⁸ Alexander Ferdinand (1912–1985) byl jediný syn prince Augusta Viléma a princezny Alexandry Viktorie šlesvicko-holštýnské-sonderburské-glücksburské. Po rozvodu svých rodičů roku 1920 byl svěřen otci. Jako otec se přidal k nacistům dne 1. května 1931. Později 15. září 1934 se přihlásil k tehdejší armádě (Reichswehr). Viz KLEE, E., *Das Kulturlexikon zum Dritten Reich: wer war was vor und nach 1945*, Frankfurt am Main 2007, s. 465.

²⁶⁹ *Prince chosen by Hitler as Reich regent*, Tonawanda Evening News, 2. leden 1934, s. 8. V internetové podobě dostupné z:

<http://fultonhistory.com/Newspaper%2011/North%20Tonawanda%20NY%20Evening%20News/North%20Tonawanda%20NY%20Evening%20News%201934%20-%20Grayscale/North%20Tonawanda%20NY%20Evening%20News%201934%20-%20Grayscale%20-%2000021.pdf> (6. 3. 2013).

²⁷⁰ V roce 1934 se ještě Göring zmínil o princovi Augustu Vilémovi v knize pojednávající o znovuzrození Německa: „*Bylo zde pár významných výjimek jako pruský princ August Vilém, rodina lantkraběte Hesenského, princ Waldeck, hrabě koburský atd.*“ Viz GÖRING, H., *Germany reborn*, London 1934, s. 49.

²⁷¹ Tuto řeč pronesl Papen na univerzitě v Marburgu. Byl to poslední projev na veřejnosti směřovaný proti nacismu.

²⁷² HÖHNE, H., *SS – Elita ve stínu smrti*, Praha 2012, s. 91.

²⁷³ Tamtéž, s. 91.

vlády v Německu – říšský kancléř: Adolf Hitler, vicekancléř: Kurt von Schleicher, Reichswehr: Ernst Röhm, říšský místodržitel²⁷⁴: princ August Vilém Pruský.²⁷⁵

Ještě pár dní před čistkou, přesněji 24. června, se princ zúčastnil jako oficiální řečník shromáždění SA v Osnabrücku.²⁷⁶ Když došlo k osudnému dni, princ byl masakru ušetřen, přestože působil v organizaci SA. Proč nebyl zabit? Zasluhu na to měl Hermann Göring, jeden z tvůrců akce, který volal z Kolína do Berlína Augustu Vilémovi v noci 30. června. Prince poslal do vily ministerstva, kde byl pod Göringovou ochranou. Doslova byl princ v domácím vězení.²⁷⁷ „Žádný Hohenzollern se střílet nebude,“ měl prohlásit Göring.²⁷⁸ Nacistický pohlavár zachránil Augusta Viléma. Možná za to mohl dobrý vztah, který mezi nimi panoval. I po Noci dlouhých nožů se setkávali a Göring dokonce kvůli princovi měnil datum své druhé svatby s herečkou Emmy Sonnemannovou.²⁷⁹ Nebo zcela logicky se nacisté obávali negativní reakce na veřejnosti, neboť zabitím prince by vyvolaly i mezinárodně politické komplikace a zcela jistě i negativní ohlas u loajálních členů německé aristokracie, včetně členů bývalých panovnických domů.

Noc dlouhých nožů negativně ovlivnila politickou kariéru prince v nacistickém Německu, i když nikdy nebyl oficiálně potrestán. Jeho projevy byly po roce 1935 ve státě kontrolovaném tisku omezovány.²⁸⁰ Protože též jako korunní princ nedělal August Vilém problémy, nacistická strana ho ve svých řadách tolerovala a dokonce získal v SA hodnost Obergruppenführera 9. listopadu 1938, v den, kdy proběhla Křišťálová noc.²⁸¹ Císař, jak již víme, odsoudil tuto událost a nabádal Němce, aby proti této nepravosti protestovali. Jeho syn August Vilém mezi ně nepatřil. Jak si zaznamenal Ilsemann, císař mu pověděl toto: „*Auwimu jsem dokonce řekl před jeho bratry svůj názor*“²⁸². *Měl tu odvalu nám říct, že s židovským pogromem doma docela souhlasí a schvaluje toto jednání. Když jsem mu řekl, že každý slušný*

---

²⁷⁴ U německého politika Wenera von Alvenslebena to byl výraz „vládce“. Cit. dle: HÖHNE, H., *SS – Elita ve stínu smrti*, Praha 2012, s. 91.

²⁷⁵ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006, s. 329.

²⁷⁶ PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 184.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 189.

²⁷⁸ PAUL, W., *Wer war Hermann Göring*, Esslingen 1983, s. 190.

²⁷⁹ Původní termín svatby Göring posunul, neboť na stejný den připadalo výročí smrti poslední německé císařovny, matky Augusta Viléma a Göring předpokládal, že by se princ nezúčastnil svatby. Viz MASER, W., *Hermann Göring: Hitlerův paladýn s janusovskou tváří: politická biografie*, Praha 2004, s. 149. Srov. PAUL, W., *Wer war Hermann Göring*, Esslingen 1983, s. 195.

²⁸⁰ PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006, s. 166.

²⁸¹ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006, s. 362. Srov. PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006, s. 166.

²⁸² Názor císaře na Křišťálovou noc jsem již psala v kapitole 1 Císař Vilém II.

člověk by tyto akce považoval za gangsterismus, jevil se úplně lhostejný. Pro naši rodinu je ztracen, již mezi nás nenáleží.“²⁸³

Druhou nejvyšší hodnost v SA si princ udržel až do roku 1942. V září téhož roku byl udán několika členy strany za to, že pomlouval Josepha Gobbelse za jeho extravagantní životní styl.²⁸⁴ Podle jednoho z donašečů měl říct, že je „*velmi známé, že Dr. Goebbels obývá velký dům se vším komfortem, služebnictvem, komorníkem, šoférem atd. Mimo to získal pro svou domácnost sedminásobný přiděl potravin.(...) Pro ilustraci a potvrzení vyprávěl ještě princ August Vilém, že jeho kuchařka měla vypovědět, že s normálními přiděly – on, straník princ August Vilém nezískal pro svou domácnost žádné zvýšené přiděly – nedokáže vařit tak, jak je na to zvyklá*“.²⁸⁵ Za tento a další podobné výroky dostal pokárání ministra propagandy, který byl jeho „nadřízený“ a měl zakázáno řečnit na veřejnosti.²⁸⁶ Princ sice přijal tuto skutečnost, ale špatně se s ní srovnával. Veřejně se stáhnul, na počátku roku 1945 se přestěhoval do zámku Friedrichshof v Hesensku, kde strávil poslední etapu války.²⁸⁷ Zde ho v dubnu 1945 zajali Američané.²⁸⁸ Nebyl odsouzen, prošel si několika internačními tábory a vězeními, ale nikdy neřekl u výslechu křivé slovo proti nacistům. V roce 1947, kdy byl vyslýchán, dostal otázku, zda teď zavrhuje nacistickou stranu. Jeho odpovědí bylo nechápavé „*co prosím*“ a držel ruku u ucha dodávající, že „*ho přetáhl policista gumovým obuškem v roce 1931*“.²⁸⁹

V roce 1949 vydechl naposledy princ, který doslova stál při nacistech „v dobrém i ve zlém“.

---

²⁸³ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 273.

²⁸⁴ PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006, s. 167.

²⁸⁵ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006, s. 378.

²⁸⁶ PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006, s. 167.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 167.

²⁸⁸ MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006, s. 380.

²⁸⁹ KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 132.

4. Hohenzollerni a protinacistický odboj – princ Ludvík Ferdinand (1907–1994)

V této kapitole se zamyslím nad tím, zda se dynastie Hohenzollernů zapojila do odboje proti nacistům a představím plány skupin, ve kterých figurovala jména příslušníků císařského rodu.

4.1. Protinacistický odboj a dynastie Hohenzollernů

Existovaly mnohé směry protinacistického odboje v Německu, avšak pouze v kruhu kolem Carla Friedricha Goerdelera²⁹⁰ měly v plánu i restauraci monarchie. Nejdůležitější role v této odbojové skupině patřily pozdějším hlavám dynastie Hohenzollernů – korunnímu princovi Vilému a jeho synovi, Ludvíku Ferdinandu.

Postava Goerdelera, jako iniciátora restaurace monarchie, sehrála roli již v roce 1938. V únoru chtěl provést převrat, který spočíval v puči námořnictva v Kielu. Válečná loď měla pomocí vysílačky šířit poselství císaře Viléma II., ve kterém by příznivce monarchie vyzval k tomu, aby podpořili jeho potomka při znovuoobnovení vlády.²⁹¹ Později téhož roku přijel tajně do Anglie major Ewald von Kleist²⁹², který se setkal s Winstonem Churchillem a oznámil mu, že skupina generálů doufá, že v Berlíně vznikne nová vláda, která bude pravděpodobně monarchistického charakteru.²⁹³ O obou plánech neměl císař ani ponětí.

V srpnu 1938 se objevil plán na vytvoření ústavy a nové vlády. Celkově se Německo mělo znovu vrátit k politickému uspořádání před převzetím moci nacisty, tj. k výmarskému politickému systému s kancléřem a hlavou státu měl být opět prezident.²⁹⁴ Pochopitelně kvůli následkům převzetí moci nacisty se preferovala souhra moderní demokracie a tradice, kde posloužil jako vzor britský model konstituční monarchie.²⁹⁵ Musím podotknout, že konspirátoři pracovali s několika verzemi formy vlády. Jedni si přáli formu monarchie, která byla dříve v Německu, tj. dědičnou. Druzí chtěli, aby se k otázce monarchie vyjádřili občané později v referendu.²⁹⁶

---

²⁹⁰ Carl Fridrich Goerdeler (1884–1945) byl německý konzervativní politik, monarchista, ekonom, starosta Lipska a odpůrce nacistického režimu. V roce 1944 byl zapleten do neúspěšného atentátu na Hitlera, byl zatčen a Lidovým soudním dvorem v Berlíně odsouzen k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán dne 2. února 1945 oběšením.

²⁹¹ PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 289–290.

²⁹² Ewald von Kleist (1881–1954) byl německý polní maršál. V roce 1938 byl penzionován, ale po vypuknutí druhé světové války byl znovu povolán do armády.

²⁹³ Cit. dle: PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 290.

²⁹⁴ HOFFMANN, P., *History of the German Resistance, 1933–1945*, Quebec and Ontario 1996, s. 91.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 91.

²⁹⁶ Cit. dle: PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 290.

Goerdeler upřednostňoval monarchii a jako její zanícený příznivec věřil v její restauraci. Nepanovala ale všeobecná shoda na výběru vhodného uchazeče na trůn. Vyskytla se jména císaře Viléma II., jeho syna, korunního prince Viléma, prvorozeného syna korunního prince, Viléma, druhorozeného syna korunního prince, Ludvíka Ferdinanda a v jednu chvíli se i uvažovalo o dalším synovi císaře, princí Oskarovi.

Sám Goerdeler upřednostňoval Ludvíka Ferdinanda, zatímco Johannes Popitz²⁹⁷ by v čele rád viděl korunního prince Viléma. Jeho jméno jako jednoho z uchazečů nebylo přijato konsensuálně. Nadšený z něj nebyl ani pozdější aktér atentátu na Hitlera hrabě Claus Schenk von Stauffenberg.²⁹⁸ Korunní princ o sobě smýšlel jako o členu opozice, zvláště po roce 1937, kdy se odvrátil od Adolfa Hitlera.²⁹⁹ Zvedla se proti němu kritika z řad členů odboje, především od hraběte Fritze-Dietlofa von der Schulenburga.³⁰⁰ Ten navazoval na svého otce, jenž kritizoval korunního prince za to, jak se zachoval v době listopadové krize roku 1918. Zvláště narážel na jeho požadavek vůči generálovi, baronovi Kurtu Röderovi von Diersburgovi³⁰¹ ve dnech kolapsu. Chtěl se s jeho pomocí „*dostat do neutrálního teritoria spolu se svým francouzským partnerem na tenis, aby se mohl zbavit té ženské* [jeho žena, korunní princezna Cecilie]“.³⁰² Popitz chvíli uvažoval i o bratrovi korunního prince, Oskarovi, nakonec navrhl jméno druhorozeného syna korunního prince, Ludvíka Ferdinanda.³⁰³

Nejčastěji se mluví o potomcích korunního prince Viléma prvorozeného syna Viléma a druhorozeného Ludvíka Ferdinanda. Každý z odboje zastával své přesvědčení, proč by konkrétní jedinec měl být ideálním uchazečem pro obnovu monarchie.

Skupina kolem majora Friedricha Wilhelma Heinze³⁰⁴ soudila, že princ Vilém bude lepší panovník, protože měli za to, že princ Ludvík Ferdinand je velmi charakterově podobný

---

²⁹⁷ Johannes Popitz (1884–1945) byl pruským ministrem zahraničí a odpůrce nacistického režimu. Velmi se zasazoval o restauraci dynastie Hohenzollernů. V roce 1944 byl zatčen den po neúspěšném atentátu na Hitlera. Lidovým soudním dvorem v Berlíně byl odsouzen k trestu smrti, který byl vykonán 2. února 1945.

²⁹⁸ Hrabě Claus Schenk von Stauffenberg (1907–1944) byl německý důstojník generálního štábu, který se v roce 1944 neúspěšně pokusil o atentát na Hitlera. Tato akce byla provedena převážně z řad armády. Puč nazvaný Operace Valkýra nevyšel. Schenk von Stauffenberg byl zatčen a zastřelen popravčí četou. NELSON, W. H., *The soldier kings – The house of Hohenzollern*, London 1971, s. 445.

²⁹⁹ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 204.

³⁰⁰ Hrabě Fritz-Dietlof von der Schulenburg (1902–1944) byl německý správní úředník a člen odboje, který se podílel na neúspěšném atentátu na Hitlera. Po jistou dobu byl členem NSDAP, ale později byl vyloučen ze strany. Po atentátu byl zatčen a pověšen. PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 282.

³⁰¹ Svobodný pán Kurt Röder von Diersburg (1884–1974) byl německý generál-poručík.

³⁰² JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 206.

³⁰³ RITTER, G., *The German resistance – Carl Goerdeler's struggle against tyranny*, New York 1958, s. 191.

³⁰⁴ Friedrich Wilhelm Heinz (1899–1968) byl německý novinář. V éře výmarské republiky vstoupil do Organizace Consul směřující proti republice. Během nacistického období byl v odboji spolupracujícím s německým důstojníkem Hansem Osterem. I když nebyl přímo zapojený do atentátu na Hitlera v roce 1944, do konce války se musel skrývat.

svému dědovi, císaři Vilémovi II., zatímco Vilém podle nich měl přesně ty vlastnosti, které byly žádoucí pro vedení Německa – vznešený, přívětivý, lidský, mající odpor k dobrodružství a připravený povolit otěže k demokracii.³⁰⁵ Ale za žádných okolností nepřipravovala tato skupina znovuoživení říše, která v Německu existovala mezi léty 1871-1918.³⁰⁶ Zatím se neřešil Vilémův morganatický sňatek s Dorotheou von Salviati. Ten ho zbavil nároku na pozici hlavy dynastie. Kandidatura prince Viléma nebyla aktuální po roce 1940, neboť princ zahynul na následky zranění na frontě. Do popředí se proto dostal druhorozený bratr Viléma, Ludvík Ferdinand.

Osobnost Ludvíka Ferdinanda byla velmi pozoruhodná. Na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století se usadil v americkém Detroitu, kde pracoval ve Fordově automobilce.³⁰⁷ Po sňatku bratra Viléma s neurozenou dívkou jej povolal jeho dědeček Vilém zpátky do Německa.³⁰⁸ Vrátil se v době, kdy nacisté upevňovali svou moc a po úspěchu se spojením Ludvíkova strýce, Augusta Viléma, se snažili získat i jeho pro spolupráci.³⁰⁹ Princ, který poprvé slyšel o Hitlerovi ke konci roku 1930³¹⁰, se však nedal zviklat. Po návratu do Německa pracoval v Lufthanse, kde se setkal s Ottem Johnem³¹¹, který ho později v roce 1937 zavedl do opozice proti nacistům.³¹² John ho rovněž v roce 1939 přivedl do užšího kontaktu s konspirátory.

Konspirátoři viděli v princovi Ludvíku Ferdinandovi spojení starých tradic a moderního světa. Jak Jakob Kaiser³¹³, tak i Goerdeler, který se s ním seznámil v roce 1942³¹⁴, byli ohromeni princovou objektivitou, všestranností, vzděláním a tím, že potomek Hohenzollernů odmítl tradice a předsudky své vrstvy a na čas zaujal pozici továrního dělníka ve Fordově továrně.³¹⁵ Prince vystihovala i tato charakteristika: „*Ludvík Ferdinand se zdál obzvlášť*

---

³⁰⁵ HOFFMANN, P., *History of the German Resistance, 1933–1945*, Quebec and Ontario 1996, s. 91.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 91.

³⁰⁷ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 164. Srov. NELSON, W. H., *The soldier kings – The house of Hohenzollern*, London 1971, s. 446.

³⁰⁸ NELSON, W. H., *The soldier kings – The house of Hohenzollern*, London 1971, s. 446.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 446.

³¹⁰ PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 53.

³¹¹ Otto John (1909–1997) byl členem odboje a byl též zapleten do neúspěšného atentátu na Hitlera v roce 1944. Uprchl do Velké Británie. V době, kdy se seznámil s Ludvíkem Ferdinandem, pracoval v Lufthanse jako právní poradce.

³¹² JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 206.

³¹³ Jakob Kaiser (1888–1961) byl německý politik za stranu Centrum. Byl člen odboje a spolupracoval s Goerdelerem. Nebyl přímo zapojen do atentátu na Hitlera v roce 1944, po jeho neúspěchu se do konce války skrýval.

³¹⁴ RITTER, G., *The German resistance – Carl Goerdeler's struggle against tyranny*, New York 1958, s. 191.

³¹⁵ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 206.

*předurčen, protože byl od počátku nesmlouvavý oponent režimu, legitimní nástupce císaře a jako osobní přítel Roosevelta byl faktorem pro potencionální zahraniční politiku“.*³¹⁶

Právě s americkým prezidentem Franklinem D. Rooseveltem ho pojil přátelský vztah, což mohlo konspirátorům přijít vhod s ohledem na silnější podporu veřejnosti. Roosevelt pozval prince spolu s chotí v roce 1938 do Bílého domu ve Washingtonu.³¹⁷

V roce 1941, kdy zemřel císař Vilém II. a novou hlavou dynastie se stal korunní princ Vilém, nemohli konspirátoři tuto skutečnost ignorovat. Počítali, že korunní princ sehraje roli abdikujícího císaře a předá vládu svému druhorozenému synovi, Ludvíkovi Ferdinandovi. Plánovali, že korunní princ promluví k německému lidu a armádě a poté se zmocní velení ve wehrmachtu.³¹⁸ Dále měl Vilém zajistit okamžitý mír se všemi národy a vzdát se trůnu ve prospěch svého syna.

Mezi léty 1942 a 1943 byl dokončen projev, který měl pronést korunní princ k lidu. Důležitou úlohu v koncepci proslovu sehrál Karl Magnus von Knebel-Döberitz³¹⁹, který znal korunního prince a vedl s ním několik rozhovorů před vypuknutím druhé světové války.³²⁰ Vilém měl promluvit v době převzetí vlády a měl říct i následující: *„Když jsem se zřekl pruské koruny a pozice císaře³²¹, nebylo to provedeno čistým způsobem a vedlo to k destrukci nevinné reputace německého lidu a pošpinění jejího neposkrvněného štítu cti. Vznikl stát protizákonnosti, divokého despotismu a morální degenerace, který nikdy předtím nebyl součástí naší historie. Tato okolnost nyní hrozí degenerací do kompletní bezbrannosti, zničení domácí fronty a s tím paralyzování protestující síly wehrmachtu (nyní následují brutální činy vražd)³²². (...) Převzal jsem vedení Říše a vrchní velení wehrmachtu. Vojáci a úředníci složí přísahu, kterou si uchovají v srdci, tak jako já také přísahám Bohu, že povedu Říši podle práva a mravnosti, v oddanosti a počestnosti. Proto tedy dosáhnu toho, že zodpovědní zločinci budou zatčeni a postaveni před soud. Německý lid bude mít příležitost vytvořit si úsudek o obrovitosti zločinů a rozsahu nebezpečí. Válka pořád pokračuje. Ale usilujeme o mír*

³¹⁶ Cit. dle: PREUBEN, F. V. von, „Gott helfe unserem Vaterland“ – das Haus Hohenzollern 1918–1945, München 2003, s. 290–291.

³¹⁷ LOCHNER, L. P., *Hohenzollern claims Roosevelt planned axis meeting in 1938*, The News and Courier, 17. 6. 1945, s. 13. Srov. ed. SAWYER, M. F., *Roosevelt's guests*, Sarasota Herald-Tribune, 29. 5. 1938, s. 10.; HOFFMANN, P., *History of the German Resistance, 1933–1945*, Quebec and Ontario 1996, s. 214.

³¹⁸ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 207.

³¹⁹ Karl Magnus von Knebel-Döberitz (1890–1942) byl německý politik a záložní důstojník.

³²⁰ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 207.

³²¹ Myšlen listopad 1918.

³²² Konspirátoři už předtím pracovali na hledání ideální osoby místo Hitlera. Se jménem nové hlavy chtěli zveřejnit německému lidu seznam nacistických zločinů, vražd, které se kvůli Goebbelsově cenzuře tisku nedostaly na veřejnost. Aby lidé uvěřili v jejich pravost, potřebovali věrohodnou osobnost, která by spolupodepsala. Německý generál Ludwig Beck byl sice váženou osobou, nemohl ale zinscenovat puč, neboť Němci by to považovali za uzurpaci generálů lačnicích po autoritě. Proto potřebovali prince z hohenzollernské dynastie, kterému by lidé spíš věřili než vojákov. Viz NELSON, W. H., *The soldier kings – The house of Hohenzollern*, London 1971, s. 446.

ve společné práci, mír, který splňuje naše národní potřeby pro život, který spatřuje svobodu všech lidí a každého Němce ve spravedlivě vytvořeném státě založeném na spravedlnosti a mravnosti, bez zničení svobody a štěstí ostatních lidí. Jedině blízká spolupráce všech lidí přinese prosperitu a štěstí nám všem a i světu. Jakmile bude tento cíl dosažen, můj syn princ Ludvík Ferdinand převezme mou pozici, vzhledem k tomu, že můj nejstarší syn princ Vilém, který byl určen pro tuto úlohu, zahynul na poli slávy.³²³

Nyní jen stačilo, aby princ Ludvík Ferdinand vystoupil do popředí jako legitimní uchazeč a dal tím jasný signál armádě a zvláště generálům, kteří ještě váhali. Bohužel princ nechtěl svého otce v této zásadní věci obejít. Musel se ho zeptat na jeho názor. Pro ty, kteří znali korunního prince, nebyla odpověď nijak překvapivá: „*Ruce pryč! Neplet' se do toho!*“³²⁴

Po rozhovoru se svým otcem odstoupil Ludvík Ferdinand v roce 1943 od plánů na nové uspořádání Německa.³²⁵ Svým činem korunní princ způsobil, že dynastie Hohenzollernů ztratila poslední možnost, jak zasáhnout do budoucího vývoje Německa. Povaha Viléma byla celkově zvláštní. Až v roce 1937 si uvědomil, že nacisté neusilují o restauraci monarchie a přidal se k opozici proti režimu. Jak jsem již uvedla, později chyboval, když poslal Hitlerovi telegramy, ve kterých mu blahopřál k vítězství. Ke konci války, kdy to pro Německo nevypadalo dobře a moc šancí jeho rodina neměla, odvrátil se od výzvy svrhnout Hitlera a též přemluvil syna od účasti na puč.

I když nikdo další z členů rodu se nezúčastnil atentátu na Hitlera, který se označuje jako Operace Valkýra, Hitler si do konce života myslel, že v puči byl zapleten i korunní princ.³²⁶

---

³²³ Cit. dle: JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 207–208.

³²⁴ Korunní princ pronesl tuto větu anglicky: „Hands off!“ Cit. dle: PREUßEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, s. 281.

³²⁵ HOFFMANN, P., *History of the German Resistance, 1933-1945*, Quebec and Ontario 1996, s. 189.

³²⁶ PREUßEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 288. Srov. WHEELER–BENNETT, J. W., *The Nemesis of power – The german army in politics 1918–1945*, London and Basingstoke 1953, s. 676. Korunní princ v době atentátu na Hitlera psal ze svého zámku v Cecilienhofu dopis manželce svého synovce Viléma Viktora. Tento čin potvrzoval, že princ doopravdy nebyl zapleten do neúspěšného atentátu, ačkoliv Adolf Hitler si myslel, že korunní princ hrál v odboji důležitou roli, i když ve skutečnosti tomu bylo naopak. Viz JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 210–211.

5. „Krutá pravda“ o NSDAP

V této kapitole se věnuji praktikám nacistické straně snažící se získat vliv u vyšších vrstev, zvláště u bývalé vládnoucí dynastie Hohenzollernů, jakými prostředky toho dosáhla. Dále se zabývám upadáním zájmu strany o tento element, zvláště po převzetí moci v roce 1933.

5.1. NSDAP před 30. lednem 1933

Strana, která později dosáhla absolutní moci v čele s Adolfem Hitlerem, se měnila vždy podle toho, jak se vyvíjela situace v Německu a stejně tak i její vůdce. Celkově byla NSDAP proti republice a výmarským stranám, jak vyznívá v bodech jejího programu z roku 1920. Den, kdy byl přijat program s dvaceti pěti body, si poznamenal Hitler ve své knize „Mein Kampf“: *„Dne 24. února se konalo první masové shromáždění našeho mladého hnutí. Ve slavnostní hale dvorního pivovaru v Mnichově, kde se sešlo téměř dva tisíce lidí, bylo předloženo pětadvacet tezí programu nové strany. Každý z bodů byl přijat bouřlivým potleskem. Tím vznikly první směrnice a zásady pro boj, který má úkol zamést s tou spoustou zastaralých představ a názorů a zabránit uskutečňování nejasných, ba dokonce škodlivých cílů. Do tohoto shnilého a zbabělého měšťáckého světa, stejně jako do vítězného tažení marxistické vlny dobývání světa musí vstoupit nová podoba moci, aby v posledním okamžiku zastavila káru neblahého osudu. Bylo samozřejmé, že nové hnutí mohlo doufat ve svoji významnost a v to, že se mu dostane potřebných sil pro tento obrovský boj pouze tehdy, pokud se mu již od prvních dnů podaří vzbudit v srdcích svých příznivců svaté přesvědčení, že hnutí si nedává za cíl pouhé vypuštění nového volebního hesla do politického života, nýbrž prosazení nového světového názoru principiálního významu.“*³²⁷

V některých bodech programu se se stranou shodli i lidé, kteří nenáviděli výmarskou republiku a její poráženeckou politiku po první světové válce a přáli jí brzký zánik. Mezi tyto lidi patřili např. monarchisté a později i někteří členové vyšších vrstev, tedy i příslušníci bývalé vládnoucí dynastie Hohenzollernů. Především šlo o bod programu č. 2, ve kterém nacisté požadovali *„zrovnoprávnění německého národa s ostatními národy a zrušení*

---

³²⁷ HITLER, A., *Mein Kampf*, München 1943, s. 409.

mírových smluv z Versailles a St. Germain“.³²⁸ Zrušení nespravedlivé Versailleské smlouvy navrhoval i císař Vilém II. ve svých pamětech.³²⁹

Hitler se poprvé do historie zapsal neslavným Mnichovským pivním pučem v roce 1923. Byl zatčen a odsouzen do vězení. Zde napsal knihu „Mein Kampf“. Sehrála klíčovou roli při seznamování se císaře Viléma II. s nacistickým hnutím. Psala jsem, že císař změnil v roce 1927 na Hitlera názor nejen z důvodu neschopnosti monarchistických stran, ale též odkazoval i na pasáže z Hitlerovy knihy, kde nechal otázku státní formy otevřenou: „*Hůře působilo na celý národ stále více přesvědčení, že je tak nebo tak řízen seshora a že ten jediný se již nemusí vůbec o nic starat. Dokud byla stará vláda skutečně dobrá, nebo alespoň chtěla to nejlepší, věc se dařila. Ale běda, až jednou na místo staré dobrosrdečné vlády dosedne nová, již méně řádnější. Pak by byla nerozhodná poddajnost a dětská víra tou největší pohromou, kterou si jde vůbec domyslet. Takovým a podobným slabostem však v opozici stály nezpochybnitelné hodnoty. Jednak stabilita celé vlády, podmíněná monarchistickou formou státu, stejně jako vyrvání posledních státních míst ze zmatku machinací ambiciózních politiků. Dále důstojnost institucí jako takových a z toho vyplývající autorita těchto úřadů. Stejně tak nadřazení úřednictva a především armády nad úroveň stranicko-politických zájmů. K tomu přicházela ještě přednost osobního ztělesnění hlavy státu. Ta byla představována panovníkem, který byl příkladem zodpovědnosti, kterou musel monarcha ztělesňovat daleko větší měrou než náhodná tlupa parlamentářské majority. Proto byla příslovečná čistota německé administrace připisována v první řadě právě jemu. A konečně kulturní hodnota monarchie měla pro německý národ obrovskou cenu a dokázala velmi dobře vyvážit její další menší nedostatky. Německá residence byla vždy pokladem uměleckého smýšlení, které je v našem materiálním světě stejně na vymření. To, co německá knížata učinila pro umění a vědu především v devatenáctém století, bylo příznačné. Dnešní doba se s tím naprosto nedá srovnat. Jako největší faktor této doby začínajícího a pomalu se rozpínajícího rozkladu našeho národního tělesa musíme však vyzdvihnout armádu. Byla největší školou německého národa, a právě proto veškerá nenávist všech nepřátel se obracela právě proti této záštitě národního sebezachování a svobody.*³³⁰

Nebo: „*Hnutí konečně nespátřuje svou konečnou úlohu v obnovení určité státní formy a v boji proti jiné, nýbrž v položení takových principiálních základů, bez kterých by dlouhodobě nemohla existovat ani republika, ani monarchie. Její poslání nespočívá v založení nové*

³²⁸ FEDER, G., *The programme of the Party of Hitler, the National Socialist German Worker's Party and its General conceptions*, Munich 1932, s. 18. Program v elektronické podobě dostupný z: http://www.moderni-dejiny.cz/PublicFiles/UserFiles/image/Prameny/03_MEZIVAL/800x800_DPA_prog2.png (22. 3. 2013).

³²⁹ WILHELM II., *The Kaiser's memoirs*, New York and London 1922, s. 342.

³³⁰ HITLER, A., *Mein Kampf*, München 1943, s. 305.

monarchie, či v upevnění republiky, nýbrž ve vytvoření germánského státu. Otázka vnějšího zřízení tohoto státu, tedy jeho korunovace, nemá nejzásadnějšího významu, nýbrž je podmíněna pouze otázkou praktické účelnosti. Pro národ, který pochopil největší problémy a úkoly své existence, již nepovedou otázky vnějších formalit k vnitřním rozporům.“³³¹

Císař se též mohl ztotožnit s pocitem nespravedlnosti vyvolané událostmi 9. listopadu 1918: „A vedle příštího znovuzkříšení jsem cítil kráčet bohyni neúprosne pomsty za křivopřísežnost 9. listopadu 1918.“³³²

Kniha „Mein Kampf“ by se dala právem nazvat „nacistickou biblií“, neboť v dalších letech byla součástí skoro každé německé rodiny. Mimo císaře si ji lidé oblíbili proto, že v době, kdy poprvé vyšla, byla zcela aktuální a v té době dala lidem odpovědi na otázky, které je trápily, především na – proč Německo prohrálo válku?³³³ Hitler do ní zakomponoval své představy, ideje, názory a na vše měl odpověď. Že za válku a další poválečné strasti mohli Židé, jsem pochopitelně nemusela dodávat. Kniha též nabízela ideje, které se v té době objevovaly nejen v Německu, ale i v jiné míře i v dalších evropských státech, především antisemitismus, sociální darwinismus, antiparlamentarismus, nepřátelský postoj ke všem formám demokratického uspořádání, nostalgie po tradiční a autoritářské formě uspořádání společnosti.³³⁴ Jak jsem naznačila, císař byl zklamaný, že se monarchistické spolky nedokázaly sjednotit proto, že mezi nimi nebyl žádný vůdce³³⁵, tak i zde mohl nalézt u Hitlera společný zájem. Právě Hitlerovi při psaní této knihy začalo připadat samozřejmé, že právě on byl ten vyvolený vůdce, „mesiáš“, který dokáže zachránit Německo.³³⁶

Po roce 1923 se nacistická strana začala orientovat napravo a využila ke svému prospěchu otázku reparací, která se řešila kolem voleb do Říšského sněmu v roce 1928. Právě v tomto roce se strana přiklonila k pravici a ve sněmu se o rok později všechny pravicové strany sjednotily do „Říšského výboru pro vyjádření vůle lidu“ proti Youngovu plánu.³³⁷ V čele výboru byl předseda Německé národně lidové strany Alfred Hugenberg, který disponoval důvěrnými vztahy s kapitány těžkého průmyslu a měl proto přístup k finančním

³³¹ HITLER, A., *Mein Kampf*, München 1943, s. 380.

³³² Tamtéž, s. 406.

³³³ VITKINE, A., *Mein Kampf – příběh jedné knihy*, Praha a Litomyšl 2010, s. 27.

³³⁴ Tamtéž, s. 38.

³³⁵ GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: Schriften des Historischen Kollegs, München 1991, s. 288.

³³⁶ VITKINE, A., *Mein Kampf – příběh jedné knihy*, Praha a Litomyšl 2010, s. 43.

³³⁷ Youngův plán byl ekonomický plán pro Německo upravující splácení válečných reparací. Nahradil v roce 1929 předchozí tzv. Dawesův plán. Snižoval celkovou částku reparací, přesně určoval jednotlivé splátky a též rušil mezinárodní dohled nad Německem. RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008, s. 1302. Právce požadovala zrušení článku o vině za vyvolání války, ukončení reparací, vyklizení obsazených oblastí. Viz FEST, J., *Hitler – kompletní životopis*, Praha 2008, s. 252.

částkám, jež cíleně používal ke zničení „socialistické republiky“, a též se snažil spojit roztržštěnou pravici s cílem zaútočit, díky němuž by starým horním vrstvám vydobyl část ztraceného vlivu.³³⁸ V Adolfu Hitlerovi viděl jen vůdce strany „vzpurné lůzy“, ale chtěl ho využít pro jeho řečnické nadání, aby izolovaným konzervativcům získal opět přízeň mas.³³⁹ Domníval se, že až ho nebude potřebovat, jednoduše se ho zbaví. Hitler využil této nabídky, neboť se jednak zbavil nálepky předsedy bezvýznamné extrémistické strany a sám revoltujícího pučisty z Mnichova a též si tím zajistil spojení s Hugenbergem³⁴⁰, který disponoval vlivnými styky.

NSDAP sice získala v roce 1928 pouze 12 mandátů, ale mezi poslanci se objevil i Hermann Göring, který se vrátil do Německa.³⁴¹ Právě Göring s rozsáhlými kontakty na vlivné osobnosti pomohl ve 30. letech získat Hitlerovi vyšší vrstvu společnosti. Platilo nepsané pravidlo, že Hitler vyslal právě jeho do kruhů vysoké politiky s tím, aby získal pro stranu berlínskou vyšší společnost, zatímco další člen strany Joseph Goebbels měl vybojovat podporu lidí z ulice.³⁴² Potvrzovala to i slova prince Augusta Viléma, že první, s kým se seznámil, byl právě Göring: „*Göringa jsem znal již dlouho přes jeho styky s mým bratrem, korunním princem.*“³⁴³ Jak si poznamenal Joseph Goebbels do svého deníku dne 23. listopadu 1935: „*Ba, ti princové! Nic pro nás. Bohužel Göringova slabost.*“³⁴⁴ Nacistický muž číslo dvě sloužil jako prostředník mezi Hitlerem, šlechtou a buržoazií. I mezi nejvyšší smetánkou měl Hitler své obdivovatelky, především se jednalo o hraběnku Dirksenovou, která vedla společenská setkání a disponovala vlivnými styky, které Hitlerovi pomohly zlepšit reputaci jeho strany.³⁴⁵ Sama hraběnka poznala Hitlera již v roce 1922 a brávala ho často na své večírky, kde se vyskytovali vlivní lidé i členové dynastie Hohenzollernů.³⁴⁶ Jejím snem byla restaurace monarchie Hitlerem, jenž by dosadil korunního prince na trůn.³⁴⁷ Sám Hitler se pro získání voličů snažil působit měšťansky buržoazním dojmem a usiloval o získání i dosud rezervovaných podnikatelů.³⁴⁸

Co ovšem Hitlerovi a jeho straně nejvíce pomohlo, bylo to, když se jeho jméno začalo skloňovat v souvislosti s dynastií Hohenzollernů. Od roku 1928, kdy císař pověřil svého

---

³³⁸ FEST, J., *Hitler – kompletní životopis*, Praha 2008, s. 252.

³³⁹ Tamtéž, s. 252.

³⁴⁰ Později v roce 1929 se „politicky rozešel“ s Hugenbergem a sám pokračoval s NSDAP v antirepublikánské kampani. Viz FEST, J., *Hitler – kompletní životopis*, Praha 2008, s. 256.

³⁴¹ FEST, J., *Hitler – kompletní životopis*, Praha 2008, s. 242.

³⁴² IRVING, D., *Göring: biografie Hermanna Göringa*, Brno 1996, s. 108.

³⁴³ KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 128.

³⁴⁴ GOEBBELS, J., *Deníky 1935–1939*, svazek 3, Praha 2009, s. 60.

³⁴⁵ FEST, J., *Hitler – kompletní životopis*, Praha 2008, s. 282.

³⁴⁶ D'ALMEIDA, F., *High society in the Third reich*, Cambridge 2008, s. 39.

³⁴⁷ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 171.

³⁴⁸ FEST, J., *Hitler – kompletní životopis*, Praha 2008, s. 282.

kontradmirála Levetzowa, aby navázal vztah s pravicovými svazy, spolky, stranami, začal stoupat vliv NSDAP. První, kdo přišel osobně do styku s Hitlerem, byl korunní princ Vilém.³⁴⁹ Poté následoval princ August Vilém, který, jak jsem již zmiňovala, se díky Göringovi setkal s Hitlerem v roce 1929.³⁵⁰ Princ pak spolu s Göringem vystupoval často na veřejnosti a agitoval ve prospěch strany. V roce 1929 se též setkala s Hitlerem císařova druhá žena Hermina, která se snažila na něj zapůsobit v tom směru, aby předseda NSDAP pomohl jejímu choti zpátky na trůn. Zpočátku se Hitler snažil nepřijít o tyto vztahy, dokonce udržoval čilou korespondenci s Herminou, např. mu psala o zasnoubení své nejmladší dcery Henrietty.³⁵¹

Celkově se dá říct, že ve 30. letech se nacistům dařilo – volební výsledek v Říšském sněmu překonal všechna jejich očekávání a způsobil to, že členství v NSDAP bylo moderní – princ August Vilém vstoupil do strany, stejně tak i Hjalmar Schacht.³⁵² NSDAP pomáhalo, když měla ve svých řadách členy vyšší společnosti, zvláště z bývalé císařské rodiny, posilovalo to její pozdější vliv a význam v politice.³⁵³ Sám Hitler neměl rád „tento svět“. Svět, jehož příslušníci si činili nárok na vůdčí pozici již na základě svého postavení a rádi hovořili o své roli „v dějinách“.³⁵⁴ Další, komu vadilo paktování s německou elitou, byl Joseph Goebbels, který si poznamenal do svého deníku dne 20. května 1931: „*Přichází Auwi a hovoří o svých „shromážděních“.* *Těchto princů mám brzy dost.*“³⁵⁵

Aby posílil vliv strany, navštívil v roce 1931 Hermann Göring císaře Viléma v Doornu. Vybrání Göringa byla dobrá volba, znal korunního prince z dřívější doby, přátelil se s Augustem Vilémem a hrál si na monarchistu, i když na druhé straně byl snad jediný ve straně, který se doopravdy o Hohenzollerny zajímal.³⁵⁶ Dosáhl toho, že po jeho návštěvě v nizozemském exilu zintenzivněly vztahy mezi císařskou rodinou a NSDAP.³⁵⁷ Je potřeba si uvědomit, že jak u císaře, tak u i Hitlera byl tento vztah založený na tom, že jedna strana bude využívat druhou, aby z toho měly obě prospěch. Hitler věřil, že vztah s Hohenzollerny jakožto bývalou německou panovnickou dynastií povýší jeho věrohodnost jako nástupce pruské

---

³⁴⁹ PREUBEN, F. V. von, „*Gott helfe unserem Vaterland*“ – *das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003, s. 53.

³⁵⁰ KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969, s. 128.

³⁵¹ D'ALMEIDA, F., *High society in the Third reich*, Cambridge 2008, s. 148–149.

³⁵² Hjalmar Schacht (1877-1970) byl německý finančník, ministr hospodářství a později ministr bez portfeje za nacistické éry. FEST, J., *Hitler – kompletní životopis*, Praha 2008, s. 273.

³⁵³ PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006, s. 98. Mimo císařskou dynastii Hohenzollernů se přidal k NSDAP např. Filip princ Hesenský z hesensko-kasselské dynastie.

³⁵⁴ FEST, J., *Hitler – kompletní životopis*, Praha 2008, s. 289.

³⁵⁵ GOEBBELS, J., *Deníky 1930–1934*, svazek 2, Praha 2009, s. 145–146.

³⁵⁶ MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 447.

³⁵⁷ RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008, s. 1305.

a německo-monarchistické tradice.³⁵⁸ Osobně Viléma nesnášel, např. kriticky se vyjadřoval k jeho velení v první světové válce: „*Císař se na frontě objevil jen jednou, když si myslel, že vše dobře dopadne. V roce 1918 se prý konala ofenziva pod velením Jeho Veličenstva. Ve skutečnosti neměl císař o velení ani potuchy.*“³⁵⁹ Nebo celkově k jeho osobě: „*Starý Vilém [císař Vilém I.] byl grand, Vilém II. celým svým postojem bezcharakterní slaboch! Jeden dopis od Bismarcka má větší cenu než celoživotní dílo tohoto císaře!*“³⁶⁰

„*Měl jsem ještě tichý, nedobojovaný duel s Auwim. Byl drzý, protože jsem neokusil nic z proti němu vedených sraček a žvástů. Princové se musí chovat ve straně poněkud zdrženlivěji. Stále ještě jsme dělnickou stranou.*“³⁶¹ Záznam z Goebbelsova deníku ze dne 8. června 1931 naznačoval pozdější odklon od vztahů s dynastií Hohenzollernů. K němu došlo po převzetí moci 30. ledna 1933, ale předcházely tomu i dřívější události.

Za zmínku ovšem stojí to, že i když Hitler nikdy doopravdy nepřemýšlel o obnovení monarchie, v jednu chvíli o tom začal uvažovat, i když to nemělo dlouhého trvání. Lze to doložit na dvou událostech z roku 1932. Rok 1932 znamenal velký přelom mezi Hitlerem a Hohenzollerny ohledně restaurace. V únoru se s Hitlerem setkal císařův ministr dvora Kleist. Tuto událost jsem již popsala, ale ve stručnosti zopakuji, že Kleist nastínil císaři kladnou reakci Hitlera ohledně restaurace monarchie. Co však neřekl, bylo to, že v čele monarchie si předseda NSDAP nepředstavoval ani císaře, ani korunního prince, a to proto, že by nebyli kladně přijati veřejností.³⁶²

O pár měsíců později se konaly prezidentské volby, kterých se znovu aktivně zúčastnil říšský prezident Hindenburg. Sám nechtěl již znovu kandidovat, ale byl přesvědčen tehdejším kancléřem Heinrichem Brüningem³⁶³, který sám věřil, že s Hindenburgovou pomocí jako prezidenta přijde znovuobnovení monarchie.³⁶⁴ Jak později Brüning napsal: „*Vysvětlil jsem mu [prezident Hindenburg], že jsem byl stále monarchistou a zůstal jsem jím a věřil jsem v pozvolně poháněnou politickou konstelaci, že se přibližuje znovuobnovení monarchie*

³⁵⁸ CLARK, C. M., *Wilhelm II.: die Herrschaft des letzten deutschen Kaisers*, München 2008, s. 331.

³⁵⁹ HITLER, A., *Monology ve Vůdcově hlavním stanu 1941–1944*, Praha 1995, 10. – 11. 10. 1941, s. 63. Ne vždy byl Adolf Hitler proti císaři. Před vypuknutím první světové války, když ještě Hitler pobýval ve Vídni, zastával jiný názor: „*Viděl jsem v něm nejen německého císaře, nýbrž v první řadě tvůrce německého válečného loďstva. Zákaz projevu, který uložil císařovi Říšský sněm, mně mimořádně rozčílil, protože podle mne pocházel z míst, která k tomu v mých očích skutečně neměla žádnou příčin. Tito houseři toho nakejhali přece za jediné zasedací období tolik, že se to nepodařilo ani za staletí celé dynastií císařů, počítaje v to i nejslabší období.*“ Viz HITLER, A., *Mein Kampf*, München 1943, s. 57.

³⁶⁰ Tamtéž, 1. 9. 1942, s. 271.

³⁶¹ GOEBBELS, J., *Deníky 1930–1934*, svazek 2, Praha 2009, s. 148.

³⁶² CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 337. Srov. ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 209.

³⁶³ Heinrich Brüning (1885–1970) byl německý politik za stranu Centrum a kancléř v letech 1930–1932.

³⁶⁴ PYTA, W., *Hindenburg: Herrschaft zwischen Hohenzollern und Hitler*, München 2007, s. 650.

v rozmezí možností. Pravda - to jsem upozoroval při druhém přednesu - nevěřil jsem, že je zahraničněpoliticky možné znovu povolát císaře. Také dosazení korunního prince se mi zdálo složité a mohlo by vést ke komplikacím, že se postavení monarchie desetiletím navíc ztížilo, ba znemožnilo. Avšak byla asi možná kombinace, že převezme s dvoutřetinovou většinou Říšského sněmu a Říšskou radou jako říšský správce regentství pro jednoho ze synů korunního prince. (...) Říšský prezident vysvětlil, že by nikdy nesouhlasil, že by někdo jiný kromě císaře vystoupil na trůn. Považoval se jako opatrovník císaře. Přitom jasně ujistil, že to by radši odštíhl ze svého života znovuobnovení monarchie, než by porušil poručnictví. Též mu bylo nanejvýš citově nesympatické, když jsem se mu pokoušel vyjasnit, že je nutné pro stabilitu monarchie alespoň pasivní souhlas organizovaného dělnictva. To se ho dotknulo nanejvýš podivně. Brzo jsem rozpoznal, že monarchie po anglickém modelu, která se opírala také o dělnictvo, pro něj není vlastně žádná opravdová monarchie. Jako monarchie mu tanula na mysl výhradně forma, jaká byla v letech 1863-1870 v Prusku. Bylo příšerné zjistit, že i když se použily při rozhovoru o těchto bodech všechny přesvědčovací prostředky, neudělalo to sebemenší dojem na říšského prezidenta.³⁶⁵

V prvním kole, kde se vedle Hindenburga postavili další kandidáti, mezi kterými byl i Hitler, nedostal nikdo většinu³⁶⁶, a proto se další kolo volby uskutečnilo v dubnu. To už začali nacisté kalkulovat, zda by Hindenburg stáhl svou kandidaturu, kdyby proti němu kandidoval v druhém kole princ z dynastie Hohenzollernů.³⁶⁷ V úvahu připadali tři princové, z toho dva byli politicky angažovaní. Goebbels si zaznamenal 21. února 1932 události kolem prezidentské volby: „Dali jsme dohromady plakát osobností. Argumentace musí být uspořádána a do očí bijící. Osobnosti systému a osobnosti nacionálního socialismu. Konfrontace působí překvapivě. Hugenberg byl u vůdce. Navrhuje jako kandidáty Vöglera a prince Oskara Pruského. Pozoruhodné, jak málo je seznámen s duší národa!“³⁶⁸ Jak se dozvídáme z deníku, první z princů byl Oskar, pátý syn císaře Viléma II. Poté přišel na řadu August Vilém, tehdy již člen NSDAP, ale jak jsem již zmínila, spolu se svým bratrem Oskarem nebyli vhodní pro ostatní politické partnery.³⁶⁹ Později August Vilém podotkl, že stejně neměl v úmyslu kandidovat a v budoucnosti se radši bude věnovat naplno straně, pracovat pro Hitlera a na obnově Německa.³⁷⁰ Zbýval už jen korunní princ Vilém, který

³⁶⁵ BRÜNING, H., *Memoiren 1918–1934*, Stuttgart 1970, s. 453–454.

³⁶⁶ Hindenburg získal 49,5%. Výsledky prezidentských voleb dostupné z: <http://www.wahlen-in-deutschland.de/wRPW1932WG1.htm> (26. 3. 2013).

³⁶⁷ PYTA, W., *Hindenburg: Herrschaft zwischen Hohenzollern und Hitler*, München 2007, s. 673.

³⁶⁸ GOEBBELS, J., *Deníky 1930–1934*, svazek 2, Praha 2009, s. 167.

³⁶⁹ PYTA, W., *Hindenburg: Herrschaft zwischen Hohenzollern und Hitler*, München 2007, s. 674.

³⁷⁰ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 211.

s nabídkou kandidatury souhlasil. Bylo již řečeno, že princ sám chtěl nastolit monarchii přes prezidentskou funkci jako ve Francii Napoleon III. Kdyby ve volbách zvítězil, jmenoval by Hitlera kancléřem, Brüninga ministrem zahraničních věcí a Hugenbergera jako ministra financí.³⁷¹ Po živém rozhovoru se svým otcem se korunní princ vzdal kandidatury. Nakonec se proti Hindenburgovi postavil mimo další kandidáty Hitler, kterého korunní princ písemně podpořil. V dubnových volbách již vyhrál Hindenburg.

Proč korunní princ podpořil Hitlera a ne polního maršála, který sloužil v první světové válce pod velením jeho otce? Hindenburg kandidoval na říšského prezidenta podruhé, poprvé v roce 1925 porazil kandidáta tzv. výmarské koalice³⁷² Wilhelma Marxe.³⁷³ Ve své první kandidatuře nominovala Hindenburga německá pravice, především Německá lidová strana, Německá národně lidová strana, Bavorská lidová strana a NSDAP. Tyto strany byly ostře vyhraněny proti výmarské republice. Nominováním polního maršála, hrdinu první světové války sehrály i další okolnosti spojené s porážkou Německa v první světové válce. Tehdy hodně Němců věřilo mýtu o tzv. „dýce do zad“³⁷⁴, podle nějž válku neprohrála armáda, která byla blízko k vítězství, ale politici republikáni, kteří svým kapitulantským nejen vrazili armádě dýku do zad, ale též zničili monarchii. Ti, kteří podepsali kapitulaci Německa, byli nazýváni „listopadoví zločinci“. Sám Hindenburg se později vyjádřil, že mu britský generál právem řekl, že „*německá armáda byla bodnuta do zad*“.³⁷⁵ Právě postavení Hindenburga a jeho oblíbenost použili němečtí nacionalisté pro politickou agitaci, která slavila úspěch – ve druhém kole dne 26. dubna 1925 zvítězil Hindenburg. Shrnu-li výsledek voleb, mohu konstatovat, že Němci si zvolili člověka reprezentující staré hodnoty císařství, vojenskou autoritu. Viděli v něm počátek obnovy konzervativního společenského života.³⁷⁶ Též byl zde

---

³⁷¹ Cit. dle: CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 338.

³⁷² Též nazývané „velká koalice“. Jednalo se o koalici stran Sociálnědemokratické strany Německa (SPD), Německé strany Centrum a Německé demokratické strany (DDP).

³⁷³ Wilhelm Marx (1863–1946) byl německý politik za stranu Centrum a v letech 1923, 1924, 1926–1928 zastával funkci říšského kancléře. Hindenburg získal 48,3%. Výsledky prezidentských voleb z roku 1925 dostupné z: <http://www.wahlen-in-deutschland.de/wRPW1925WG2.htm> (15. 4. 2013).

³⁷⁴ V němčině die Dolchstoßlegende. Viz VINCENT, C. P., *Historical Dictionary of Germany's Weimar Republic, 1918–1933*, Westport, Connecticut and London 1997, s. 97–98. Také císař ve svých pamětech psal o tomto mýtu: „*Po třicet let byla armáda mou pýchou. Žil jsem pro ni, pro ni jsem pracoval a nyní - po čtyřech a půl skvělých letech války plných vítězství, která nemají obdobu - se musela vzdát kvůli dýce vražené do jejich zad revolucionáři právě ve chvíli, kdy byl mír na dosah!*“ Viz WILHELM II., *The Kaiser's memoirs*, New York and London 1922, s. 289.

³⁷⁵ Vyjádření polního maršála Paula von Hindenburga ze dne 18. listopadu 1919, in: Stenographischer Bericht über die öffentlichen Verhandlungen des Untersuchungsausschusses der Verfassunggebenden Deutschen Nationalversammlung, Berlin 1919, s. 731. V internetové podobě dostupné z: http://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0026_dol&object=facsimile&st=&l=de (17. 4. 2013).

³⁷⁶ JONES, L. E., *Hindenburg and the conservative dilemma in the 1932 presidential elections*, in: *German Studies Review*, Vol. 20, No. 2, Texas 1997, s. 235.

pořád vidět převládající „sentiment po monarchii“³⁷⁷, neboť nebyl zvolen Marx, který představoval svým způsobem moderní Německo po 9. listopadu 1918. Zvolením Hindenburga slavili představitelé pravicových stran jeho vítězství jako návrat monarchie.³⁷⁸ Očekával se od něj odklon od výmarské demokracie a obnovu monarchie, ale jaké překvapení bylo, že Hindenburg až striktně se držel ústavy, ale zároveň byl přístupný vlivu okolí, které sdílelo stejnou víru jako on, a to, že jediným legitimním státním zřízením byla Německá monarchie.³⁷⁹ I když byl Hindenburg nazýván „náhradním císařem“, tzv. Ersatzkaiser³⁸⁰, nevyvíjel žádné úsilí, aby monarchii obnovil, čím zklamal ty, kteří ho volili, především monarchisty. Osobně neměl nic proti převzetí moci prostřednictvím císaře, ale podle něj nenastal v Německu správný čas, aby mohl císař znovu nastoupit na trůn.³⁸¹

Rok 1932 byl rokem druhé přímé volby říšského prezidenta. Německo se potýkalo s následky velké hospodářské krize a tím spojenou nezaměstnaností, propad životní úrovni, dlouhodobá poválečná frustrace, potupné reparace v podobě Youngova plánu a zvyšování politické radikalizace s NSDAP v čele, která využila této situace a v roce 1930 posílila svůj mandát v Říšském sněmu. V tomto prostředí končil sedmiletý mandát říšského prezidenta, který ke svému věku nechtěl kandidovat. Uvedla jsem, že byl nakonec přemluven tehdejšími kancléřem Brüningem. Ovšem oproti roku 1925 měl jinou voličskou základnu – nyní se jednalo o hlasy tábora svých politických protivníků z roku 1925, tedy výmarské koalice. V předchozí volbě stála Hindenburgova kandidatura na hlasech pravicových stran vyznačující se proti republice. Tyto síly nyní měly jiného kandidáta – Adolfa Hitlera. Jedinou překážkou bylo Hitlerovo německé občanství, kterým nedisponoval, i když sloužil v německé armádě a po válce se svého rakouského občanství zřekl. Dne 25. února 1932 Hitler získal německé občanství tím, že ho brunšvická vláda jmenovala vládním radou a tím pádem i současně spojení s přiznáním německého občanství.³⁸²

V prvním kole neměl žádný z kandidátů nadpoloviční většinu a vyhlásilo se kolo druhé, kde chtěli nacisté nasadit proti Hindenburgovi prince z dynastie Hohenzollernů. Když tento plán nevyšel, nezbyvalo nic jiného, než znovu postavit proti polnímu maršálovi Hitlera.

---

³⁷⁷ FRITZSCHE, P., *Presidential victory and popular festivity in Weimar Germany: Hindenburg's 1925 election*, in: *Central European History*, Vol. 23, No. 2-3, Cambridge 1990, s. 205.

³⁷⁸ EVANS, R. J., *Nástup Třetí říše*, Praha a Plzeň 2006, s. 96.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 97.

³⁸⁰ FRITZSCHE, P., *Presidential victory and popular festivity in Weimar Germany: Hindenburg's 1925 election*, in: *Central European History*, Vol. 23, No. 2-3, Cambridge 1990, s. 205.

³⁸¹ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 235.

³⁸² MORSEY, R., *Hitler als braunschweigischer Regierungsrat*, in: *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, München 1960, s. 435. V Brunšviku se tato událost stala proto, že zde byl silný vliv NSDAP a kde působil člen strany Dietrich Klagges jako ministr vnitra, stejně tak brunšvického zemského sněmu, která byla zastoupena tehdejšími „spojencem nacistů“ a to DNVP.

Kampaň byla pojata velkolepě a svou politickou agitaci založili na faktu, že polní maršál by měl přenechat křeslo prezidenta mladšímu muži, a tím měl být právě Hitler.³⁸³ I když Hitler neztvítězil ve volbě, ukázal se pozoruhodný fakt, který jsem nastínila. Hindenburga v roce 1932 podržely hlasy výmarské koalice, tedy jeho rivalů v první prezidentské volbě. Kam zmizela pravicová podpora z roku 1925? Ta právě vyčítala Hindenburgovi, že je „zradil“ a přesunula se k Hitlerovi. Právě stoupenci výmarské koalice viděli v Hindenburgovi jediného člověka, který dokáže zastavit Hitlera, a též zvolením Hindenburga doufali v to, že by udržel v úřadu Brüninga jako poslední možnost pro návrat k normálním demokratickým poměrům, které by zvolením Hitlera jistě zanikly.³⁸⁴ I když Hindenburg ztvítězil, nesl nelibě, že jeho vítězství bylo závislé na hlasech sociálních demokratů a strany Centrum, připadal si jako kandidát levice a klerikálů.³⁸⁵ Tím jsem vysvětlila čin korunního prince, proč nakonec podpořil Hitlera. Též se ale domnívám, že šlo i o to, že i kdyby Hindenburg prosadil v budoucnu monarchii, jako monarcha nepřicházel pro něj nikdo jiný v úvahu než císař Vilém II., jak dokazovaly Brüningovy paměti a i konkurence mezi otcem a synem. Princ jednal čistě z prospěchu, pokud by se Hitler stal říšským prezidentem, mohl mít u něj větší šanci, než kdyby vyhrál Hindenburg.

Další volby, které se konaly v roce 1932, byly do Říšského sněmu. Goebbels a Hitler jeli do Meklenburska, kde se ubytovali v Severinu a kde večer proběhla diskuze o budoucí státní formě. Není jisté, zda si Hitler pohrával s myšlenkou monarchie kvůli potencionálním konzervativním spojencům, kteří ještě nevěděli, že NSDAP je pravicová extrémistická strana, ale jak si Goebbels poznamenal dne 1. června 1932: „*Hitler je pro pročištěnou monarchii. Já také. Ale nemusí hned vybrat Auwiho [princ August Vilém] za říšského správce. A jeho syna Alexandra jako příštího císaře. Hitler přeceňuje hohenzollernské pocity panující v národě. Soudí, že by podlehl v souboji mezi korunním princem a Hitlerem. To je vyloučeno.*“³⁸⁶

„*Přišel Auwi a 3 hodiny mi hučí do hlavy. V porovnání s ním je jeho syn Alexander skutečné chlapisko. Auwi vždy trochu, aniž by chtěl, intrikuje. Ale pozitivně. Slyší trávu růst.*“³⁸⁷ Jak je vidět ze záznamu Goebbelsova deníku ze dne 12. dubna 1931, mezi Hohenzollerny se nalézal princ, o němž byl Hitler schopen přemýšlet jako o budoucím císaři. Byl to syn prince Augusta Viléma, princ Alexandr. Dokonce, jak jsem psala, uvažoval o něm jako o svém následníkovi. I výpověď Ernsta Hanfstaengla vypovídá o Hitlerově zájmu

---

³⁸³ EVANS, R. J., *Nástup Třetí říše*, Praha a Plzeň 2006, s. 266.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 264.

³⁸⁵ Tamtéž, s. 267.

³⁸⁶ GOEBBELS, J., *Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil I – Aufzeichnungen 1923–1941, Band 2/II – Juni 1931 – September 1932*, ed. HERMANN, A., München 2004, s. 294.

³⁸⁷ GOEBBELS, J., *Deníky 1930–1934, svazek 2*, Praha 2009, s. 134.

o Alexandra: „*Možná budoucí císař už pochoduje v našich řadách jako obyčejný člen SA*‘, řekl mi jednou a já věděl, že prince, kterého měl na mysli, byl Alexandr, Auwiho syn z prvního manželství.“³⁸⁸ Tato epizoda neměla u Hitlera dlouhého trvání, ale pokud měla být obnovena monarchie, tak v čele by stál princ Alexandr. A doslova by splňoval i Hitlerova kritéria, že monarchie by měla mít kořeny ve straně.³⁸⁹

5.2. NSDAP po 30. lednu 1933

Dne 30. ledna 1933 jmenoval Hindenburg Hitlera kancléřem a od této chvíle začali nacisté upevňovat svou moc. Velmi se jim hodil požár Říšského sněmu dne 27. února 1933. Chápali ho jako jasný signál namířený proti nim a pochopitelně obvinili z tohoto činu komunisty. Hitler využil situace a o den později vydal prostřednictvím říšského prezidenta „nařízení na ochranu národa a státu“ či „nařízení k požáru Říšského sněmu“. Tento dekret umožnil nacistům zničit své odpůrce, neboť veškerá základní politická práva ústavy pozbyla platnosti a tím odstartovaly vlny zatýkání hlavně komunistických soupeřů. Tisk, který nepodléhal nacistům, byl zakázán.³⁹⁰

Aby nevzbudili podezření, že se připravuje nový diktátorský režim, zahráli nacisté pro veřejnost divadlo na tzv. Postupimském dni, kde se mimo Augusta Viléma v uniformě SA zúčastnili i další princové - Eitel Fridrich a Oskar v uniformě organizace Stahlhelm a korunní princ v uniformě 1. tělesného husarského pluku známého jako „Totenkopfhussaren“.³⁹¹ Nacisté chtěli upozornit na Hitlerovu mírumilovnost a zároveň ukázat světu spojitost mezi nacionálněsocialistickým Německem a starou prusko-monarchistickou tradicí, a to ceremonií zahájenou v kostele, kde byl pohřben Fridrich Veliký. Další kroky, které následovaly od nacistů, na sebe nenechaly dlouho čekat.

O pár dní později navrhli tzv. zmocňovací zákon, který nastínil Hitler v Říšském sněmu dne 23. března 1933. Dekret umožnil kabinetu přijímat zákony bez jejich schválení Říšským sněmem po dobu čtyř let. Celým názvem zněl „Zákon pro nápravu nouze občanů a národa“.³⁹²

---

³⁸⁸ HANFSTAENGL, E., *Hitler: The missing years*, New York 1994, s. 159.

³⁸⁹ MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 452. Syn prince Augusta Viléma Alexandr v roce 1933 odešel z SA a přidal se k Hitlerově armádě. Když později Hitler odvolal všechny prince z armády, pouze jediný Alexandr jako zástupce dynastie Hohenzollernů si udržel své místo. Viz PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006, s. 243.

³⁹⁰ „Nařízení na ochranu národa a státu“ dostupné z: http://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0101_rbv&object=facsimile&st=&l=de (31. 3. 2013).

³⁹¹ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 179.

³⁹² „Zákon pro nápravu nouze občanů a národa“ dostupné z: http://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0006_erm&object=facsimile&st=&l=de (1. 4. 2013).

Schválen byl téhož dne, podepsán říšským prezidentem a o den později vyšel v platnost. Ovšem i na tomto zasedání Říšského sněmu zazněl z Hitlerových úst výrok, kterým zhasla naděje pro restauraci monarchie. Řekl: „*Národní vláda nepřijímá svá opatření z jiného hlediska než takového, aby německý národ, a zvláště jeho miliónové masy pracujících, uchránila před bezejmenným utrpením. V současné době vidí proto otázku obnovení monarchie už z důvodu výskytu těchto jevů jako nediskutabilní. Pokus o řešení tohoto problému na vlastní pěst v jednotlivých zemích by musela nahlížet jako útok proti říšské jednotě a tomu by odpovídajícím způsobem musela podřídit své chování.*“³⁹³

Podobné výmluvy, proč nemohla být obnovena monarchie, pronesl buď Hitler, nebo Lammers císařskému ministru dvora Dommesovi nebo zplnomocněnci císaře Friedrichu von Bergovi několikrát. Poprvé, když se oba „delegáti z obou táborů“ setkali, prohlásil spolupracovník říšského kancléře, že je návrat císaře nemožný, a to z několika důvodů. Hitler je sice monarchista, ale ne legitimista. Nesouhlasil s rozdělením Německa na několik států. V dynastii Hohenzollernů nevládl soulad ohledně uchazeče na trůn. Celkově nebylo Německo podle Hitlera zralé na monarchii. Navíc by zahraničí nesouhlasilo s restaurací.³⁹⁴

Zvláštní bylo, že již v březnu 1933 řešili otázku následovnictví po smrti prezidenta Hindenburga. Ještě v této době nebyl Hitler plně rozhodnut v této záležitosti a uvažoval přenesení následovnictví na prince Augusta Viléma. Goebbels si dne 27. března 1933 zapsal: „*Až starý pán zemře: Auwi nebo Hitler říšs. prez.(...) Ale kdo říšským kancléřem? Göring? K otřesu. Stejný je Hitlerův názor.*“³⁹⁵ Hitler přemýšlel o tomto nástupnictví prince Augusta Viléma proto, že si podle všeho nepřál přenechat úřad kancléře očividnému kandidátu Göringovi. Pochopitelně v roce 1934, kdy zemřel prezident Hindenburg, měl Hitler jiné řešení.

I když Hohenzollerny Hitler k moci již nepotřeboval, dával jim plané naděje v podobě výroků o obnovení monarchie. Dne 9. května téhož roku při asistenci říšského ministra obrany Wenera von Blomberga pověděl zplnomocněnci císaře Bergovi své stanovisko k monarchii a zmínil i to, že instalace monarchie bude završením jeho práce, existuje pro něj jen německá monarchie, ve spolkových státech ji odmítá, v jejím čele by přicházela v úvahu jediné dynastie Hohenzollernů, ale ještě nenastala vhodná chvíle pro její nastolení. Uvedl jako jeden z důvodů, že znovuoobnovení monarchie by narušila národněsocialistická výstavba a též

³⁹³ Projev Adolfa Hitlera na zasedání v Říšském sněmu ze dne 23. března 1933, in: *Verhandlungen des Reichstags, VIII. Wahlperiode 1933, Band 457*, Berlin 1934, s. 27.

³⁹⁴ ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971, s. 235.

³⁹⁵ GOEBBELS, J., *Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil 1 – Aufzeichnungen 1923–1941, Band 2/III – Oktober 1932 – März 1934*, ed. HERMANN, A., München 2006, s. 156.

v zahraničí by to způsobilo mezinárodní problémy.³⁹⁶ Dne 24. října 1933 sdělil Hitler osobně Dommesovi, že monarchie by nebyla dost tvrdá, aby definitivně zatočila s komunismem a židovstvím.³⁹⁷ Později se kancléř dokonce vyjádřil, že až získá Německo znovu autoritu, chce se zabývat opět instalací monarchie, odhadem za 12 až 15 let.³⁹⁸ Dne 27. dubna se měla zase otázka monarchie projednat. Opět se setkali Hitler a Dommes. Na císařova reprezentanta se připravil a vyjádřil se, že sice nevyvolal listopadovou revoluci, ale vykonal jednu dobrou věc - že se zbavil německých princů, protože pohrdali jím a jeho hnutím, ale neměl nic proti císaři. „*Udělal jisté chyby, ale kdo ne?*“³⁹⁹ Hitler dokončil svou řeč dalším chvástáním: „*Pokud by se Německo někdy stalo znovu monarchií, pak musí mít kořeny v národě – musí se zrodit ve straně [NSDAP], jimiž je národ.*“⁴⁰⁰

V roce 1934 přišla kritika z řad konzervativců, především od vicekancléře Papena. Jak zaregistroval Goebbels dne 27. ledna 1934 to, že „*se také Hitler obrátil ostře proti rozmáhající se propagandě monarchistů*“.⁴⁰¹ Papan začal stále více vystupovat jako jejich mluvčí. Povzbuzen prezidentem Hindenburgem, pronesl dne 17. června 1934 projev na marburské univerzitě.

Proslov byl mířený proti nacistickému režimu. Mimo jiné řekl: „*Problémy německé revoluce včetně svého postoje k nim jsem načrtl tak ostře proto, že dodnes neberou konce řeči o druhé vlně, která dokončí revoluci. Kdo si nezodpovědně pohrává s těmito myšlenkami, by neměl zapomínat, že po druhé vlně může snadno následovat vlna třetí, že zkrátka ten, kdo hrozí gilotinou, pod ní většinou končí sám. Také není zřejmé, kam by tato druhá vlna měla vést. Hodně se mluví o nadcházející socializaci. Copak jsme zažili antimarxistickou revoluci proto, abychom uskutečnili marxistický program? Vždyť marxismus je vždy pokusem vyřešit sociální otázku prostřednictvím kolektivizace vlastnictví. Bude snad díky tomu německý národ bohatší, zvětší se jeho národní důchod, bude se snad někomu dařit lépe než těm, kdo v této loupežné výpravě větrí kořist? Jistěže máme sociální problémy, vyvolané hospodářskými a populačně politickými procesy. Tyto problémy však zvládneme pouze tehdy, spojíme-li*

³⁹⁶ Cit. dle: RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008, s. 1311.

³⁹⁷ GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: *Schriften des Historischen Kollegs, München 1991*, s. 294. Srov. RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008, s. 1312.

³⁹⁸ Tamtéž, s. 294.

³⁹⁹ Cit. dle: MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 452. I když jak sám Hitler říkal, že nemá nic proti císaři, přesto pronesl později: „*Příklad Viléma II. ukazuje, jak jediný špatný monarcha může zničit dynastii.*“ Viz PICKER, H., *Tischgespräche im Führerhauptquartier*, Stuttgart 1977, s. 344.

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 452.

⁴⁰¹ GOEBBELS, J., *Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil I – Aufzeichnungen 1923–1941, Band 2/III – Oktober 1932 – März 1934*, ed. HERMANN, A., München 2006, s. 361. Nebo o pár dní dříve, 9. ledna 1934: „*Později ještě dlouho u Hitlera. Hřimali jsme proti kněžím a monarchii.*“ Viz tamtéž, s. 354.

*vlastnictví opět se zodpovědností, nikoli tím, že prohlásíme kolektivní nezodpovědnost za vládnoucí princip. Proto z ní nesmíme učinit princip plánovaného hospodářství, jež se bude čím dál více vzdalovat od vlastní iniciativy a zodpovědnosti. Kdo si dosud nepovšiml toho, že jakákoli podoba kolektivismu vede k nevymytitelné korupci, ten dosud krácel světem se zavázanýma očima.(...) Žádná organizace ani sebehlasitější propaganda si nebude sama o sobě trvale schopna udržet důvěru. Z toho důvodu jsem vlnu propagandy proti takzvaným "kritikářům" pojal jinak, než tak činili mnozí ostatní. Neprovokoval jsem, zvláště pak mládež, ani nevyhrožoval bezbranným složkám národa, protože pouze otevřený dialog s národem může vzbudit důvěru a vyvolat ochotu k nasazení. Národ ví, že se od něho očekávají velké oběti. Unese je a bude Vůdce následovat s neotřesitelnou věrností, pakliže se bude moci podílet a nebude-li se každé kritické slovo okamžitě chápat jako zlomyslnost, nebudou-li zoufalí patrioti hned cejchováni jako nepřátelé státu.*⁴⁰²

Projev vyvolal silnou odezvu a nacisté si uvědomili, že zde mimo SA je i další skupina nespokojených – konzervativní občané v čele s Papenem a že obě skupiny jsou ve spojení, jejímž prostředníkem měl být princ August Vilém.⁴⁰³ Rozčarování konzervativci se proto začali obracet k myšlence obnovení monarchie. Navíc monarchisté považovali právě prince Augusta Viléma za vhodného nástupce Hindenburga.⁴⁰⁴ Též říšský prezident dával na Papenovo naléhání najevo ochotu připojit ke své politické závěti dodatek, ve které by doporučoval znovuoobnovení monarchie.⁴⁰⁵

Sám Papen psal ve svých pamětech o restauraci monarchie jako jediném možném řešení a též ji zmínil jako jednu z možností, že by Hitler respektoval autoritu koruny. „*V zemi byl pořád silný sentiment po monarchii. Za sebe mohu říct, že já vždy podporoval myšlenku konstituční monarchie založené na britském modelu, aby sloužila jako konečná a nestranná autorita uprostřed prchavějších projevů veřejného života. Nějak jsem k této myšlence přivedl Hitlera. Vedli jsme dlouhý rozhovor na toto téma v březnu 1934. Souhlasil jsem, že bude těžké pro něj vzdát se svého vedoucího postavení ve straně, aby se stal apolitickou hlavou státu. Navrhl jsem, že by bylo moc očekávat od něj, aby předal svou politickou pozici další, a že návrat monarchie stanoví jako jediné reálné řešení. Byl jsem překvapen, jak ochotně propadl této myšlence. (...) Ale Hitler trval na tom, že vnitřní situace musí být předně konsolidována a všechny dohody o omezení svrchovanosti odstraněny předtím, než monarcha může doufat v udržení své pozice. (...) Hitler neuvažoval o korunním princovi jako vhodném kandidátovi, ani*

⁴⁰² Papenova „Marburská řeč“ ze 17. června 1934 dostupná z:

http://www.bundesarchiv.de/oeffentlichkeitsarbeit/bilder_dokumente/00634/index-0.html.de (2. 4. 2012).

⁴⁰³ Cit. dle: HÖHNE, H., *SS – Elita ve stínu smrti*, Praha 2012, s. 91.

⁴⁰⁴ Tamtéž, s. 82.

⁴⁰⁵ FEST, J., *Hitler – kompletní životopis*, Praha 2008, s. 429.

*o jeho bratrovi, princí Augustovi Vilémovi, ačkoliv se přidal k nacistické straně. Rozhodli jsme se, že jeden ze synů korunního prince by měl být uveden jako první možnost. Hitler byl hodně ohromen tím, že jeden z nich přijal práci ve Fordově továrně v Detroitu. Cítil jsem, že nejmladší syn, princ Friedrich, by pravděpodobně byl nejlepší volbou a bylo rozhodnuto, že ten, koho vybereme, by našel zaměstnání v kancléřství, aby nahlédl do záležitostí státu.*⁴⁰⁶

Papen naivně doufal, že pokud Hindenburg doporučí ve své politické závěti návrat monarchie, že Hitler se tomu přizpůsobí, neboť jak napsal: *„Hindenburg se stále těšil obrovskému vlivu v celé zemi a poslední přání tohoto druhu možná umožní Hitlerovi potlačit radikální křídlo v jeho straně v jejich odporu proti monarchii.*⁴⁰⁷ Ještě před smrtí Hindenburga podal návrh pro vytvoření konstituční monarchie, která by byla po smrti říšského prezidenta osvojena jako forma vlády.⁴⁰⁸

Po smrti prezidenta Hindenburga se řešila otázka, zda stále politická závěť existuje a zda, když se objevila, není zfalšovaná, neboť to, co se veřejně vydalo⁴⁰⁹, mluvilo ve prospěch nacistické strany: *„V této chvíli přílivová vlna divokých politických vášní a prázdných frází pohřbila naše předešlé pojetí státu, a jak je vidět, vyhladila naše svaté tradice. Ale tato potopa znovu opadne a z věčně rozbouřeného moře národního života se znovu objeví skála, na které se kdysi naděje našich otců odhodlaně sepnuly a na které před stoletím a půl byla založena naší silou budoucnost naší vlasti – a to německé císařství.*⁴¹⁰ Poté následoval text v tomto znění: *„Děkuji všem, kteří v nezištné lásce k vlasti spolupracovali v práci restaurace Německa. Můj kancléř, Adolf Hitler a jeho hnutí udělali rozhodující krok historické příležitosti směrem k velkému cíli příklonu německého lidu společně v nejhlubším souladu, který přesahuje všechny rozdíly hodnot a tříd. Víím, že je ještě mnoho věcí, co se musí udělat, a přeji si z celého srdce, že za činem národního obrozen a oblíbené shody by měl být čin usmíření, aby uchopil celou německou vlast. Odcházím, můj německý lide, v pevné naději, že to, po čem jsem toužil v roce 1919 a které se pomalu uskutečnilo 30. ledna 1933, dospěje do celkového naplnění a úplnosti historického poslání našeho lidu. V pevné víře v budoucnost našeho národa mohu s klidem zavřít oči.*⁴¹¹

---

⁴⁰⁶ PAPAN, F. von, *Memoirs*, New York 1953, s. 329–330.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 330.

⁴⁰⁸ Tamtéž, s. 330.

⁴⁰⁹ Hitler měl obdržet dva dokumenty – jeden osobní a jeden adresovaný „Německému lidu“. Co psal Hindenburg Hitlerovi v osobním dopise, se dodnes nepodařilo zjistit. Viz PYTA, W., *Hindenburg: Herrschaft zwischen Hohenzollern und Hitler*, München 2007, s. 866.

⁴¹⁰ BENECKENDORFF und HINDENBURG, P. L. H. A. von, *Hindenburg's "political testament"*, London 1934, s. 6

⁴¹¹ Tamtéž, s. 8–9.

Tím padla poslední možnost dosáhnout restaurace monarchie. Ihned po jeho smrti spojil Hitler oficiálně funkci říšského kancléře a říšského prezidenta. Již od roku 1933, kdy se dostali nacisté k moci, začali dělat vše pro to, aby vymazali z veřejného života jakoukoliv zmínku o císaři či připomínku jeho osoby – po požáru, kdy strana vládla neomezeně již vydaným dekretem o „nařízení k požáru Říšského sněmu“, začalo tzv. zglajchšaltování⁴¹², kdy během centralizace moci všechny strany, spolky nevyhovující nacistům, se buď sloučily do nacistických organizací, anebo byly zakázány, což se stalo v případě monarchistických spolků, institucí.⁴¹³ Dne 27. ledna 1934 zakázal Hitler oslavy spojené s císařovými narozeninami, v obchodech se přestaly vystavovat obrazy císaře a jakékoliv jiné suvenýry nebo upomínky spojené s Vilémem II.⁴¹⁴ I při dalším výročí, tentokrát 80. narozenin v roce 1939, zakázali nacisté aktivním i záložním důstojníkům, aby poslali gratulace svému bývalému vrchnímu veliteli ozbrojených sil, a do Doornu, kde se konala oslava, povolili cestu pouze polnímu maršálovi Mackensenovi a korunnímu princí Rupprechtovi Bavorskému, kteří jeli speciálně vypraveným vlakem.⁴¹⁵ Pochopitelně o žádné z těchto událostí se německá veřejnost nedozvěděla, neboť tisk byl v rukou ministra propagandy Josepha Goebbelse.

Když vypukla druhá světová válka, část princů byla aktivně činná v ozbrojených silách – např. synové korunního prince Viléma – Ludvík Ferdinand, Vilém, Hubertus.⁴¹⁶ Celkově sloužilo ve wehrmachtu osm vnuků a jeden syn císaře. S vypuknutím války a invazí do Polska přišly i první ztráty na životech v dynastii Hohenzollernů – prvním vnukem, který zahynul dne 5. září 1939, byl princ Oskar, syn prince Oskara.⁴¹⁷ O rok později, ve dne 28. května, zemřel na následky svého zranění princ Vilém. Jeho pohřeb v Postupimi, který se uskutečnil 29. května a kterého se zúčastnilo přes 50 000 truchlících ze všech sociálních vrstev, brali nacisté jako demonstraci monarchie a oslavu dynastie Hohenzollernů a začali jednat. Událost jim poskytla záminku, aby odvolali všechny prince z fronty s cynickou poznámkou, co si Hitler počne bez jejich hrdinské odvahy na bojišti.⁴¹⁸

---

⁴¹² Neboli usměrnění celého politického a správního systému. Všechny ostatní politické strany se buď sloučily s NSDAP, nebo byly zakázány.

⁴¹³ MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 449.

⁴¹⁴ CLARK, C. M., *Wilhelm II.: die Herrschaft des letzten deutschen Kaisers*, München 2008, s. 331. Srov. CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 346.

⁴¹⁵ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 197.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 199.

⁴¹⁷ PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 291. Srov. CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 350.

⁴¹⁸ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 200. Srov. NELSON, W. H., *The soldier kings – The house of Hohenzollern*, London 1971, s. 450. MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 458. Též se jednalo o to, aby Hitler zabránil vzrůstajícímu kultu „mučednictví“ dynastie Hohenzollernů. Viz CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 352.

„Býv. císař umírá. To zajímá nejvýše jeden den.“⁴¹⁹ Tuto poznámku si zaznamenal Goebbels do svého deníku dne 31. května 1941. O pár dní později, 5. června 1941, tedy den po císařově skonu, si napsal: „Zemřel Wilhelm II. (Vilém II.). U nás chladné komentáře. Nepomohou, ani neublíží. Zasloužil by si mnohem tvrdší odchod. Ale na každý pád je mrtvý. Přežíval svou dobu příliš dlouho.“⁴²⁰ V zahraničních novinách se zabývaly císařovou smrtí více⁴²¹, zatímco v německém tisku se sotva objevila zmínka o jeho skonu. Mohly za to tajné instrukce ministra propagandy Goebbelse německému tisku, které vydal již v březnu 1933. V praxi to znamenalo, že v roce 1941 se objevila krátká sdělení o císařově smrti bez jakéhokoliv komentáře a pouze nejdůležitější údaje ze života posledního vládce.⁴²² Aby nevzbudil ve světě podezření, kondoloval Hitler telefonicky korunnímu princovi, který se nyní stal hlavou rodiny a císařovně-vdově.⁴²³

Pro Hitlera byla smrt císaře šancí, jak doslova navždy pohřbit monarchii. Nikdy nedovolil císaři, aby se vrátil zpátky do vlasti, ale nyní chtěl v Německu na jeho počest uspořádat státní pohřeb. Hodlal to provést ve velkolepém stylu. Plánoval jít za rakví posledního císaře a prezentovat tak sám sebe jako nástupce německých císařů.⁴²⁴

---

⁴¹⁹ GOEBBELS, J., *Deníky 1940–1942*, svazek 4, Praha 2010, s. 194.

⁴²⁰ Tamtéž, s. 195.

⁴²¹ Např. v americkém tisku: „*Poslední císař Vilém II., nejvyšší válečný velitel císařského Německa, které již není, zemřel dnes v Doornu, v nizozemské vesnici, která byla jeho poklidným útočištěm od porážky jeho lidu roku 1918. Bylo mu 82 let. Jeho smrt nastala v 11:30 tak poklidně jak věřil, že nastane. Příčinou byl střevní potíže a plicní embolie- stav, ve kterém se část dutiny stáhla zpět uvnitř dalšího orgánu. Od té doby, kdy utekl z poraženého Německa, se nikdy nevrátil do své rodné země a nyní jeho tělo zůstane v Německem okupovaném Holandsku. Bude pohřben v Doornu v pondělí způsobem, který, jak si žádala jeho poslední vůle, bude vykonán v mezích nejjednoduššího rámce, jak to bude možné. Bude to vojenský pohřeb stejný, jaký se dává padlému polnímu maršálovi s účastí rodiny, reprezentanty Adolfa Hitlera a staré císařské armády a námořnictva a skupiny současných německých sil. Tělo bude oblečeno v uniformě polního maršála. (...) Vlajka vlála napůl žerdi nad administrativní budovou Hohenzollernské rodiny a z paláce Viléma I. Též se objevila nad zámkem korunního prince Fridricha Viléma v Postupimi. (...) Byla s ním jeho druhá žena princezna Hermína – jeho první císařovna zemřela roku 1921, jeho dcera vévodkyně z Brunšviku, jeho vnuci Ludvík Ferdinand, Karel, František Josef a žena Františka Josefa princezna Hernetta.“ Viz „*Ex-Kaiser is taken by death in dutch village at age 82*“, *The News and Courier*, 5. červen 1941, s. 1-2.*

⁴²² JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 202. Též aby smrt císaře nevzbudila u veřejnosti velký zájem, Goebbels jednoduše nařídil, aby se zmínka o smrti Viléma II. odsunula na zadní strany novin. Viz CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 353. Jediná výjimka byla v podobě novin *Frankfurter Zeitung*, které v den smrti císaře ze dne 4. června 1941 napsaly toto: „*Bývalý císař Vilém II. zemřel dnes dopoledne v 11:30 ve věku 83 let. Dokud Vilém II. vládl, byl okolo něj třpytící lesk, ryzí okázalost, které byly neméně jeho osobností jako jeho vladařské postavení; když nyní jeho život v poklidu pohasl v holandském letohrádku, událo se po to přes dvě desetiletí samoty a zapomnění. Během této doby poslední císař se přiblížil blíž a blíž k očím lidu, ovšem větší dav je těch, kteří ho sotva znají z knih nebo vyprávění.*“ Pokračování nekrologu v internetové podobě dostupné z: <http://www.wilhelm-der-zweite.de/dokumente/nachruf.php> (18. 4. 2013).

⁴²³ JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961, s. 202.

⁴²⁴ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 353. Srov. CLARK, C. M., *Wilhelm II.: die Herrschaft des letzten deutschen Kaisers*, München 2008, s. 332. MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000, s. 459.

Jak jsem již uvedla, císař sepsal před lety závět⁴²⁵, že pokud zemře a Německo nebude do té doby monarchií, chce být pohřben v Doornu. Zároveň si nepřál na svém pohřbu žádný náznak nacismu v podobě vlajek s hákovým křížem a jiných symbolů režimu.⁴²⁶ Aby se zamezilo nepříjemné konfrontaci mezi císařskou rodinou a nacisty, vznikl kompromis – pohřeb se konal v Doornu s nacistickou delegací v čele s Arthurem Seyß-Inquartem. Pro nacisty se uzavřela kapitola spojená s posledním císařem a jeho přáním návratu do vlasti a obnovení německé monarchie. V pozdějších letech se občas v záznamech objevily narážky na bývalého císaře a jeho rodinu jako např. v Goebbelsově deníku ze dne 10. listopadu 1941: *„Bude v ní pokračovat tak dlouho, dokud neskončí vítězstvím; a kdyby někdy byla vlast postižena těžkou krizí, pak ho uvidí u poslední divize. Příklad Viléma II. se u něj nikdy nebude opakovat.“*⁴²⁷ Narážel na císařův odchod po abdikaci do exilu v nizozemském Doornu. Nebo ze zápisu ze dne 25. ledna 1942: *„Kolik se toho tady ještě musí udělat, lze spatřovat v tom, že při vyhoštění významného berlínského Žida a kontroly jeho pozůstalosti bylo konstatováno, že německý korunní princ ještě v polovině roku 1941 tomuto Židovi zasílal velmi srdečné dopisy a přenechal mu obrazy s mimořádně srdečnými věnováními. Dynastie Hohenzollernů je ode dneška zcela bezvýznamná.“*⁴²⁸

Do konce války nacisté již otázku monarchie neřešili. Tu potřebovali pouze v počátcích, kdy neměli vytvořenu pevnou mocenskou základnu. Jakmile získali silnou podporu obyvatelstva, upustili od problému obnovení monarchie a snažili se do posledního dechu císaře oddalovat „krutou pravdu“ a to, že monarchie za doby nacistické diktatury nebude.

---

⁴²⁵ Dodatek k závěti, který přidal dne 25. prosince 1933, zněl takto: *„Až mě boží rozhodnutí povolá z tohoto světa v době, kdy v Německu ještě nevzniklo německé císařství, tzn. není žádná monarchistická státní forma, je mou poslední vůlí, abych byl pochován k věčnému odpočinku ve svém exilu v Doornu. Naproti domu, kde před rododendrony stojí má busta od Betznera, nechť před ní postaví mou hrobku. Aby odolala škodám způsobené počasím, Betzner navrhne nad ní baldachýn. Měly by se osázet květinové záhony zářivých barev cinarií, šalvěje. Obřad jednoduchý, jednoduše poklidný, důstojný. Žádné deputace z domova. Žádné vlajky s hákovými kříži. Žádné věnce. To samé platí pro I. M. v případě úmrtí v Doornu. Zemřu-li v Postupimi, mé kosti budou pochovány v sarkofágu v mauzoleu v Novém paláci tak, abych mohl spočinout mezi oběma císařovkami. Vojenský obřad, žádné vlajky s hákovými kříži, žádná smuteční řeč. Zpěv. Modlitba.“* Dodatek k závěti dostupný v internetové podobě z: <http://www.wilhelm-der-zweite.de/dokumente/letzterwille.php> (18. 4. 2013).

⁴²⁶ CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina – USA 1996, s. 353. Srov. PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982, s. 294.

⁴²⁷ GOEBBELS, J., *Deníky 1940–1942*, svazek 4, Praha 2010, s. 284.

⁴²⁸ Tamtéž, s. 315.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce „Vztah německé císařské rodiny k nacismu“ bylo odpovědět na otázku, zda existoval vztah mezi císařskou rodinou a nacistickou stranou, ve které jsem se v hohenzollernské dynastii zaměřila na císaře Viléma II., korunního prince Viléma, prince Augusta Viléma a syna korunního prince, Ludvíka Ferdinanda. Z nacistické strany to byli především Adolf Hitler, Hermann Göring a Joseph Goebbels, jejichž postoje a chování vůči rodině jsem zpracovala.

Z mé analýzy na těchto konkrétních představitelích vyšlo najevo a tímto jsem si potvrdila svoji hypotézu, že zde existoval vztah, který byl založený především na „parazitující formě“. Dalo by se říct, že jedna strana využívala druhou a naopak ke svému prospěchu – císař, aby znovu nastoupil na trůn, jeho rodina za účelem obnovení monarchie a nacisté k posílení svého politického vlivu u monarchistů a vyšší vrstvy v Německu.

Rozhořčení, že monarchistické složky ve výmarské republice se nedokázaly seskupit do jednotné strany obhajující zájmy císaře ve prospěch monarchie, způsobilo to, že císař se od roku 1927 začal orientovat na NSDAP a o rok později pověřil svého kontradmirála Levetzowa, aby s touto stranou navázal těsnější vztah. Vilém II. chtěl pouze využít vzrůstající vliv nacistické strany a byl přesvědčen, že s její pomocí se opět navrátí do vlasti a na trůn. Protože též nacisté potřebovali získat hlasy u konzervativních monarchistů z vyšších vrstev, souhlasili se spojením s dynastií Hohenzollernů. Aby ujistili císařskou milost, že cílem jejich strany je obnovení monarchie, proběhly během let 1931–1932 dvě návštěvy Hermanna Göringa v nizozemském Doornu, kde po válce pobýval císař. Právě tento nacistický pohlavár byl dobrou volbou, neboť sám sloužil již za první světové války u korunního prince a též se přátelil s princem Augustem Vilémem. Rok 1932 byl zlomový v mnoha ohledech – v době prezidentských voleb chtěli nacisté využít prince z dynastie Hohenzollernů za účelem přetáhnutí hlasů voličů od Paula von Hindenburga. K této příležitosti oslovili nejen prince Augusta Viléma, který od roku 1930 se stal členem NSDAP za účelem zbavit se komunismu v Německu, rozvrácení republikánského systému a znovunastolení monarchie, ale i korunního prince Viléma, který sám se viděl na císařském trůně a výhrou ve volbách měl plán jako pozdější francouzský císař Napoleon III., a to legální cestou přes prezidentské křeslo změnit republikánský systém na monarchii. Kvůli rodovým zákonům a též výhrůzkám ze strany otce se kandidatury vzdal, ale ve druhém kole volby podpořil Adolfa Hitlera. Druhá událost, která byla klíčová, byla změna názoru císaře, který se promítl v dopise adresovaný synovi, korunnímu princovi, ve kterém psal o Hitlerově odmítnutí postu vicekancléře a zamýšlel se v něm, že tohoto „demagoga“ by se měla strana zbavit a nic by nebránilo bližší spolupráci

mezi stranou a dynastií Hohenzollernů. Dopis se ovšem dostal do rukou Göringa a tím skončila jakákoliv snaha ze strany NSDAP o představě vytvoření monarchie. Později sice proběhlo několik setkání mezi Hitlerem a jeho spolupracovníkem Lammersem a ministry císařského dvora Kleista a později Dommesem, kde nacistická strana ujišťovala císařského reprezentanta, že s monarchií pořád počítá, ale pořád „nebyl ten správný čas“. Po převzetí moci v roce 1933 byla otázka monarchie nepotřebná a začala se postupně odstraňovat z německého života jakákoliv připomínka na německého císaře – jeho obrazy nebyly vystavovány, zakázaly se oslavy spojené s jeho narozením, či zakázání monarchistických spolků, svazů atd. Jednoduše řečeno – od roku 1933 se nedalo od nacistů očekávat, že by někdy znovu zavedli monarchii v Německu.

Chování členů dynastie ke straně bylo od každého osoby jiné – u císaře a korunního prince bych řekla, že tento vztah byl velmi proměnlivý a záležel na tom, kdy se nacistická strana zajímala o otázku monarchie a kdy ne. U prince Augusta Viléma byl vztah pevnějšího rázu počínaje rokem 1926, kdy přišel do styku s nacistickou ideologií v Bamberku až po soud roku 1947 konče, kdy proti straně neřekl jediné křivé slovo a stál si za svým počínáním s tím, že NSDAP v čele s Hitlerem byla pro Německo v boji proti bolševismu a výmarské republice dobrou volbou. I v nelegální odbojové činnosti mohla dynastie hrát důležitou roli v dějinách Německa. V okolí bývalého starosty Lipska Goedelera přicházeli v úvahu dokonce tři představitelé rodiny, z nichž korunního prince vyloučili někteří konspirátoři za jeho „neadekvátní chování“ vůči nacistickému režimu. Nakonec byl vybrán druhorozený syn korunního prince Ludvík Ferdinand, který byl velkým odpůrcem Hitlera a zároveň byl dobrým přítelem amerického prezidenta Roosevelta. Právě s Ludvíkem byl plánován převrat, kdy by se oficiálně chopil moci jeho otec, ale později by se ve prospěch svého syna vzdal trůnu. Bohužel korunní princ přemluvil svého syna a ten z těchto plánů odstoupil.

Jednotlivé kapitoly zachytily již zmiňované osoby a jejich ať pozitivní, nebo negativní vztah k NSDAP. Co považuji za největší zjištění během analýzy pramenů, byl fakt, že ne všichni z dynastie Hohenzollernů souhlasili se spojením s nacisty. Též jsem zjistila, že kdyby nebylo proměnlivého chování korunního prince, mohli Hohenzollerni sehrát důležitou roli v odboji a pokud by jejich plán vyšel, možná zde mohla existovat v dnešním Německu konstituční monarchie podobná Spojenému království, ale to jsou pouze hypotézy založené na „kdyby“ a jiných okolností ohledně zájmů spojenců a dalších faktorů.

I když jsem v rámci této práce uvedla mnoho informací týkajících se vztahů německé císařské rodiny k nacistické straně, byly zde naznačeny další náměty, které by jistě stály za detailnější zpracování, nebo dokonce za samostatný výzkum. Bylo by dobré rozebrat vztah

císařovy druhé ženy Hermíny k NSDAP, neboť ona představuje názorný příklad zanícené fanatičky a posléze i hluboké odpůrkyně režimu. Nebo jak jsem naznačila v úvodu, nejen princ August Vilém se připojil ke straně, ale i další členové bývalých monarchií se spojili s hnutím a i je využila nacistická propaganda k agitaci pro svou potřebu.

V práci jsem se nesoustředila na všechny potomky bývalého císaře Viléma II. Bylo by zajímavé zaměřit další kroky i na zbylé členy dynastie a dozvědět se, zda i oni měli nějaký kladný vztah k nacistické straně, nebo byli jejími odpůrci.

Protože neexistuje jednotná práce zabývající se vztahy císařské rodiny a nacistů, doufám, že jsem svou bakalářskou prací přispěla svým podílem k této problematice a rozšířila povědomí o aktivitě jak císaře Viléma II., tak i jeho potomků k pozdější pravicové radikální straně.

Této práci by se mohlo v budoucnu dostat rozšíření, nebo možné komparace s jinou dynastií nebo členy jiných královských rodin k NSDAP, zda měli stejné představy a cíle jako dynastie Hohenzollernů, nebo šlo o jiné podněty. S určitostí se dá říct, že téma vztahů mezi královskými rodinami a nacistickou stranou či jinak radikální stranou si jistě zaslouží větší pozornost.

Seznam pramenů a použité literatury

Vydané prameny institucionální provenience a osobní povahy

Stenographischer Bericht über die öffentlichen Verhandlungen des Untersuchungsausschusses der Verfassunggebenden Deutschen Nationalversammlung, Berlin 1919.

Verhandlungen des Reichstags, VIII. Wahlperiode 1933, Band 457, Berlin 1934.

ABSOLON, R., *Schriften des Bundesarchivs – Die Wehrmacht im Dritten Reich, Band 1 – 30. Januar 1933 bis 2. August 1934*, München 1998.

BENECKENDORFF und HINDENBURG, P. L. H. A. von, *Hindenburg's "political testament"*, London 1934.

BRÜNING, H., *Memoiren 1918-1934*, Stuttgart 1970.

DELMER, S., *'Trail Sinister': An Autobiography, Volume One*, London 1961.

FEDER, G., *The programme of the Party of Hitler, the National Socialist German Worker's Party and its General conceptions*, Munich 1932.

GOEBBELS, J., *Deníky 1930–1934*, svazek 2, Praha 2009.

GOEBBELS, J., *Deníky 1935–1939*, svazek 3, Praha 2009.

GOEBBELS, J., *Deníky 1940–1942*, svazek 4, Praha 2010.

GOEBBELS, J., *Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil I – Aufzeichnungen 1923–1941, Band 2/II – Juni 1931 – September 1932*, ed. HERMANN, A., München 2004.

GOEBBELS, J., *Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil I – Aufzeichnungen 1923–1941, Band 2/III – Oktober 1932 – März 1934*, ed. HERMANN, A., München 2006.

GÖRING, H., *Germany reborn*, London 1934.

HANFSTAENGL, E., *Hitler: The missing years*, New York 1994.

HITLER, A., *Mein Kampf*, München 1943.

HITLER, A., *Monology ve Vůdcově hlavním stanu 1941–1944*, Praha 1995.

ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland. Aufzeichnungen des letzten Flügeladjutanten Kaiser Wilhelms II: Amerongen und Doorn 1918–1923*, München 1967.

ILSEMANN, S. v., *Der Kaiser in Holland – Aufzeichnungen aus den Jahren 1918–1941*, München 1971.

KEMPNER, R. M. W., *Das Dritte Reich im Kreuzverhör*, München und Esslingen 1969.

KÜRENBERG, J. v., *The Kaiser: a life of Wilhelm II., last emperor of Germany*, New York 1955.

PAPEN, F. von, *Memoirs*, New York 1953.

WILHELM II., *The Kaiser's memoirs*, New York and London 1922.

WILLIAM, CROWN PRINCE OF GEMANY, *Memoirs of the Crown prince of Germany*, New York 1922.

Dobový denní tisk

„*Ex-Kaiser is taken by death in dutch village at age 82*“, The News and Courier, 5. červen 1941.

Prince chosen by Hitler as Reich regent, Tonawanda Evening News, 2. leden 1934.

BURCKHARDT, W., *The Kaiser on Hitler*, Ken magazine, 15. prosinec 1938.

LOCHNER, L. P., *Hohenzollern claims Roosevelt planned axis meeting in 1938*, The News and Courier, 17. červen 1945.

ed. SAWYER, M. F., *Roosevelt's guests*, Sarasota Herald-Tribune, 29. květen 1938.

Odborná literatura a časopisecké studie

ANDLER, S., „...ein neues Deutsches Reich unter mir erobern“ *Politische Verbindungen und Verbündete des Kaisers im Exil*, in: *Der letzte Kaiser. Wilhelm II. im Exil*, München 1991.

BAUER, F., SVÁTEK, F., ARNOT, M., *Mein Kampf očima historiků*, Praha 2005.

CECIL, L., *Wilhelm II., Volume 2 – Emperor and exile 1900–1941*, North Carolina - USA 1996.

CLARK, C. M., *Wilhelm II.: die Herrschaft des letzten deutschen Kaisers*, München 2008.

D'ALMEIDA, F., *High society in the Third reich*, Cambridge 2008.

DEUERLEIN, E. G., *Der Aufstieg der NSDAP in Augenzeugenberichten*, Düsseldorf 1968.

EVANS, R. J., *Nástup Třetí říše*, Praha a Plzeň 2006.

FEST, J., *Hitler – kompletní životopis*, Praha 2008.

FRAENKEL, H., MANVELL, R., *Göring*, Praha 2007.

FRITZSCHE, P., *Presidential victory and popular festivity in Weimar Germany: Hindenburg's 1925 election*, in: *Central European History*, Vol. 23, No. 2-3, Cambridge 1990.

GUTSCHE, W., *Ein Kaiser im Exil: der letzte deutsche Kaiser Wilhelm II. in Holland; eine kritische Biographie*, Marburg 1991.

GUTSCHE, W., *Monarchistische Restaurationsstrategie und Faschismus – Zur Rolle Wilhelms II. im Kampf der nationalistischen und revanchistischen Kräfte um die Beseitigung der Weimarer Republik*, in: *Schriften des Historischen Kollegs*, München 1991.

HAMILTON, R. F., *Who voted for Hitler*, New Jersey 1982.

- HERRE, P., *Kronprinz Wilhelm und seine Rolle in der deutschen Politik*, München 1954.
- HOFFMANN, P., *History of the German Resistance, 1933–1945*, Quebec and Ontario 1996.
- HÖHNE, H., *SS – Elita ve stínu smrti*, Praha 2012.
- IRVING, D. J. C., *Göring: biografie Hermanna Göringa*, Brno 1996.
- JONAS, K. W., *The life of Crown Prince William*, London 1961.
- JONES, L. E., *Hindenburg and the conservative dilemma in the 1932 presidential elections*, in: *German Studies Review*, Vol. 20, No. 2, Texas 1997.
- KLEE, E., *Das Kulturlexikon zum Dritten Reich: wer war was vor und nach 1945*, Frankfurt am Main 2007.
- KNOPP, G., *Göring: biografie*, Praha 2008.
- LEHNERT, E., *Der Kaiser in der Kritik: Wilhelm II. und der Nationalsozialismus*, dostupné z: http://www.wilhelm-der-zweite.de/kaiser/kritik_ns.php, (1. 12. 2012).
- MACDONOGH, G., *The last Kaiser – Wilhelm the Impetuous*, London 2000.
- MACHTAN, L., *Der Kaisersohn bei Hitler*, Hamburg, 2006.
- MASER, W., *Hermann Göring: Hitlerův paladýn s janusovskou tváří: politická biografie*, Praha 2004.
- MORSEY, R., *Hitler als braunschweigischer Regierungsrat*, in: *Vierteljahrhefte für Zeitgeschichte*, München 1960.
- MÜHSAM, E., *Liberating society from the State and other writings: A political reader*, Oakland 2011.
- NELSON, W. H., *The soldier kings – The house of Hohenzollern*, London 1971.
- PALMER, A. W., *Kaiser Wilhelm II.: Glanz und Ende der preußischen Dynastie*, Wien 1982.
- PAUL, W., *Wer war Hermann Göring*, Esslingen 1983.
- PETROPOULOS, J., *Royals and the Reich: The Princes von Hessen in Nazi Germany*, New York 2006.
- PICKER, H., *Tischgespräche im Führerhauptquartier*, Stuttgart 1977.
- PREUBEN, F. V. von, *„Gott helfe unserem Vaterland“ – das Haus Hohenzollern 1918–1945*, München 2003.
- PYTA, W., *Hindenburg: Herrschaft zwischen Hohenzollern und Hitler*, München 2007.
- RITTER, G., *The German resistance – Carl Goerdeler's struggle against tyranny*, New York 1958.
- RÖHL, J. C. G., *Wilhelm II. – Der Weg in den Abgrund: 1900–1941*, München 2008.

SCHMITT, H. A., *Hitler and the Kaiser: The German restoration issue, 1919–1934*, in: *Essays in European history: Selected from the annual meetings of the Southern Historical Association 1988–1989*, vol. 2, Maryland 1996.

STELLNER, F., *Poslední německý císař. Z německých dějin v epoše Viléma II.*, Praha 1995.

VINCENT, C. P., *Historical Dictionary of Germany's Weimar Republic, 1918–1933*, Westport, Connecticut and London 1997.

VITKINE, A., *Mein Kampf – příběh jedné knihy*, Praha a Litomyšl 2010.

WHEELER – BENNETT, J. W., *The Nemesis of power – The german army in politics 1918–1945*, London and Basingstoke 1953.

Internetové zdroje

<http://www.bundestag.de/kulturundgeschichte/geschichte/infoblatt/reichstagswahlergebnisse.pdf> (1. 12. 2012).

http://www.oldmagazinearticles.com/what_did_Kaiser_Wilhem_think_about_Hitler_pdf (12. 12. 2012).

http://www.youtube.com/watch?v=a5Cki5_gMdE (12. 2. 2013).

<http://archive.org/details/1933-Der-Fuehrer-spricht-im-Berliner-Sportpalast> (6. 3. 2013).

<http://www.guardian.co.uk/world/1933/mar/28/germany.secondworldwar> (6. 3. 2013).

<http://fultonhistory.com/Newspaper%2011/North%20Tonawanda%20NY%20Evening%20News/North%20Tonawanda%20NY%20Evening%20News%201934%20%20Grayscale/North%20Tonawanda%20NY%20Evening%20News%201934%20%20Grayscale%20-%2000021.pdf> (6. 3. 2013).

http://www.moderni-dejiny.cz/PublicFiles/UserFiles/image/Prameny/03_MEZIVAL/800x800_DPA_prog2.png (22. 3. 2013).

<http://www.wahlen-in-deutschland.de/wRPW1932WG1.htm> (26. 3. 2013).

http://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0101_rbv&object=facsimile&st=&l=de (31. 3. 2013).

<http://archive.org/details/1933-DerFhrerSprichtImBerlinerSportpalastAm10.Februar1933> (1. 4. 2013).

<http://archive.org/details/1933-JosephGoebbelsSprichtAlsVorrednerAdolfHitlersAm10.Februar1933> (1. 4. 2013).

http://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0006_erm&object=facsimile&st=&l=de (1. 4. 2013).

http://www.bundesarchiv.de/oeffentlichkeitsarbeit/bilder_dokumente/00634/index-0.html.de
(2. 4. 2012).

<http://www.wahlen-in-deutschland.de/wRPW1925WG2.htm> (15. 4. 2013).

http://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0026_dol&object=facsimile&st=&l=de (17. 4. 2013).

<http://www.wilhelm-der-zweite.de/dokumente/letzterwille.php> (18. 4. 2013).

<http://www.wilhelm-der-zweite.de/dokumente/nachruf.php> (18. 4. 2013).